

**Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond**

Katrin Kiisler

ERASMUSE ÜLIÕPILASVAHETUS EESTIS 1999-2004

Magistritöö

Juhendaja: dotsent L.-M. Tooding

Allkiri:

Registreeritud:

Allkiri:

**Tartu
2005**

SISUKORD

ABSTRACT	4
1. SISSEJUHATUS	5
2. PROGRAMMI RAAMISTIK	9
2.1. PROGRAMMI AJALOOLINE ARENG	9
2.2. PROGRAMMI HALDUSSTRUKTUUR EESTIS	17
2.3. ÜLIÕPILASVAHETUSE STIPENDIUMITE JAOTAMISE PÕHIMÕTTED EESTIS	18
3. ÜLEVAADE ANDMESTIKUST JA UURIMISMEETODITEST	23
3.1. METOODIKA	23
3.2. ANDMED	23
3.3. TUNNUSED, LÜHENDID JA KLASSIFIKATSIOON	24
4. ANALÜÜS	27
4.1. ÜLIÕPILASVAHETUSE ARENG EUROOPAS	27
4.1.1. ÜLDISED TRENDID ÕPPEAASTATE JA SAATVATE RIIKIDE LÕIKES	27
4.1.2. DIFERENTSEERUMINE VASTUVÕTVATE RIIKIDE LÕIKES	31
4.1.3. ÜLIÕPILASVAHETUSE TASAKAAL	32
4.1.4. MEESTE JA NAISTE OSAKAAL	34
4.1.5. ÕPPESUUNDADE VARIATIIVSUS	35
4.1.6. OSALEVATE ÜLIÕPILASTE VANUS	39
4.1.7. AASTAID ÜLIKOO LIS VÄLISLÄHETUSSE SUUNDUMISE EEL	40
4.1.8. ÕPPETASEMED	41
4.1.9. VÄLISMAAL VIIBIMISE PERIOOD	43
4.1.10. STIPENDIUM	44
4.2. ÜLIÕPILASVAHETUSE ARENG EESTIS	47
4.2.1. ÜLDISED TRENDID ÕPPEAASTATE JA KÕRGKOO LIDE LÕIKES	47
4.2.2. DIFERENTSEERUMINE SIHTMAADE JA KÕRGKOO LIDE LÕIKES	49
4.2.3. DIFERENTSEERUMINE SAATVATE RIIKIDE JA KÕRGKOO LIDE LÕIKES	52
4.2.4. ÜLIÕPILASVAHETUSE TASAKAAL	53
4.2.5. MEESTE JA NAISTE OSAKAAL	54
4.2.6. DIFERENTSEERUMINE VANUSE, KURSUSE JA ÕPPETASEME JÄRGI	55
4.2.7. VÄLISMAAL VIIBIMISE PERIOOD	58
4.2.8. STIPENDIUM	59
5. ARUTELU	62
5.1. ÜLIÕPILASVAHETUSE ARENG EUROOPAS	62
5.2. ÜLIÕPILASVAHETUS EESTIS	68
6. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED	74
7. KOKKUVÕTE	79
LISA 1	86

MAGISTRITÖÖS TOODUD JOONISTE JA TABELITE LOETELU:

JOONIS 1. PROGRAMMIS OSALEJATE KOGUARV ÕPPEAASTATE LÕIKES 1987-1990	11
JOONIS 2. PROGRAMMIS OSALEJATE KOGUARV ÕPPEAASTATE LÕIKES 1990-1995	12
JOONIS 3. PROGRAMMIS OSALEJATE KOGUARV ÕPPEAASTATE LÕIKES 1995-2000	14
JOONIS 4. PROGRAMMIS OSALENUD 1987-2004 JA PLANEERITUD KASV AASTANI 2011	16
JOONIS 5. PROGRAMMIS OSALEJATE KOGUARV ÕPPEAASTATE LÕIKES	27
JOONIS 6. OSALENUD ÜLIÕPILASTE ARVU KASV AASTATEL 1999-2003 RIIKIDE KAUPA (PROTSENTIDES)	28
JOONIS 7. ERASMUSES OSALENUD ÜLIÕPILASED ÜLIÕPILASTE KOGUARVUST 2002/2003 ÕA (PROTSENTIDES)	29
JOONIS 8. OSALEMINE ERASMUSES VÕRDLUSES RIIGI ÜLIÕPILASKONNA OSAKAALUGA EUROOPAS	30
JOONIS 9. RIIGI ÕPPIMA TULNUD ÜLIÕPILASI ÜHE VÄLJASAADETUD ÜLIÕPILASE KOHTA	33
JOONIS 10. NAISTE OSAKAAL ÜLIÕPILASKONNAS JA ERASMUSES RIIKIDE LÕIKES (PROTSENTIDES)	35
JOONIS 11. NAISTE OSAKAAL ÕPPESUUNDADE LÕIKES (PROTSENTIDES)	38
JOONIS 12. VÄLISMAAL VIIBIMISE KESTUS KUUDES (PROTSENTIDES)	43
JOONIS 13. ÜLIÕPILASTE ARV JA STIPENDIUMITE KOGUSUMMA MUUTUS ÕPPEAASTATE LÕIKES (EUROS)	45
JOONIS 14. KESKMINE STIPENDIUM 2003/2004 JA 1999/2000 SAATVATE RIIKIDE LÕIKES (EUROS)	46
JOONIS 15. 1999-2004 PROGRAMMIS OSALENUD ÜLIÕPILASTE KOGUARV KÕRGKOOLOIDE LÕIKES (EESTIS)	48
JOONIS 16. OSALENUD EESTI ÜLIÕPILASTE ARV SIHTMAADE JA ÕPPEAASTATE KAUPA	49
JOONIS 17. 1999-2004 EESTIS ÕPPINUD VÄLISÜLIÕPILASTE KOGUARV KÕRGKOOLOIDE LÕIKES	53
JOONIS 18. VASTU VÕETUD VÄLISÜLIÕPILASI ÜHE VÄLJASAADETUD ÜLIÕPILASE KOHTA (EESTIS)	54
JOONIS 19. EESTIST VÄLJA LÄINUD ÜLIÕPILASTE KESKMINE VANUS KÕRGKOOLOIDE LÕIKES	55
JOONIS 20. SISSETULNUD ÜLIÕPILASTE KESKMINE VANUS KÕRGKOOLOIDE LÕIKES	57
JOONIS 21. EESTI ÜLIÕPILASTE VÄLISMAAL VIIBIMISE KESTUS KÕRGKOOLOIDE LÕIKES (KUUDES)	58
JOONIS 22. EESTISSE TULNUD ÜLIÕPILASTE ÕPINGUTE KESTUS KÕRGKOOLOIDE LÕIKES (KUUDES)	59
JOONIS 23. ÜLIÕPILASTE ARV JA STIPENDIUMITE KOGUSUMMA ÕPPEAASTATE LÕIKES (KROONIDES)	59
JOONIS 24. KESKMINE STIPENDIUM KUUS KÕRGKOOLOIDE KAUPA 99/00 JA 03/04 (KROONIDES)	61
TABEL 1. TÖÖS KASUTATUD ÕPPESUUNDADE KLASSIFIKAATORID	26
TABEL 2. ÕPPESUUNDADE OSAKAAL ERASMUSES JA ÜLIÕPILASPOPULATSIOONIS EUROOPAS	36
TABEL 3. ÕPPESUUNDADE OSAKAAL ERASMUSES JA ÜLIÕPILASPOPULATSIOONIS EESTIS	37

ABSTRACT

This paper presents the results of a quantitative analysis based on the data collected on the student mobility within the framework of EU mobility programme Erasmus over the period of 1999-2004. The main purpose of the study was to render comprehensible and realistic discourse on the first five years of Estonian participation in the Erasmus student mobility. In an attempt to determine whether the trends in participation depended upon the common European processes or were affected by distinctive state-confined influences, the Estonian student flows were examined against the entire Erasmus population in all participating countries.

The research results prove that Estonian capacity for student mobility is not yet fully utilized, in comparison with the performance of countries in similar position the results have been only slightly above the average. In given years the geographical preferences of Estonian students have been bended from traditionally chosen Finland towards formerly irregular Mediterranean destinations. Although female students are more receptive to the possibilities of student mobility in all countries and subject areas, the growing overwhelming prevalence of female students among the Estonian participants is uncharacteristic to most other countries. It is also significant that most Estonian institutions have not been influenced by the indications of the curricular restructuring that has lifted the main emphasis of mobility towards master level in several other countries. So far small universities been more successful in Estonia, especially those specialised in art and design. One of the main obstacles for student mobility appears to be insufficient funding. Even though the student grants provided by the institutions have been similar to the average Erasmus grants in Europe, it has not been enough to fill the socio-economic gap between Estonia and host countries.

Keywords: *student mobility, Erasmus, exchange programme, European Union*

1. SISSEJUHATUS

Erasmus Rotterdamist oli suur renessansiaja humanist, maailmakodanik ja õpetlane, kelle omaaegseid rännakuid uute teadmiste otsingul ei takistanud veel bürokraatlik konsulaar-korraldus või teaduskeelte paljusus. Akronüümina (*EuRo-pean Action Scheme for the Mobility of University Students*) tähendab Erasmus ka Euroopa Liidu kõrghariduse alast koostööprogrammi [Erasmus], mis 18 tegutsemisaasta jooksul on muutunud Euroopa haridusprogrammide edukuse võrdkujuks. Vaatamata sellele, et Erasmus pole programmina kunagi saavutanud talle seatud ambitsioonikaid ideaale, on ta Euroopas ometi mõjutanud juba terve põlvkonna valikuid, harjumusi ning kultuurilisi ja sotsiaalseid arusaamu. Paljud usuvad, et just Erasmuse raames liikuva üliõpilased said Euroopa kõrghariduse nägu läbi aegade kõige enam mõjutava Bologna protsessi käivitamisel otsustavaks impulsiks. Kindlasti pole võimalik ka eitada, et Erasmuse avanemine on toonud kõikjal Euroopas kaasa üliõpilasvahetuse muutumise senisest elitaarsest ettevõtmisest tunnustatud ja kättesaadavaks akadeemilise hariduse normaalseks osaks.

Lähikuudel jõuab valitsusse Eesti kõrghariduse strateegia koos selle juurde kuuluva kõrg-hariduse rahvusvahelistumist puudutava alamdokumendiga. Viimases visandatakse põhi-tegevused Eesti kõrghariduse positsiooni parandamiseks rahvusvahelises kõrgharidus-ruumis järgmisel kümnendil. Ligi sajandi vältel pole olnud teist sellist aega, kus eestikeelse kõrghariduse ees oleks olnud sedavõrd suured, üheaegselt võimalusi ja ohte sisaldavad väljakutsed. Paljud täna toimuvad protsessid on globaalsed ja paratamatud, mitmed neist Eesti jaoks ka negatiivsed. Kas Eesti suudab konkureerida Euroopa vanimate ja parimate ülikoolidega, kui nende ukseid on Euroopa Liidu liikmesriigiks saamise järel avatud ka Eesti üliõpilastele? Kas Eesti suudab pakkuda konkurentsivõimelist teaduspõhist kõrg-haridust ka tulevikus, kui kohalike üliõpilaste arv väheneb enam kui kolmandiku võrra? Kas Eesti üliõpilased jäävad siia, kui neile on avanenud teiste liikmesriikide üliõpilastele kättesaadavad sotsiaalsed garantiid ja õppetoetused?

Üks strateegias käsitletavaid teemasid on üliõpilasvahetus, millest võib kujuneda Eestile kättesaadavaim vahend oma õppekavade atraktiivsemaks muutmiseks ning konkurentsivõimelisema ja mitmekesisema hariduse pakkumiseks. Üliõpilasvahetuse kaudu Eestisse tulnud välisüliõpilased annavad paljudele esmase kogemuse rahvusvahelises kesk-

konnas töötamisest, mis on eriti oluline nendele tudengitele, kes ise mobiilsuses ei osale. Kui riiklikus strategiadokumendis nimetatakse üliõpilasvahetuse võimaluste kõigile kättesaadavaks muutmist ühe eesmärgina, peetakse selles silmas uute osalemisvõimaluste loomist just Erasmus kaudu. Ent kus on need kitsaskohad, mis tuleks lahendada? Mis on need takistused, mis tuleks kõrvaldada? Kui hästi Eestil siis Erasmuses ikka on läinud?

Erasmus avanes Eestile 1998. aastal, esimesed üliõpilased saadeti välja 1999/2000 õppeaasta sügisel. Nüüdseks on programmi kaudu osa oma õpingutest välismaal sooritanud juba ligi 1800 Eesti üliõpilast ja ometi ei ole erinevatel põhjustel selle tulemustest ühtegi ülevaatlikku kokkuvõtet veel kokku pandud. Peamiseks põhjuseks on siin ilmselt kõigi osapoolte koormatus igapäevaste asjadega, ent ka osalemisaeg ja osalenute hulk pole usaldusväärseteks kokkuvõteteks olnud veel piisavad. Kuuenda tegevusaasta lõpul ning uute programmipõlvkondade ja riiklike skeemide avanemise lävel näib aeg selleks viimaks küps olevat.

Käesoleva magistritöö peamiseks eesmärgiks ongi Erasmus üliõpilasvahetuses viie aasta jooksul toimunud muutuste kvantitatiivne kirjeldamine ja sotsioloogiline analüüs. Enne kõike püütakse anda ülevaate sellest, kuidas Eestil esimestel aastatel läinud on, kuidas Eesti osalemine teiste riikide arengute taustal välja paistab, milles oleme teistest riikidest erinevad ja milles sarnased. Et paremini hinnata, mis võiks selliste arengute mõjutajaks olla, vaadeldakse samu arenguid ka riigisiselt osalenud kõrgkoolide võrdluses. Tegemist on niisiis esmase sotsioloogilise ülevaatega, mille oodatud tulemuseks on pigem probleemide, erisuste, trendide tuvastamine, mitte nende põhjuste leidmine. Uuringut võiks edukaks pidada just siis, kui selle käigus õnnestub tuvastada need Eestile iseloomulikud tendentsid ja probleemid, mida edaspidi tasuks sügavamalt uurida.

Uurimuse teiseks eesmärgiks on ka selles kasutatud andmete nii hariduspoliitika kujundajatele kui kõrghariduse rahvusvahelistumisega igapäevaselt kokkupuutuvatele isikutele kättesaadavaks ja kergesti tõlgendatavaks tegemine. Sellest tulenevalt on töö esitatud kirjeldava akadeemilise aruandena, milles tuuakse siiski välja ka autori arvamus leitud eripärade ja tendentside võimalike põhjuste kohta.

Töö esimeses osas antakse ülevaade Erasmus üldisest raamistikust, ajaloolistest arengutest, seda enim mõjutanud poliitilistest ja juriidilistest sündmustest, Eestis kohapeal tehtud

valikutest ning võimalikest suundadest tulevikus. Esmajoones peaks see peatükk andma olulise konteksti statistiliste näitajate lahtimõtestamiseks töö järgnevates osades. Analüüsi peatükis tehakse kokkuvõtte Erasmuse üliõpilasvahetuse üldisest dünaamikast ja vaadeldakse Euroopa Erasmus-vahetuse trendide diferentseerumist erinevate sotsioloogiliste tunnuste alusel.

Sihtrühmade eristumise hindamiseks on kasutada olnud andmestikust kaasatud olulisemad sotsiaal-demograafilised tunnused, mis määravad ka ära töö üldise kompositsiooni. Riikide lõikes uuritakse, kas ja mil määral on üliõpilaste liikumises võimalik näha nende koduülikooli asukohast tulenevaid eripärasid. Kuna Eesti kuulub vaadeldaval perioodil programmiga liitunud riikide ringi, käsitletakse toimunud arengute analüüsil riike kahes rühmas – varem osalenud ja uued riigid. Soolises lõikes analüüsitakse üliõpilasvahetuses osalemist võttes arvesse Euroopa üliõpilaskonna üldist feminiseerumise tendentsi. Üliõpilaste valikute tegemisel on kindlasti oluliseks määrajaks õppekava eripära, mistõttu võetakse ühe tegurina vaatluse alla ka õppesuund. Osalejate vanuseline diferentseerumine võib näidata elukestva õppe võimaluste või ka alternatiivsete toetuskeemide olemasolu, õppetöö korralduslikke eripärasid võib leida analüüsides mitmendal kõrgkooliaastal (kursusel) välisõpingute periood ette võetakse. Selles suhtes on oluline vaadelda ka osalemist õppeastmete lõikes, lisaks aitab see aga hinnata vaadeldaval perioodil rakendunud 3+2 õppekavade paindlikkust võrreldes varasematega. Ka sihtmaa atraktiivsus ja avatus on oluline üliõpilaste valikuid mõjutav tegur, tihti on traditsioonilised õppimispaigad välja kujunenud juba ajalooliselt, töös uuritakse kas need suunad on jäänud samaks ka Erasmuses. Võib-olla kõige määravamaks mobiilsust mõjutavaks teguriks on osalejate sissetulek, mida olemasolevate andmete põhjal pole kahjuks võimalik uurida, mingi pildi sellest võib aga siiski saada programmi raames makstud toetuste suuruse võrdluses. Nimetatud parameetreid vaadeldakse õppeaastate ja Eesti kõrgkoolide omavahelises võrdluses.

Magistritöös kasutatakse lihtsat dünaamika analüüsi, vaadeldakse absoluutset ja suhtelist muutust, statistiliste keskmiste ning trendide varieerumist ajas ja eri rühmade vahel. Kuna andmestik on mahukas ja tunnustel on enamasti palju väärtusi, kasutatakse käesoleva töö analüüsis statistiliste andmeridade kokkusurutud esituseks peamiselt graafilisi lahendusi. Arutelu peatükis vaadeldakse analüüsi tulemusi põhirõhuga sellel, miks Eesti näitajad

erinevad Euroopa keskmistest, milliste riikide arengutega saab Eestit võrrelda ja milline on diferentseerumine riigisiselt. Töö lõpeb järelduste, soovitude ja kokkuvõttega.

Vaadeldud ajavahemikul toimunud üliõpilasvahetust analüüsitakse autori andmetel nii mitmete tunnuste alusel ja terviklikult esmakordselt, Eestile keskendunud või eestikeelseid ülevaateid pole aga seni veel ühtegi. Eesti liitumise eelse perioodi kohta on ilmunud mitmeid kvantitatiivseid analüüse, mille peamiseks nõrkuseks on toetumine kõrgkoolide esialgsetele kavadele, mitte lõplikele tulemustele, mis aga tollase üliõpilasvahetuse administratiivkorralduse juures oli osalt paratamatu. Käesolevale uurimusele kõige sarnasemaks võib varasematest uuringutest pidada Kasseli ja Twente ülikoolide ning Euroopa Haridus- ja Sotsiaalpoliitika Uuringute Instituudi ühistööna läbi viidud ja Euroopa Komisjoni poolt rahastatud „*SOCRATES 2000 Evaluation Study*”, millest kaks peatükki käsitlevad ka Erasmuse üliõpilasvahetust põhirõhuga aastatel 1997-2000. Varasemate aastate kohta on ilmunud ka mõned üliõpilasvahetuse üksikutele aspektidele keskendunud kvalitatiivsele sotsioloogilisele analüüsile toetuvad uurimused, millest ennekõike „*Survey into the Socio-Economic Background of Erasmus Students*” on andnud olulist taustainformatsiooni töös kasutatud andmestiku tõlgendamisel.

Autor loodab, et analüüsi käigus tuvastatud erisused ja püstitatud küsimused pälvivad kunagi edaspidi ka sügavamat uurimist ning esitatud käsitlus annab kõigile lugejaile selgema pildi nii hetkeolukorrast kui soovitatavatest muudatustest programmi menetlemisel tulevikus.

2. PROGRAMMI RAAMISTIK

2.1. Programmi ajalooline areng

1950. aastal loodud Euroopa Söe- ja Teraseühendusest väljakasvanud Euroopa Liidu esimestes lepingutes puudus igasugune võimalus ühenduse sekkumiseks liikmesriikide hariduspoliitikasse, siiski võis sellest leida teatavaid viiteid kutseõppele täiendkoolituse mõttes ning haridust ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide väljaandmisele.

Ühised õppekavad (*Joint Study Programmes*) 1976-1986

Kõrgharidus tõusis Euroopa Majandusühenduse jaoks oluliste teemade ringi alles 70ndatel, esimesele Euroopa haridusprogrammile pandi alus 1976. aastal. Kõrghariduse vallas oli selle eesmärgiks ühiste õppekavade loomine, sarnase suunitlusega teaduskondade vaheline koostöö ja üliõpilasvahetuseks tingimuste loomine. Akronüümiga JSP (*Joint Study Programmes*) nimetatud ühisprojektide kaudu pakkus Euroopa Komisjon rahalist toetust ülikoolide teaduskondade võrgustikele, mille raames said üliõpilased osa oma õpingutest sooritada välisülikooli juures. Peamine toetus oli suunatud võrgustike ülalhoidmisele, üliõpilaste otsetoetusteks määratud vahendid olid piiratud.¹

Kümme aastat kestnud pilootfaas hinnati edukaks² ning selle tulemusel jõudis üliõpilasvahetus esmakordselt mitmete Euroopa Liidu resolutsioonide ja raportite temaderingi, sh näit. raportisse „Inimeste Euroopa”³, valgesse raamatusse siseturu väljakujundamise kohta⁴ ning Euroopa Nõukogu resolutsiooni „Euroopa mõõde hariduses”⁵.

Françoise Gravier’ pretsedent

Vaatamata JSP projektide edukusele ei olnud Euroopa Liidul endiselt juriidilist alust haridusküsimustes senisest laiemalt kaasa rääkida, murranguliseks sai siin nn. Gravier’ pretsedent. Françoise Gravier’ oli Prantsuse kodakondsusega üliõpilane, kes asus animatsiooni erialal õppima *Academie Royale des Beaux-Arts*’is, Belgias. Belgia võimud

¹ Teichler, U., Maiworm, F., “The Erasmus Experience. Major Findings of the Erasmus Evaluation Research Project”, *Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities*, 1997, lk. 3-6.

² Dalichow, F., Teichler, U., “Higher Education in the European Community – Recognition of study abroad in the European Community – the Findings of a Survey of Joint Study Programmes”, *Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities*, 1986, lk 117.

³ Adonnino, P., “A People’s Europe”, *Bulletin of the European Communities, Supplement 7/85*, 1985, lk 25

⁴ European Parliament, “Resolution on the White Paper on the completion of the Internal Market (15 October 1987)”, *Official Journal C 305*, 16.11.1987, lk.127-128.

⁵ Council of European Communities, “Resolution of the Council and the Ministers of Education on the European dimension in education of 24 May 1988”, *Official Journal C 177*, 06.07.1988, lk 5-7.

nõudsid aga Gravier'lt õppemaksu, mida ei võetud kohalikest üliõpilastelt, ning vaidlustasid tema Belgias õppimise ja resideerimise õiguse.

Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtuasja nr. 293/83 „*Françoise Gravier v City of Liège*” lahendiga 13. veebruarist 1985⁶ loodi kaks pretsedenti, mis viimase paarikümne aasta jooksul on Euroopa kõrghariduses toimunud pöördeliselt mõjutanud. Kõigepealt otsustas kohus, et Rooma lepinguga sätestatud inimeste vaba liikumise artikli alusel on kõigil Euroopa Liidu kodanikel õigus võrdsele kohtlemisele kõrgkooli vastuvõtmisel, olenemata riigist, kus nad kõrgkooli astuvad. Teiseks leiti, et kogu kõrgharidus on ettevalmistus tulevaseks tööalaseks tegevuseks, seega siis kutseõpe ning seeläbi ka Euroopa Liidu vastutusala.⁷

Erasmuse esimene etapp 1987-1990

Pärast pikki vaidlusi loodi viimaks Rooma lepingu kultuuripeatükile (artikkel 128) viidates Euroopa Liidu Nõukogu otsusega 87/327/EEC 15. juunist 1987 hariduskoostöö programm Erasmus.⁸ Valdkonna uudsuse tõttu tegeles selle koordineerimisega kuni 1995. aastani Euroopa Komisjoni tööhõive ja sotsiaalküsimuste eest vastutav peadirektoraat (DG V).

JSP projektide edule toetudes oli ka Erasmuse esimese etapi põhiohk võrgustikel, ülikoolidevahelise koostöö programmidel (*Inter-University Co-operation Programmes*, ICP), kus kogu ühistegevus põhines otsesel teaduskondade ja õppejõudude vahelisel kontaktil ning ka kogu administratiivtöö tehti ära koordineerivate õppejõudude poolt.

Programmile seatud eesmärgid olid ülimalt ambitsioonikad. Kui 1987. aastal õppis 4% Euroopa üliõpilastest väljaspool oma koduriiki, siis Erasmuse esimese kolme aasta sihiks oli jõuda 10% mobiilsete üliõpilasteni. Arvestades, et sel hetkel oli Euroopas pisut üle seitsme miljoni üliõpilase, oleks eesmärgi saavutamiseks Erasmus kaudu kolme aasta jooksul välismaal õppimise kogemuse võrra rikkamaks pidanud saama umbes 150 000

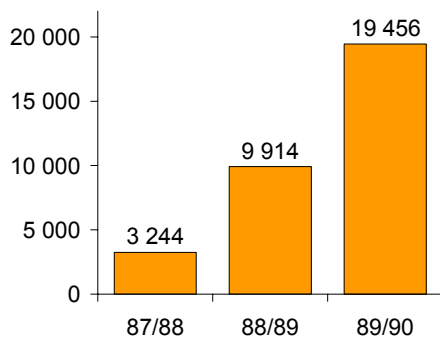
⁶ Eurlex. European Court Reports, 1985, lk 00593

⁷ Hackl, E., „Towards an European Area of Higher Education: Change and Convergence in European Higher Education”, *Robert Schuman Centre for Advanced Studies, RSCAS 2001/09*, 2001, lk 9-11

⁸ Council of European Communities, “Council Decision of 15 June 1987 adopting the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus)”, *Official Journal L 166*, 25.06.1987, lk. 20-24

üliõpilast⁹. Lisaks seati eesmärgiks hariduse kvaliteedi tõstmine, tööjõuturu vajaduste senisest suurem arvestamine ülikoolides, liikmesriikide vaheline koostöö ning Euroopa ühisteadvuse loomine. Esimese kolme katselise aasta eelarveks määrati otsusega 85 miljonit ECUD.

Kuigi algus polnud nii tormiline, kui oodatud, oli areng siiski kiire ja huvi üliõpilaste seas olemas, nii et oodatust väiksem mobiilsete üliõpilaste arv ei lõpetanud projekti juba pärast pilootfaasi. Kolme esimese aastaga oli programmi raames välismaal õppinud arvestuslikult 32 614 üliõpilast (Joonis 1). Nende aastate statistika osas tuleb siiski olla ettevaatlik, sest pea kõigis allikates on see esimeste aastate aruandluse puudujääkide tõttu erinev. Töös on kasutatud Euroopa Komisjoni veebilehel näidatud statistikat, millele on samuti lisatud hoiatus, et andmed on arvestuslikud.¹⁰

Joonis 1. Programmis osalejate koguarv õppeaastate lõikes 1987-1990

Erasmuse teine etapp 1990-1995

Erasmuse teine etapp, millele pandi alus Euroopa Liidu Nõukogu otsusega 89/663/EEC 14. detsembrist 1989, planeeriti kestvusega viis aastat (1990-1995). Esimeses etapis alustatud tegevusi jätkati ilma suuremate muudatusteta, esimese kolme aasta eelarveks määrati sama otsusega 192 miljonit ECUD. Hiljem lisatud ressursside osas konkreetsed andmed puuduvad, ennekõike seetõttu, et lisaks kaheteistkümnele varasemale osalejariigile ühinesid Erasmuse teises etapis programmiga ka Euroopa Majandusruumi riigid Austria,

⁹ Rosselle, D., Lentiez, A., „The Erasmus Programme 1987-1995. A Qualitative Review, Looking to the Future”, *Pôle Universitaire Européen Lille Nord Pas de Calais, Vol.1*, 1999, lk 11

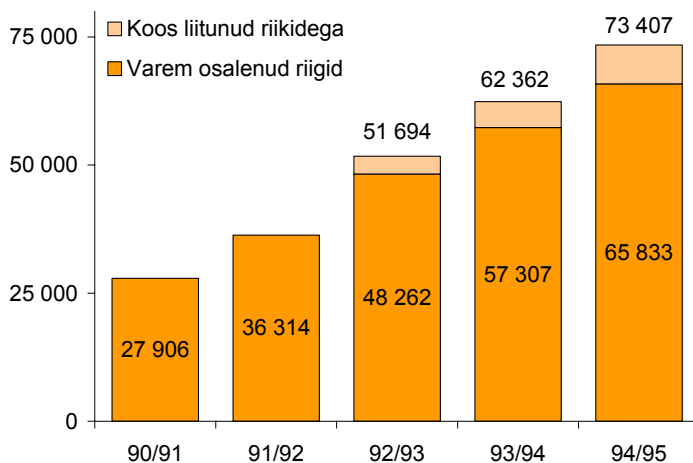
¹⁰ European Commission, Erasmus – Statistics,

[http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/erasmus/stat_en.html], 16.11.2005

¹¹ Council of European Communities, “Council Decision of 14 December 1989 amending Decision 87/327/EEC adopting the European Community action scheme for the mobility of university students (Erasmus)”, *Official Journal L 395*, 30.12.1989, lk. 23-27.

Island, Liechtenstein, Norra, Rootsi ja Soome, aga ka Šveits, kelle kõigi puhul rakendati üksikute liitumislepingute alusel sätestatud rahastamis põhimõtteid. Arvestuslikuna on nimetatud 424 miljoni ECU suurust eelarvet, millest umbes 252 miljonit ECUD kulutati üliõpilasvahetuse stipendiumiteks.¹²

Sel perioodil viidi läbi olulised muutused ka Euroopa Liidu struktuurides ja alusdokumentides. 1992. aastal alla kirjutatud Maastrichti lepinguga loodi alus koostööks liikmesriikide valitsuste vahel mitmetes uutes valdkondades, muuhulgas haridusküsimustes (artiklid 149 ja 150). See omakorda lubas Euroopa Komisjonil alustada oluliselt laiaulatuslikumate uue põlvkonna programmide väljatöötamist. Olemasolevate programmide jätkuv kasv viis viimaks uute administratiivsete struktuuride loomiseni Euroopa Komisjoni V peadirektoraadis, kus uute tegevusvaldkondade juhtimise optimeerimiseks loodi uue üksusena Inimressursi, hariduse, praktika ja noorte löögirühm (TFHR, *Task Force for Human Resources, Education, Training and Youth*).

Joonis 2. Programmis osalejate koguarv õppeaastate lõikes 1990-1995

Erasmuse loomisel püstitatud eesmärgid ei suudetud saavutada ka programmi teise etapi lõpuks. Kuigi aastatel 1990-1995 osales Erasmuse üliõpilasvahetuses 251 683 tudengit (Joonis 2) ja mobiilsete üliõpilase arv kasvas ühtekokku 163%, jäi see siiski oluliselt alla oodatud 10%-le kogu üliõpilaspopulatsioonist (selleks oleks arvestuslikult pidanud liikuma umbes 450 000 tudengit). Peamiseks põhjuseks tuleb siin kindlasti pidada Euroopa Komisjoni poolset piiratud rahastamist, mis ei lubanud enamatele üliõpilastele toetust

¹² Rosselle, D., Lentiez, A. lk 12

lihtsalt maksta. Teichleri ja Maiwormi läbiviidud uuring näitab, et üliõpilasvahetuse kvaliteet jäi kogu Erasmuse esimese ja teise etapi jooksul praktiliselt samaks ning mõnes vallas (näit. välisõpingute tunnustamisel) isegi vähenes, kuna olemasolevad akadeemilised võrgustikud ei olnud massilise üliõpilasvahetuse läbiviimiseks valmis. Seetõttu leitakse ka uuringu järeldustes, et veelgi kiirem kasv oleks olnud ebasoovitav.¹³

Erasmus SOCRATES I programmi koosseisus 1995-2000

Maastrichti lepingule toetudes võis Euroopa Komisjon oma toetusprogrammidega liikuda kõrg- ja kutseharidusest kaugemale ning nii pandi 1995. aastal alus kolmele suurele raamprogrammile – SOCRATES, LEONARDO (kutseharidus) ja EUROOPA NOORED (noorte kodanikuinitsiatiivid). Erasmus sai osaks kogu hariduskoostööd koondavast programmist SOCRATES, mille viie aasta peale planeeritud tegevuste kogueelarveks määrati Euroopa Parlamendis 14. märtsil 1995 vastu võetud asutamisosusega 850 miljonit ECUd¹⁴. Kuigi Erasmus jäi loodud raamprogrammi suurimaks alaprogrammiks, ei ulatunud selle rahastamine ühelgi aastal kuigi palju üle 50% programmi tervikeelarvest, mis sisuliselt tähendas eelarve jäämist varasema etapiga võrreldes samadesse piiridesse.

Uute programmide põlvkonnaga kaasnesid pöördelised muutused administratiivses korralduses. 1995. aasta hakul loodi hariduse, koolituse ja noorsootöö koordineerimiseks Euroopa Komisjoni juurde uus peadirektoraat (DG XXII). Programmide tsentraalsete tegevuste igapäevaseks menetlemiseks ja Euroopa Komisjoni vastava üksuse teenindamiseks loodi sõltumatu tehnilise abi büroo (TAO, *Technical Assistance Office*), vahetustegevuste korraldamiseks liikmesriikides kohapeal aga nn. riiklikud bürood.

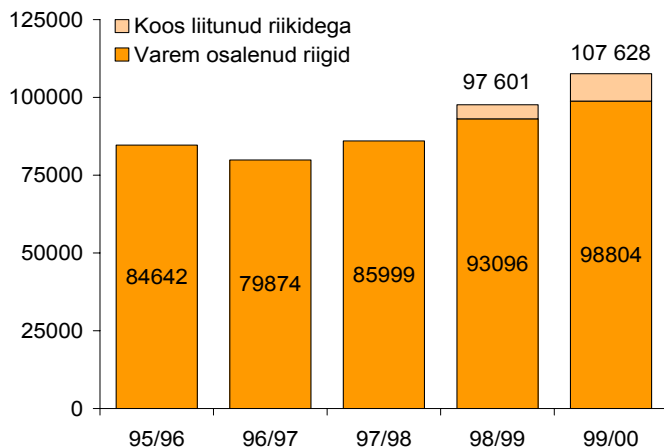
Soovist parandada teaduskondade vahelist koostööd kõrgkoolide sees ning parandada vahetusüliõpilastele suunatud teenuste kvaliteeti asendati 1997/98 õppeaastast varasem ICP võrgustike põhine korraldus Institutsioonilepingu (IC, *Institutional Contract*) raamistikuga. Institutsioonileping tõi kaasa kaks väga olulist muutust. Varasemad ulatuslikel võrgustikel põhinevad vahetused asendusid bilateraalselt, kahe kõrgkooli vahel sõlmitud lepingute alusel toimuvate vahetustega. Teiseks, taotluse esitajaks ning projektide ja vahetuste elluviijaks oli nüüd kõrgkool, mitte enam üksikud teaduskonnad või aktiivsed õppejõud.

¹³ Teichler, U., Maiworm, F., lk. 186-187

¹⁴ European Parliament, "Decision No 819/95/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 1995 establishing the Community action programme 'Socrates' ", *Official Journal L 087*, 20.04.1995, lk 10-24.

Uus korraldus tõi kaasa programmi märgatava tsentraliseerimise ning paljud varem aktiivsed õppejõud on seda ägedalt kritiseerinud leides, et kui Erasmusese esialgse edu aluseks oli üksikute õppejõudude pühendumine ja entusiasm ning akadeemiliste ringkondade omavaheline usaldus, siis Institutsioonileping põhines täielikult vaid administratiivsetel kokkulepetel.¹⁵

SOCRATES programmi raames laienes oluliselt ka Erasmusese osalevate riikide ring. 1995-1998 oli osalusõigusega riike 18 – kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ning Island, Liechtenstein ja Norra. Varem Erasmusese kaasa löönud Šveits loobus suurtes raamprogrammides osalemisest, ent jätkas ühepoolset üliõpilasvahetuse võimaluste pakkumist. Sisuliselt tähendas see, et Šveits maksis „vaikiva” partnerina stipendiumeid siseriiklikest vahenditest nii oma üliõpilastele kui väljast tulijaile. 1998/1999 õppeaastal liitusid individuaalsete assotsiatsioonilepingute alusel programmiga Küpros, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi Vabariik ja Ungari ning 1999/2000 õppeaastal ka Bulgaaria, Eesti, Leedu, Läti ja Sloveenia, viies osalevate riikide koguarvu 29-ni. Assotsieerunud riikide rahastamine toimus individuaalsete kokkulepete alusel riiklikest ning Euroopa Liidu arenguabi (PHARE) vahenditest, mitte SOCRATES programmi asutamisosusega määratud summadest. Assotsieerunud ning Euroopa Majandusruumi riigid võisid üliõpilasi vahetada vaid Euroopa Liidu liikmesriikidega, mitte omavahel.

Joonis 3. Programmis osalejate koguarv õppeaastate lõikes 1995-2000

Üliõpilasvahetus jätkas ka SOCRATES programmi raames kasvamist, küll pisut väiksema tempoga (Joonis 3). Kui 1996/97 õppeaastal toimunud segadused ICP süsteemilt

¹⁵ European Commission: “Erasmus Subject Evaluations. Summary Reports of the Evaluation Conferences by Subject Area”, 1996, Section VI lk. 27.

Institutsioonilepingule üleminekuga tekitasid hetkelise osalejate arvu vähenemise, siis kõigil järgnevatel aastatel oli juba varem osalenud riikides üliõpilasvahetuse iga-aastaseks kasvuks 6-8%, uute riikide liitumisel kasvas mobiilsete üliõpilaste koguarv 10-13% aastas. Ühtekokku kasvas üliõpilasvahetus vaadeldaval perioodil 27,2%.

Erasmus SOCRATES II programmi koosseisus 2000-2006

24. jaanuaril 2000 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu ühisotsusega 253/2000/EC vastu võetud SOCRATES II¹⁶ tõi Erasmusele üsna vähe muutusi, üliõpilasvahetuse osas praktiliselt üldse mitte. Siiski oli Euroopa Komisjon koostöös liikmesriikidega juba alustanud olemasoleva administratiivkorralduse lihtsustamist, lõpule jõudis protsess 2002. aasta sügisel ning leidis täies ulatuses rakendamist alates 2003/2004 õppeaastast. Varasema Institutsioonilepingu raamistiku asendas nüüd Euroopa Ülikooliharta (EUC, *European University Charter*), mis muutis osalevate ülikoolide jaoks programmi menetlemise oluliselt lihtsamaks ja kiiremaks ning pani senisest suurema vastutuse riiklike büroode õlgadele. Kui seni tuli kõrgkoolidel läbi teha iga-aastane aeganõudev taotlemis- ja aruandlusprotsess Euroopa Komisjoni ja TAO kaudu, siis nüüd sai osalemisõigust taotleda üle interneti ning eduka taotluse korral kehtis see kuni kolm aastat. Kõik rahade ja lepingutega seonduv hakkas 2003/2004 õppeaastast toimuma riiklike büroode kaudu koha-peal.

Erasmusele kuueks õppeaastaks eraldatud eelarve ulatus 950 miljoni euroni, mis moodustas 51% SOCRATES programmi kogueelarvest. Ligi 80% eraldatud vahenditest (ligikaudu 750 miljonit eurot) määrati üliõpilasvahetuse stipendiumiteks.¹⁷ Uute riikidena liitusid SOCRATES II programmiga Malta (2000) ning Türgi (2004). Assotsieerunud riikide (Bulgaaria, Rumeenia, Türgi) eelarve vahendid makstakse täiendavalt teistest allikatest. Selle perioodi üliõpilasvahetust analüüsitakse lähemalt käesoleva töö teises pooles.

Erasmus Elukestva õppe raamprogrammi koosseisus 2006-2013

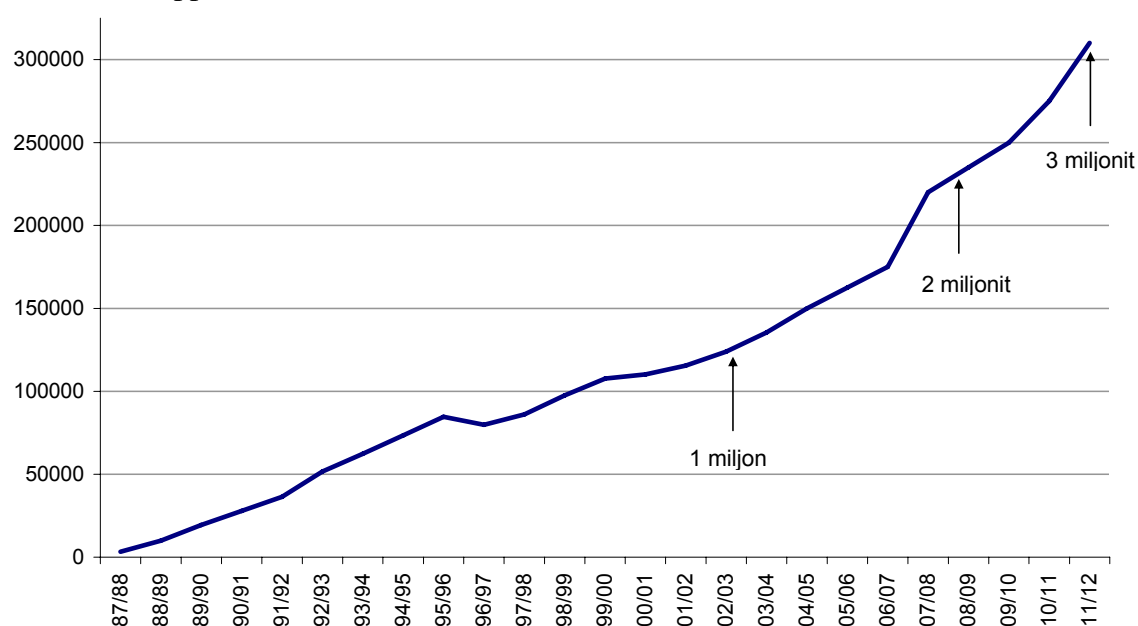
Kuigi SOCRATES II programmi tegevus veel kestab, on Euroopa Komisjoni poolt juba ette valmistatud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus,¹⁸ mis ootab vaid liikmesriikide

¹⁶ European Parliament, "Decision No 253/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 24 January 2000", *Official Journal L 28/1*, 03.02. 2000, lk. 1-15.

¹⁷ Decision No 253/2000/EC lk 4, 14

¹⁸ Euroopa Komisjoni ettepanek: „Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus, millega luuakse ühtne tegevusprogramm elukestva õppe alal”, *KOM(2004) 474 lõplik*, 14.7.2004

kokkulepet liidu finantsperspektiivi küsimustes. Uue põlvkonna raamprogrammi raames ootab Euroopa Komisjon veelgi ambitsioonikamaid tulemusi, kui 1987. aastal Erasmuse loomisel. 2011. aastaks loodetakse Erasmuses osalenud üliõpilaste arv viia 3 miljonini, mis tähendaks perioodi lõpuks 310 000 mobiilset üliõpilast aastas (2003/2004 õppeaastal oli neid 135 445). Euroopa Komisjoni poolt märtsis 2005 riiklike büroode esindajatele tehtud ülevaates¹⁹ täpsustatakse, et Komisjon peab võimalikuks 20% suurust üliõpilasvahetuse kasvu uue programmi esimesel tegutsemisaastal 2007/2008 ning 8,5-12,5% kasvu kõigil järgnevatel aastatel (Joonis 4). Sellise kasvu juures peaks programmi loomisest alates üliõpilasvahetuses osalenute hulk jõudma 2 miljonini 2008/2009 ning 3 miljonini 2011/2012 õppeaastal.

Joonis 4. Programmis osalenud 1987-2004 ja planeeritud kasv aastani 2011

Euroopa Komisjon näeb peamist potentsiaali siinkohas uute liikmesriikide ja Türgi üliõpilasvahetuse jätkuvas kiires kasvus. 2004/2005 õppeaasta peaks näitama, kas need ootused on ka õigustatud, sest just siis kasvas üliõpilasvahetuse eelarve kogu Euroopas 18% ja uutele liikmesriikidel ning Euroopa Majandusruumi riikidel avanes esmakordselt võimalus omavahel üliõpilasi vahetada.

Uue programmi asutamisdokumendis on toodud kogu uue Elukestva õppe raamprogrammi eelarveks 13,6 miljardit eurot, millest vähemalt 40% ehk 5,5 miljardit eurot oleks Erasmus-

¹⁹ European Commission: „ERASMUS Student and Teacher Mobility 2003/2004. Overview of the National Agencies' final reports 2003/2004”, NETY, 08.03.2005, lk 4-5

programmi eelarve.²⁰ Sellest omakorda vähemalt 85% (umbes 4,6 miljardit eurot) tuleks välja maksta üliõpilasvahetuse stipendiumiteks. Sisuliselt tähendaks see neli korda suuremat iga-aastast stipendiumifondi ja näitaks Euroopa Komisjoni valmisolekut kõrgelennuliste eesmärkide saavutamisse investeerida. Siiski näitab varasemate kooskõlastusringide kogemus, et liikmesriigid kärbivad Euroopa Komisjoni poolt küsitud eelarvet märgatavalt.

2.2. Programmi haldusstruktuur Eestis

Socrates Eesti büroo

Socrates Eesti büroo on Sihtasutuse Archimedes struktuuriüksus, mis funktsioneerib eelkõige Euroopa Liidu hariduskoostööprogrammi Socrates riikliku büroona, kuid selle kõrval tegeleb ka teiste koostööprojektidega, mis hõlmavad kooli-, kõrg- ja täiskasvanuharidust. Erasmuse alaprogrammis on Socrates Eesti büroo ülesandeks detsentraliseeritud tegevuste menetlemine sh. üliõpilaste ja õppejõudude vahetus, toetus vahetuse tugistruktuuridele, Euroopa ainepunktide ülekandmise süsteemi rakendamiseks (ECTS) ja vahetusüliõpilastele intensiivsete keelekursuste korraldamiseks (EILC, *Erasmus Intensive Language Courses*). Socrates Eesti büroo võtab vastu nende tegevuste taotlusi, valmistab ette materjalid Erasmuse Eesti juhtnõukogule otsuste tegemiseks, korraldab lepingute sõlmimist kõrgkoolidega, järelvalvet tegevuse üle, koolitust ja nõustamist ning informatsiooni vahendamist Euroopa Komisjoni ja Eesti kõrgkoolide vahel.

Programmi juhtnõukogu

Erasmuse Eesti juhtnõukogu ülesandeks on panna kokku riiklik tegevuskava, määrata siseriiklikud prioriteedid ning otsustada detsentraliseeritud vahendite jaotamise põhimõtted. Nõukogu on kaheksaliikmeline ning sellesse kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Üliõpilaskondade Liidu, Rektorate Nõukogu, Eraülikoolide Rektorate Nõukogu ja Rakenduskõrgkoolide Rektorate Nõukogu esindajad.

Osalemisõigus

Programmis osalemise õigust võivad taotleda institutsioonid, mis annavad riiklikult kõrgharidusena tunnustatud kvalifikatsiooni või diplomi. Osalemisõiguse taotlus tuleb esitada Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse talitusele ning selle eelduseks on vähemalt

²⁰ Euroopa Komisjoni ettepanek, lk 51-53

ühe koolis kasutusel oleva õppekava positiivne akrediteerimine. Koolid, kus pole ühtegi õppekava täielikult akrediteeritud, ei saa programmis osaleda, ka positiivne akrediteering ei anna automaatselt osalusõigust.

Teise sammuna tuleb osalemisõiguse saanud kõrgkoolil sõlmida Erasmuse ülikooliharta (varem Institutsioonileping), mida annab välja Euroopa Komisjon. Vaid kõrgkoolidel, kellega on allakirjutatud Erasmuse ülikooliharta (Institutsioonileping), on õigus osaleda programmis ning taotleda Erasmuse Eesti juhtnõukogult oma üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsuse toetamist.

Aastatel 1999-2004 oli lühemat või pikemat aega osalemisõigus 20 Eesti kõrgkoolil, neist Euroopa Komisjonile taotluse esitamiseni jõudsid 18 ja reaalse üliõpilasvahetuseni 16 kooli. Kõigil aastatel osales programmis vaid 10 kõrgkooli, neist 6 avalik-õiguslikku ülikooli, 3 eraülikooli ja 1 rakenduskõrgkool, hiljem liitusid veel mitmed rakenduskõrgkoolid ja väiksemad eraülikoolid. Koolid, kellel oli küll osalemisõigus, ent kus tegevus aktiivselt ei käivitunud olid väikesed kitsa spetsialiseerumisega rakenduskõrgkoolid, kellel oli raskusi partnerite leidmisega. Kogu perioodi vältel ei olnud osalemisõigusega õppeasutuste hulgas akrediteeritud õppekavade puudumise tõttu ühtegi vene õppekeelega kõrgkooli.

2.3. Üliõpilasvahetuse stipendiumite jaotamise põhimõtted Eestis

Igal aastal koostab riiklik büroo koostöös Erasmuse Eesti juhtnõukoguga riikliku tegevuskava, millega sätestatakse prioriteedid ja erandid riigi tasandil. Lisaks analüüsitakse selles viimaste õppeaastate peamisi trende ja seatakse eesmärgid järgmiseks, kirjeldatakse kasutatavaid administratiivprotseduure, riiklikul tasandil rakendatavaid täiendavaid prioriteete või erandeid, rahaliste vahendite jaotamist kõrgkoolide vahel ning aruandluse ja kontrolli korraldamist. Euroopa Komisjoni poolt täiendatuna saab sellest detsentraliseeritud tegevuste menetlemise alusdokument, mille põhjal koostatakse rahastamislepingud kõrgkoolidega.

1999/2000 õppeaasta

Esimesel osalusaastal avaldasid Eesti kõrgkoolid oma Institutsioonilepingu taotlustes soovi kokku 350 üliõpilase väljasaatmiseks 1872 kuuks. Kuigi üliõpilasvahetuse stipendiumiteks Eestile eraldatud 212 699 eurost (3,328 miljonist kroonist) nii suure hulga üliõpilaste välja-

saatmiseks ei piisanud, otsustas programmi juhtnõukogu rahad siiski jaotada proportsionaalselt esitatud taotlustega. Arvestades taotlustes ilmnenuid ebavõrdset huvi erinevatesse riikidesse üliõpilaste lähetamise vastu, otsustas juhtkomitee toetada täiendavalt mitte-traditsioonilistesse partnerriikidesse üliõpilasi saatvaid kõrgkooli. Kui iga taotletud üliõpilaskuu kohta eraldas nõukogu kõrgkoolile 110 eurot (1720 krooni), siis Lõuna-Euroopasse (Hispaania, Itaalia, Kreeka, Portugal, Prantsusmaa) suunduvate üliõpilaste üliõpilaskuu kohta 120 eurot (1878 krooni) ning üliõpilaskuu kohta Soomes 100 eurot (1565 krooni).

Kõrgkoolid ei olnud siiski kohustatud üliõpilaste stipendiumite arvestamisel sellest jaotusest kinni pidama, kuna algusest peale polnud see mõeldud mitte ühes või teises riigis õppivate üliõpilaste erinevaks kohtlemiseks, vaid mõjutamaks kõrgkooli sõlmima partnerluslepinguid ka teiste riikide koolidega peale Soome. Igal kõrgkoolil oli õigus oma üliõpilaste sotsiaal-majanduslikku olukorda arvesse võttes otsustada, kas anda välja vähem ja suuremaid stipendiume või rohkem ja väiksemaid. Siiski, arvestades vahendite piiratust keelas juhtnõukogu kõrgkoolidel üliõpilastele maksta rohkem kui 375 eurot (5 868 krooni) kuus.²¹

2000/2001 õppeaasta

Teisel tegevusaastal otsustas nõukogu stipendiumite jaotamisel ühe tegurina arvestada ka esimese õppeaasta tulemusi. Kuna esimene osalusaasta oli rahade hilinemise tõttu kõrgkoolidele üsna raske, otsustati 75% olemasolevatest vahenditest jagada kõrgkoolide vahel siiski taotluste ja ainult 25% esimese õppeaasta tulemuste alusel. Kuna Eestile eraldatud eelarve oli tõusnud vaid marginaalselt 214 830 euroni (3,361 miljonit krooni), osalevate koolide arv aga kasvanud (kümnelt neljateistkümmele), tähendas see kogutoetuse vähenemist peaaegu kõikidele koolidele olenemata esimese aasta edukusest.

Nõukogu otsustas ka uuel õppeaastal jätkata kõrgkoolide „positiivset” diskrimineerimist soodustamaks koostöölepingute sõlmimist mitte-traditsiooniliste partnerriikide kõrgkoolidega. Esimese aasta tulemuste alusel otsustati kõrgendatud stipendiumiga riikide hulka lisaks Lõuna-Euroopa riikidele arvata ka Suurbritannia ja Iirimaa, kuhu oli samuti

²¹ Socrates Estonian NA: “Estonian National Action Plan for the Mobility of Students: 1999/2000”, 29.04.1999, lk. 1-3

õppima läinud väga vähe üliõpilasi. Sellega rõhutas nõukogu veelkord oma prioriteedina üliõpilastele välisõpingute perioodiks võimalikult laia geograafilise valiku võimaldamist.

Nõudluse tõusu, kõrgkoolidesse jõudvate rahade vähenemist ja 1999/2000 õppeaastal kõrgkoolide poolt üliõpilastele väljamakstud stipendiumite tegelikku suurust arvestades otsustas nõukogu vähendada varem määratud miinimum- ja maksimumstipendiumi suurust. Otsuse kohaselt ei tohtinud Erasmuse vahenditest 2000/2001 õppeaastal maksta üliõpilastele rohkem kui 300 eurot (4 694 krooni) kuus, ega vähem kui 50 eurot (782 krooni) kuus Soomes õppijaile, 100 eurot (1565 krooni) kuus mitte-traditsioonilistes riikides õppijaile ja 75 eurot (1 174 krooni) kuus kõigile teistele.²²

2001/2002 õppeaasta

2001. aastal otsustas juhtnõukogu loobuda taotluse arvestamisest uue õppeaasta rahade jaotamise alusena, kuna kahe aasta kogemus näitas esitatud taotluste ja reaalse mobiilsuse vahel suurt erinevust. Samuti olid kõrgkoolide vahel tekkinud suured erinevused üliõpilaste stipendiumite suuruses. Seetõttu otsustas nõukogu võtta uue õppeaasta stipendiumifondi jaotamisel arvesse kahe esimese õppeaasta tulemused säilitades siiski teatava eelarvelise stabiilsuse. Otsustati, et kõigile kõrgkoolidele, kus 2000/2001 õppeaastal üliõpilasvahetus toimus ja mingeid seatud reegleid ei rikutud, garanteeritakse vähemalt 80% eelmisel õppeaastal eraldatud eelarvest. Ülejäänud vahendid jaotati kahe esimese osalemisaasta tulemuste põhjal, võttes seejuures arvesse üliõpilaste sihtmaid. Iga prioriteetriigis õpitud üliõpilaskuu eest rakendati seejuures 17% suurust lisatoetust ja Soome üliõpilaskuude puhul sama suurt vähendamist.

Tänu Eestile eraldatud stipendiumifondi suurenemisele 246 348 euron (3,855 miljoni kroonini) oli nõukogul võimalik peatada üliõpilastele makstavate stipendiumite jätkuv vähenemine. Nõukogu otsusega ei tohtinud ühelegi üliõpilasele maksta enam vähem kui 120 eurot (1878 krooni) kuus olenemata sihtmaast, maksimaalset lubatud stipendiumit ei muudetud.²³

²² Socrates Estonian NA: "Estonian National Action Plan for mobility activities under Erasmus: 2000/2001", 06.06.2000, lk 2-4

²³ Socrates Estonian NA: "National Action Plan for mobility activities under ERASMUS academic year 2001/2002", 19.04.2001, lk 4-6.

2002/2003 õppeaasta

Kuna 2001. aastal nõukogu poolt läbiviidud muutuste üheks peamiseks argumendiks oli olnud rahastamise stabiliseerimine, otsustas nõukogu kasutada täpselt samu põhimõtteid ka järgmisel õppeaastal. Analüüsinud senist sihtmaade lõikes vahet tegevat rahastamist, leidis nõukogu, et senised sammud on olnud õigustatud, sest on sundinud kõrgkooli pakkuma üha uusi õppimisvõimalusi ka mitte-traditsioonilistes riikides. Kui 2000/2001 õppeaastal õppis lisatoetusega riikides vaid 13% kõigist osalenud üliõpilastest, siis 2002/2003 õppeaastal juba 23%. Sarnaselt oli vähenenud Soomes õppivate üliõpilaste osakaal 38%-lt 32%-le. Nõukogu pidas oluliseks ka tegevuskavas välja tuua, et kasutatud astmelist rahastamist ei tohiks kindlasti vaadelda diskrimineerimisena Soomes õppivate üliõpilaste suhtes, sest stipendiumite üliõpilastele väljamaksmisel kõrgkoolid sarnast vahet teha ei tohiks. Samuti toodi välja, et kuigi Soome üliõpilaskuude osas on alati kasutatud vähendatud rahastamist, kulutati 2001/2002 õppeaastal ometi 25% kogu Erasmuse stipendiumifondist Soomes õppivate üliõpilaste toetuseks. Arvestades Soome osakaalu Euroopas ei saa seda kuidagi diskrimineerivaks poliitikaks pidada.

Peatamaks üliõpilaste stipendiumite vähenemist taotles juhtnõukogu riiklike täiendavate vahendite eraldamist üliõpilaste stipendiumite suurendamiseks. Sellest tulenevalt kasvas üliõpilaste stipendiumifond 2002/2003 õppeaastal hüppeliselt – Euroopa Komisjoni poolt eraldatud 253 595 eurole (3,968 miljonile kroonile) lisandus riigieelarvelise eraldisena 2,5 miljonit krooni, mis tõstis jaotatava stipendiumifondi kokku 6,467 miljoni kroonini. See lubas üliõpilaste stipendiumeid veelgi tõsta ja nii pidid 2002/2003 õppeaastal kõik kõrgkoolid maksma üliõpilastele vähemalt 160 eurot (2504 krooni) kuus. Nõukogu otsustas ka kaotada varasematel aastatel määratud 300 euro (4694 krooni) suuruse stipendiumi ülempiiri ja nii jäi lubatud maksimumstipendiumiks Euroopa Komisjoni poolt kehtestatud 500 eurot (7823 krooni) kuus.²⁴

2003/2004 õppeaasta

Eelnevate aastate heale kogemusele toetudes otsustas nõukogu jätkata eelmise kahe aasta rahastamisskeemiga, muutmata jäeti ka üliõpilaste stipendiumite piirmäärad. Eesti kõrgkoolide vahel jaotamiseks kasutadaolev eelarve suurenes 6,52 miljoni kroonini, millest 2,5 miljonit krooni eraldati taas riigieelarvelise lisafinantseerimisena. Ainsa sisulise

²⁴ Socrates Estonian NA: “National Action Plan for Mobility Activities under Erasmus 2002/2003”, 03.05.2002, lk 3-4.

muudatusena kaotati vähendatud stipendiumi eraldamine Soomes õppinud üliõpilast eest, kuna 2002/2003 õppeaasta tulemusi hinnates ei pidanud nõukogu seda enam põhjendatuks. Lisatoetusega mitte-traditsioonilistes partnerriikides õppinute eest otsustati veel ühe aasta jätkata.²⁵

²⁵ Socrates Estonian NA: “National Action Plan for Mobility Activities under Erasmus 2003/2004”, 28.05.2003, lk 1-4

3. ÜLEVAADE ANDMESTIKUST JA UURIMISMEETODITEST

3.1. Metoodika

Käesolev analüüs on olemuselt kvantitatiivne – vaadeldes olemasolevat ühtlustatud andmestikku püütakse tuvastada empiirilised seaduspärasused, tuua välja variatiivsuse dünaamika ja tendents ajas, Eesti näitajate diferentseerumine üldise dünaamika ja variatiivsuse taustal ning riigisiselt.

Analüüsiks on kasutada kõikne statistika st. võrreldavad andmed on olemas kõigi ajavahemikul 1999-2004 Socrates/Erasmus programmi raames kogu Euroopas õppinud üliõpilaste kohta. Ühtekokku on analüüsis kasutada andmed 592 736 üliõpilase kohta 30 erinevast Euroopa riigist ja kuna Socrates/Erasmus programmi reeglitega on välistatud välisõpingute perioodi ulatumine üle ühe õppeaasta piiride ning mitmekordne programmis osalemine, võib olla kindel, et mitmekordselt andmestikku sattunud üliõpilaste osakaal on marginaalne.

Kasutatakse lihtsat dünaamika analüüsi, vaadeldakse absoluutset ja suhtelist muutust, statistiliste keskmiste ning trendide varieerumist ajas ja eri rühmade vahel. Kuna andmestik on mahukas ja tunnustel on enamasti palju väärtusi kasutatakse käesoleva töö analüüsis statistiliste andmeridade kokkusurutud esituseks peamiselt graafilisi lahendusi, olulisemad tabelid tuuakse ära töö lisas.

3.2. Andmed

Andmed, mida käesolevas töös kasutatakse, on individuaalsed ning suures osas võetud Euroopa Komisjoni Haridus- ja Kultuuridirektoraadi dokumendihalduse süsteemi NETY andmebaasist. Andmed on sellesse sisestatud programmi riiklike büroode poolt Euroopa Komisjoni poolt kooskõlastatud menetluste ja indikaatorite alusel. Andmete esitamisel on riiklike büroode poolt kasutatud Suurbritannia Socrates/Erasmus büroo poolt väljatöötatud tarkvara NAFRST, mis on programmeeritud töötama tarkvara Microsoft Excel versioonidega 5/95/97/2000 ning võimaldab kontrollida sisestatud andmete vastavust üldistele programmi kriteeriumitele (näit. välismaal ei saa viibida üle 12 kuu) ning nende formaadi sobivust andmebaasi (sh. standardiseeritud koodide kasutamine), tuvastab andmete vasturääkivused (näit. üliõpilane ei saa olla 10 aastane) ja välistab puuduvate

väärtuste olemasolu. Ainult andmestiku korrektsel täitmisel on võimalik luua anonüümseid andmeid koondav fail, mida käesolevas analüüsis kasutatakse. Erinevused definitsioonides, andmete kogumise meetodikas või esituses on seega välistatud ning kasutatavaid andmeid võib pidada täiesti usaldusväärseteks.

Siiski on oluline märkida, et kui enamus andmetest on võetud Euroopa Komisjoni lukustatud dokumendisüsteemist ning neid võib seetõttu pidada lõplikeks, siis 2003/2004 õppeaasta kohta ei olnud märtsiks 2005 oma lõplikke andmeid veel esitanud Holland, Luksemburg ja Portugal. Andmestikud õnnestus küll saada täiendaval järelpärimisel otse riiklikest büroodest, ent formaalselt ei olnud tegemist lõplike andmetega.

Võrdlemaks programmis osalenud üliõpilaste andmeid üliõpilaste kogupopulatsiooniga on aastate 1999-2003 puhul kasutatud avalikku *Eurostat*'i andmebaasi ja 2003/2004 õppeaastal Eesti üliõpilaste puhul ka Eesti Statistikaameti andmebaasi. Erinevuste tõttu klassifikatsioonides ning jaotustes kasutatakse käesolevas töös *Eurostat*'i ja Eesti Statistikaameti andmeid, kuid autori isiklikke arvutusi.

Statistiliseks andmetöötluseks kasutati tarkvaraprogrammi *SPSS 13.0 for Windows*, kuna teised kättesaadavad andmeanalüüsi programmid ei võimaldanud suurt hulka andmeid nii mugavalt vaadelda.

3.3. Tunnused, lühendid ja klassifikatsioon

Tunnused, mida töös vaadeldakse on:

1. Õppeaasta, mil vahetus aset leidis – 5 õppeaastat
2. Riik, kus asub üliõpilase kodukõrgkool – 30 osalevat riiki
3. Sugu – 2 kategooriat (mees/naine)
4. Õppesuund, kuhu üliõpilane oli kodus registreeritud – 14 õppesuunda
5. Üliõpilase vanus välismaale õppima asumise hetkel – vanus aastates
6. Kursus (aastaid kõrgkoolis enne välismaale õppima asumist) – pidev skaala
7. Õppetase, mille kestel vahetus toimus – 3 kategooriat
8. Sihtmaa, kus asub kõrgkool, kus õppima asuti – 30 osalevat riiki
9. Välisõpingute pikkus kuudes – 3-12 kuud
10. Stipendium üliõpilase kohta kuus – stipendium kroonides/eurodes

Analüüsid arenguid Eesti sees lisandub eelnevatele veel:

11. Saatev kõrgkool – 16 osalenud kõrgkooli

Õppeaasta

Töös vaadeldakse üliõpilasvahetust viiel järjestikusel õppeaastal: 1999/2000 [99/00], 2000/2001 [00/01], 2001/2002 [01/02], 2002/2003 [02/03], 2003/2004 [03/04]. Valiku aluseks on Eesti osalemine programmis, vaadeldakse kõiki õppeaastaid, mil Eesti on osalenud ja mille kohta on olemas lõplikud andmed.

Osalevad riigid

Ajavahemikus 1999-2004 osales Erasmuse programmis ametlikult 30 riiki, neist 18 olid enne vaadeldavat ajaperioodi olnud aktiivsed osalejad mitmeid aastaid ning 12 liitusid aastatel 1998-1999. Töös kasutatakse nende riikide rühmade võrdlemisel varem osalenud riikide ühisnimetajana lühendit V18 (Austria, Belgia, Hispaania, Holland, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Liechtenstein, Luksemburg, Norra, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome, Rootsi, Suurbritannia, Taani) ja uute puhul U12 (Bulgaaria, Eesti, Küpros, Läti, Leedu, Malta, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik, Ungari).

Õppetasemed

Õppetasemete puhul järgitakse kasutatavas andmestikus kolmest jaotust. Esimese kõrgharidustaseme diplomini viiv tase (*undergraduate*) hõlmab endas Eesti mõistes nii ülikooli bakalaureusekraadi kui rakenduskõrghariduse diplomiõpet ning kestab enamuses riikides 3-4 aastat. Käesolevas töös kasutatakse selle taseme iseloomustamiseks lihtsuse huvides mõistet „bakalaureuseõpe”. Teist kõrgharidustaset, millele olemuslikult peab olema eelnenud juba ühe kõrgharidustaseme diplomi varasem omandamine (*postgraduate*), nimetatakse töös „magistriõpe” ning kolmandat kõige kõrgemat „doktoriõpe” (*doctoral*).

Õppesuunad

Kuigi Erasmus on Euroopa Liidu koostööprogramm, ei kasutata Erasmuse ametlikus statistikas *Eurostat*'i andmetega täielikult ühtivaid õppesuundade klassifikaatoreid. Kahe erineva klassifikatsiooni andmete võrdlemiseks on töö tarbeks loodud uus klassifikatsioon:

Tabel 1. Töös kasutatud õppesuundade klassifikaatorid

Töös kasutatav klassifikatsioon	Erasmuse klassifikatsioon	ISCED 1997 klassifikatsioon	Eurostat
Kasvatusteadus	<i>05 Education, Teacher Training</i>	<i>14 Teacher training and education science</i>	ef140
Kunstid	<i>03 Art and design</i>	<i>21 Arts</i>	ef210
Humanitaaria	<i>08 Humanities 09 Languages and Philological Sciences</i>	<i>22 Humanities</i>	ef220
Sotsiaalteadused	<i>14 Social Sciences</i>	<i>31 Social and behavioural science</i>	ef310
Ajakirjandus ja infolevi	<i>15 Communication and Information Sciences</i>	<i>32 Journalism and information</i>	ef320
Ärindus ja haldus	<i>04 Business Studies and Management Sciences</i>	<i>34 Business and administration</i>	ef340
Õigusteadus	<i>10 Law</i>	<i>38 Law</i>	ef380
Loodusteadused	<i>07 Geography, Geology 13 Natural Sciences</i>	<i>42 Life sciences 44 Physical sciences 85 Environmental protection</i>	ef420 ef440 ef850
Matemaatika, IKT	<i>11 Mathematics, Informatics</i>	<i>46 Mathematics and statistics 48 Computing</i>	ef460 ef480
Tehnikaalad	<i>06 Engineering, Technology</i>	<i>52 Engineering and engineering trades 54 Manufacturing and processing</i>	ef520 ef540
Arhitektuur ja ehitus	<i>02 Architecture, Urban and Regional Planning</i>	<i>58 Architecture and building 84 Transport services</i>	ef580 ef840
Põllumajandus	<i>01 Agricultural sciences</i>	<i>62 Agriculture, forestry and fishery</i>	ef620
Meditsiin	<i>12 Medical Sciences</i>	<i>64 Veterinary 72 Health 74 Social services</i>	ef640 ef720 ef740
Muud	<i>16 Other Areas of Study</i>	<i>81 Personal services 86 Security services Not known or unspecified</i>	ef810 ef860

4. ANALÜÜS

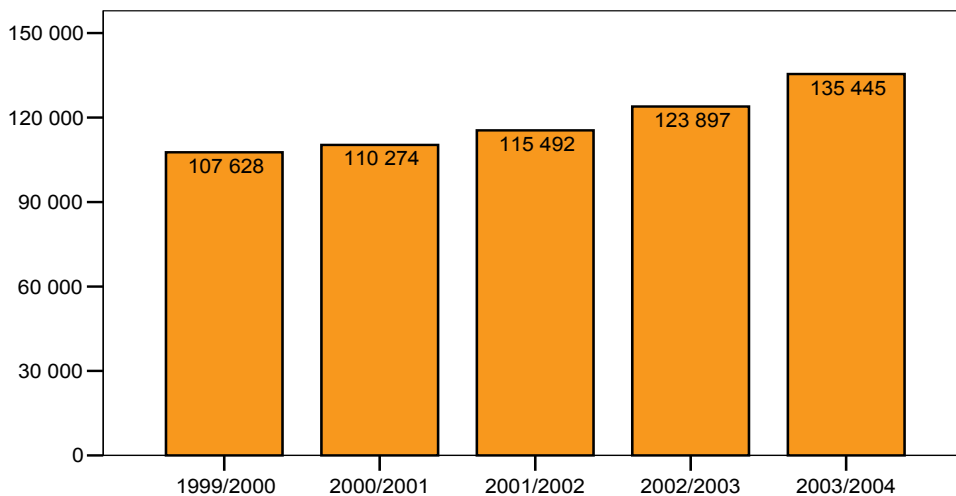
4.1. Üliõpilasvahetuse areng Euroopas

Analüüsi esimeses osas antakse ülevaade Erasmuse üliõpilasvahetuse üldisest dünaamikast viie aasta jooksul ja vaadeldakse Euroopa Erasmus-vahetuse trendide diferentseerumist erinevate sotsioloogiliste klassifikaatorite alusel rõhuga sellel, kas Eesti näitajad erinevad siin Euroopa keskmisest.

4.1.1. Üldised trendid õppeaastate ja saatvate riikide lõikes

Kõigepealt vaadeldakse programmis osalemise üldist dünaamikat ajas kogu Euroopa üliõpilaspopulatsioonis toimuvate muutuste taustal.

Osalevate üliõpilaste arv on vaadeldaval ajaperioodil kasvanud pidevas tõusvas joones alustades 99/00 ja 00/01 õppeaastate võrdluses 2,5%-ist aastast ning kasvades 02/03 ja 03/04 õppeaastal 9,3%-ni aastast. Ühtekokku on osalevate üliõpilaste arv viie õppeaasta jooksul kasvanud 25,8% (Joonis 5).

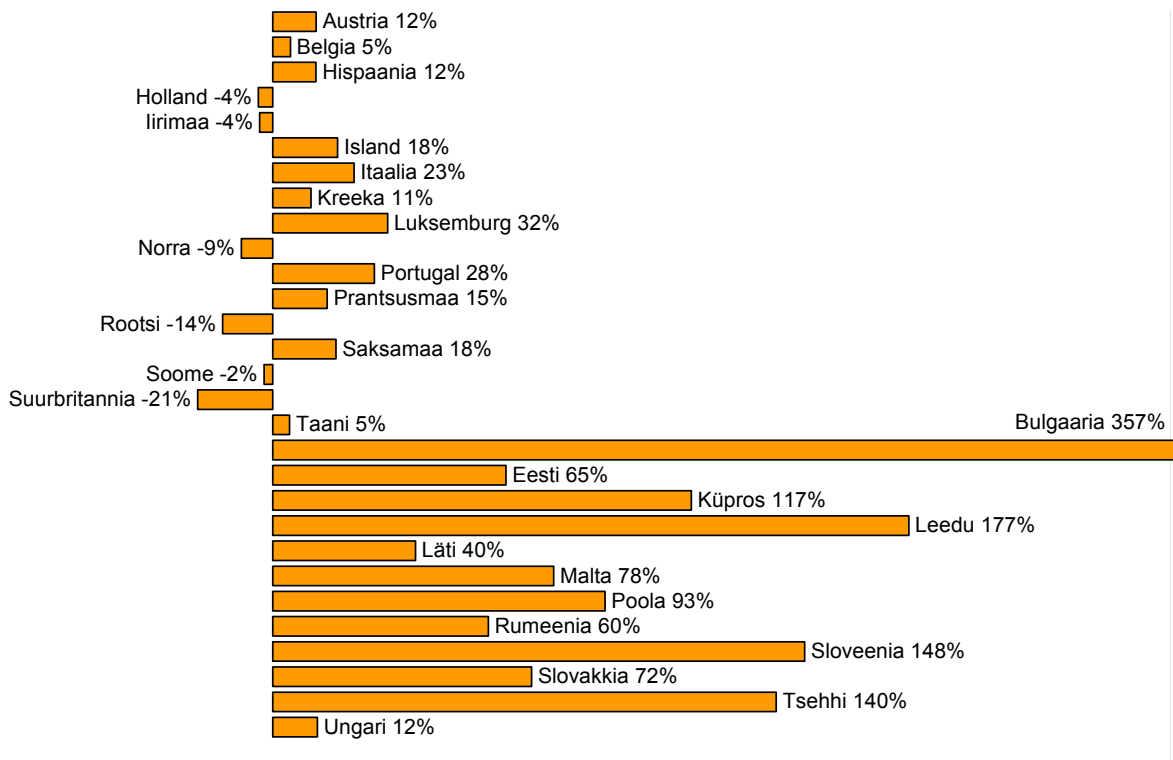

Joonis 5. Programmis osalejate koguarv õppeaastate lõikes

Kõrvutamaks seda kasvu Euroopa üliõpilaspopulatsioonis toimunud muutustega tuleb piirata ajavahemikku, sest kasutatav Eurostat'i andmebaas 03/04 õa andmeid veel ei sisalda. Erasmuse üliõpilasevahetuses osalejate arvu kasvuks on nelja õppeaasta (99/00 – 02/03) jooksul 15,1%, üliõpilaste koguarv Euroopas kasvas samal ajavahemikul aga vaid 11,6%

16,1 miljonilt 18 miljonini²⁶. Erasmuse üliõpilasvahetuses osalejate arv on seega kasvanud 3,5 protsendipunkti võrra kiiremini. Üliõpilaspopulatsiooni kasvu peamiseks tõukejõuks võib pidada U12 riikides toimunud haridusreformide, just seal on üliõpilaste arv kasvanud 24,3% ülejäänud riikide 7,4% kõrval.

Ka analüüsid Erasmuses osalenud üliõpilaste arvu dünaamikat õppeaastate kaupa üliõpilase lähetanud kõrgkooli asukohamaa järgi, ilmnevad suured erinevused V18 ja U12 riikide vahel. Samal ajal kui U12 riikides on vaadeldaval ajavahemikul keskmine kasv olnud 85,4%, on see V18 riikides keskmiselt vaid 8,8% (Joonis 6), mitmetes V18 riikides on vahetuse maht isegi olulisel määral vähenenud, enim Suurbritannias, Rootsis ja Norras. Erasmuses osalenud üliõpilaste koguarvu kasv on toimunud suuresti tänu uute riikide liitumisele ning Lõuna-Euroopa riikidele.

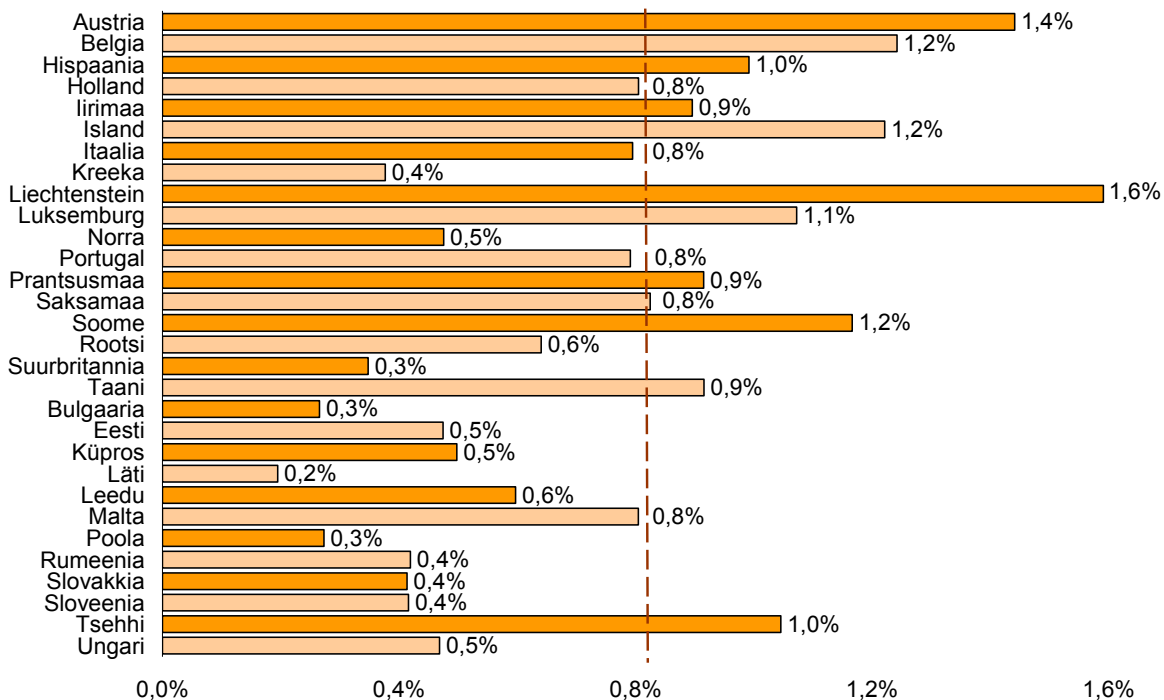
Joonis 6. Osalenud üliõpilaste arvu kasv aastatel 1999-2003 riikide kaupa (protsentides)

Eesti üliõpilaspopulatsioon tervikuna kasvas sama aja jooksul 18,7% (53 613 üliõpilaselt 99/00 63 625 üliõpilaseni 02/03) ja Erasmuses osalejate arv 65,0% (vastavalt 183-lt 302-ni),

²⁶ Eurostat. Education statistics based on ISCED97 [<http://epp.eurostat.cec.eu.int>] 10.09.2005

mõlema näitaja poolest ületab Eesti oluliselt Euroopa keskmist kasvu, ent jääb U12 riikides toimunud arengutest maha. Näiteks Leedus kasvas üliõpilaste koguarv samal ajavahemikul 37,5% ja Erasmuses osalenud üliõpilaste arv 177,3%.

Protsessi paremaks hindamiseks tuleb vaadelda ka Erasmuses osalenud üliõpilaste osakaalu kogu üliõpilaspopulatsioonis, on ju kasv enamasti tormilisem just suurema arenguruumiga piirkondades. Euroopas tervikuna osales 02/03 õppeaastal Erasmuses keskmiselt 0,8% üliõpilaste koguarvust (Joonisel 7 tähistatud punktiirjoonega), V18 riikides oli osalevate üliõpilaste osakaal enam kui 2 korda suurem kui U12 riikides, olles keskmistena vastavalt 1,0% ja 0,4% üliõpilaste koguarvust. U12 riikides täheldatud kiiremat kasvutempot võib seega pidada täiesti loomulikuks.

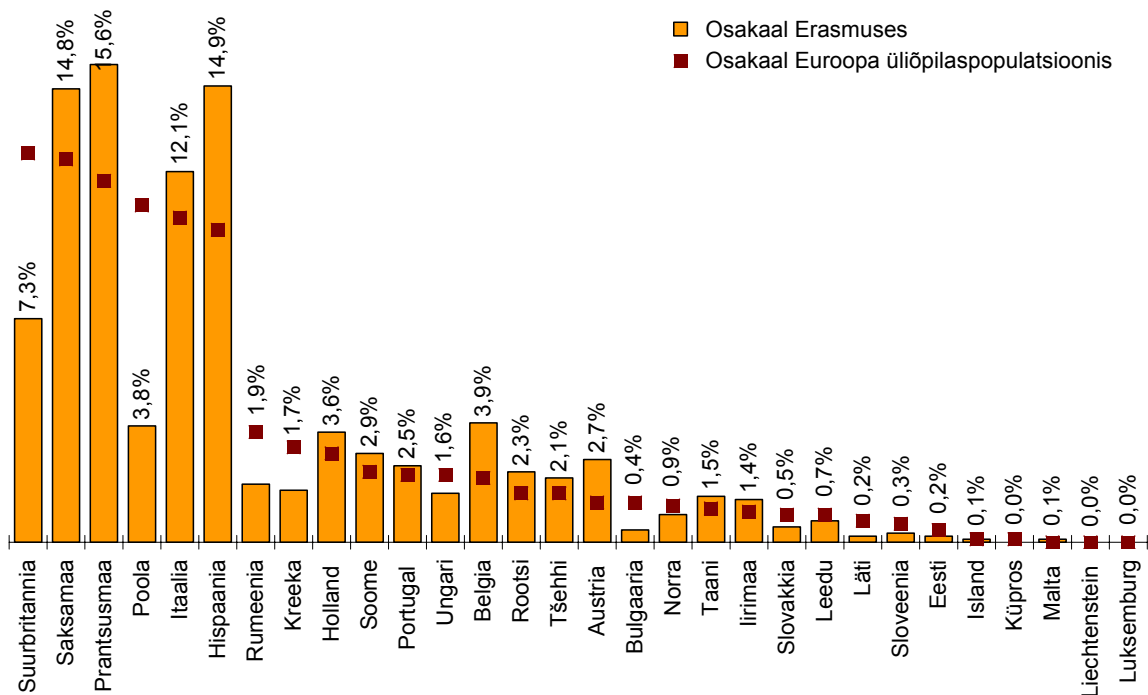
Joonis 7. Erasmuses osalenud üliõpilased üliõpilaste koguarvust 2002/2003 õa (protsentides)

Kasvutempo pole aga alati seotud madalama eelneva osalusprotsendiga – V18 riikide aktiivsust vaadates ilmneb, et kõige väiksema Erasmus-üliõpilaste osakaaluga riigid ei ole kõige suurema iga-aastase kasvuga, pigem vastupidi – riikides, kus viimase viie aasta jooksul on osalevate üliõpilaste koguarvud vähenenud, on teistest madalam ka Erasmus-üliõpilaste osakaal (Suurbritannia, Rootsi, Norra, Holland).

Eestis osales 02/03 õppeaastal Erasmuse vahetuses 302 üliõpilast, mis moodustas 0,5% üliõpilaste koguarvust, olemaks aktiivsusest vähemalt Euroopa keskmisel tasemel oleks

välja pidanud minema 509 üliõpilast (0,8%). Eesti kasvutempo on olnud aeglasem kui enamuse U12 riikidel (v.a. Rumeenia, Läti ja Ungari), vaadeldes Erasmus-üliõpilaste osa üliõpilaspopulatsioonis on olukord veidi parem. U12 riikidest on suhteliselt kõige enam üliõpilasi välja saatnud Tšehhi Vabariik (1%), Malta (0,8%) ja Leedu (0,6%).

Viie vaadeldava õppeaasta jooksul osales Erasmuse vahetuses 592 736 üliõpilast, kõige rohkem 15,6% neist õppis enne välismaale suundumist Prantsusmaal, 14,9% Hispaanias, 14,8% Saksamaal ning 12,1% Itaalias (Joonis 8). Nende riikide osakaal kõigi osalenute hulgas on ka suurem kui nende üliõpilaskondade osa Euroopas tervikuna, lisaks on osalemise arvukus neis riikides kasvamas (Joonis 6). Kõige nähtavamalt negatiivset osalevate üliõpilaste/üliõpilaste koguarvu suhet näitab V18 riikidest Suurbritannia, kus Erasmuses osalenute osakaal on 5,4 protsendipunkti väiksem riigi üliõpilaskonna osakaalust Euroopas, tegemist on ka langeva trendiga (osalenud üliõpilaste osakaal vähenes 1999-2003 21%). Erasmuses osalemise aktiivsus on üliõpilaste koguarvu arvestades väike ka Kreekas ja Norras.

Joonis 8. Osalemine Erasmuses võrdluses riigi üliõpilaskonna osakaaluga Euroopas

Nagu võis näha ka eelnevate jooniste alusel, on U12 riikide osa võrreldes nende riikide üliõpilaspopulatsiooni osakaaluga oluliselt väiksem. Erasmuses osalenutest vaid 11,7%

saadetakse välja U12 kõrgkoolide poolt, samas kui nende riikide üliõpilaskond moodustab Euroopas 23,2%. Erandiks on selles grupis Tšehhi Vabariik ja Malta, kus Erasmuses osalenute osakaal ületab nende riikide üliõpilaskonna osakaalu Euroopas. Eesti osalus on vaid pisut parem U12 riikide keskmisest, Eestist väljaläinud üliõpilased moodustavad 0,22% kõigist Erasmuses osalenud üliõpilastest, samas kui sinne üliõpilaskond on 0,35% Euroopa üliõpilaspopulatsioonist.

4.1.2. Diferentseerumine vastuvõtivate riikide lõikes

Vaadeldes üliõpilaste arvu vastuvõtivate riikide alusel, on erinevused V18 ja U12 riikide vahel veel suuremad. Kõigist osalenud üliõpilastest valis 16,3% oma õpingute kohaks Hispaania, 15,6% Prantsusmaa, 15,4% Suurbritannia ning 13,2% Saksamaa. Üldse õppis 97,1% kõigist osalenud üliõpilastest V18 rühma riikides. U12 riikidest õppis kõige enam välisüliõpilasi Poolas (25,3% U12-st) ja Tšehhi Vabariigis (23,5%).

Vaatamata suurele suhtelisele kasvule vaadeldaval perioodil on U12 riikide osakaal üliõpilaste vastuvõtmisel veel siiski väga madal. 1999-2004 kasvas U12 riikide kõrgkoolide poolt vastuvõetud üliõpilaste arv 206% (1788-lt 5471-le) ning nende üliõpilaste osakaal 1,7%-lt 99/00 4%-ni 03/04 õppeaastal. Kuigi samal ajaperioodil kasvas V18 riikides vastuvõetud üliõpilaste arv vaid 22,8%, ületas nende riikide kasv absoluutarvudes U12 riikide kasvu ometi mitmekordselt (U12: +3682, V18: +24 134). Arvestades, et U12 riikide üliõpilaskond moodustab 23,2% kogu Euroopa üliõpilaskonnast, on nende riikide potentsiaal veel ilmselt kasutamata.

V18 riikidest kasvas aasta jooksul seal õppinud välisüliõpilaste hulk suhteliselt kõige enam Islandi (kasv 74,6%), Portugali (68,9%), Soome (62,9%), Hispaania (58,4%) ning Itaalia (58,3%) kõrgkoolides. Õppimiseks juba traditsioonilistes riikides ei olnud kasv suur suhtelisel skaalal, ent oli märkimisväärne absoluutarvudes - Prantsusmaal lisandus 2362 üliõpilast so 13,2%, Saksamaal 2176 so 4,8%. Kõikidest osalejatest ainsana vähenes vastuvõetud Erasmus-üliõpilaste arv Luksemburgis (kahanes 22,7%) ja Suurbritannias (19,7%). Esimesel juhul võib tegemist olla juhusliku muutusega, sest Luksemburgis õppivate välisüliõpilaste arv on aastate lõikes väga kõikuv (99/00 – 18, 01/02 – 22, 03/04 – 14). Suurbritannia puhul on tegemist aga selge ja järjepideva languse trendiga (99/00 – 20 689, 01/02 – 17 660, 03/04 – 16 619). U12 riigid, mille osakaal üliõpilaste vastuvõtjana kõige

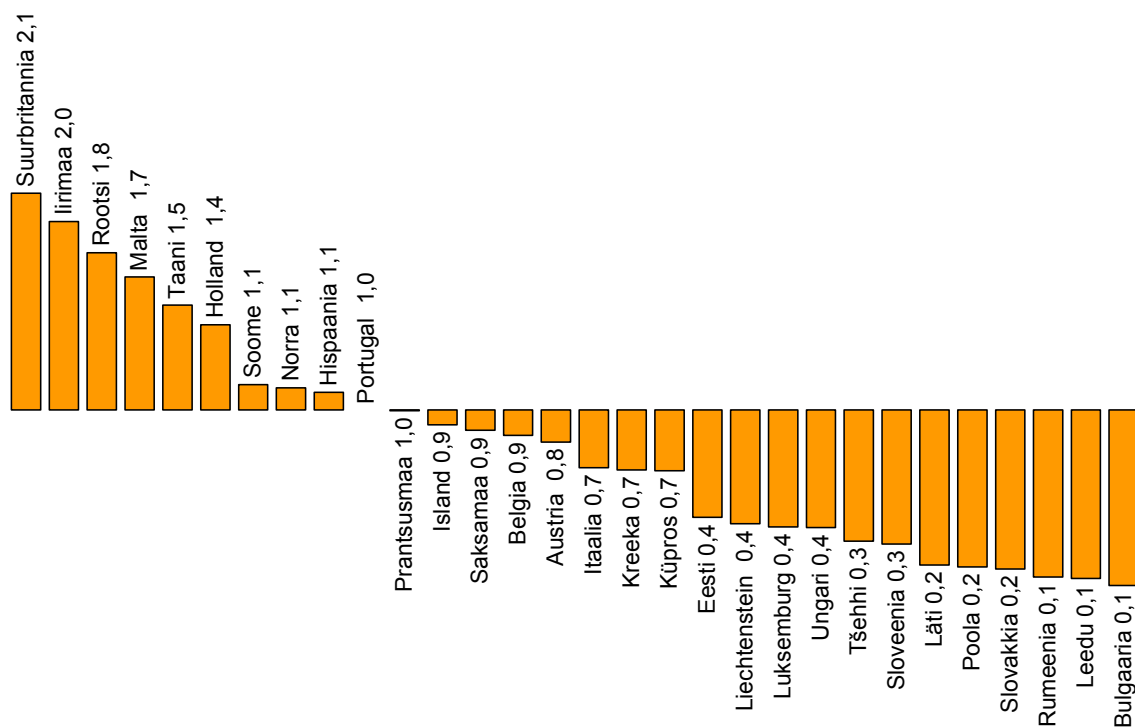
kiiremini kasvab on Bulgaaria (kasv kümnekordne) ja Sloveenia (kahekümnekordne), ka Leedus õppijate arv on oluliselt tõusnud (viiekordselt). Kõige tagasihoidlikum on sissetulevate üliõpilaste protsentuaalne kasv olnud Ungaris (109%), Lätis (183%) ja Tšehhis (182%).

Vaatamata sellele, et sissetulnud üliõpilaste arv kasvas kõigis osalevates riikides peale Luksemburgi ja Suurbritannia, võib kasvutempo järgi jaotada riigid kasvava ja kahaneva atraktiivsusega riikideks. Riigid, mille osakaal üliõpilaste vastuvõtjana kasvab on Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Island, Itaalia, Küpros, Leedu, Läti, Malta, Norra, Poola, Portugal, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi ja Ungari. Belgia, Hollandi, Iirimaa, Prantsusmaa, Saksamaa ning Suurbritannia osakaal on aga vähehaaval, ent järjekindlalt vähenenud.

Eestisse Erasmuse kaudu õppima tulnute hulk kasvas antud aastatel 213% 53-lt üliõpilaselt 99/00 166 üliõpilaseni 03/04. Siinjuures on oluline märkida, et just 03/04 õppeaastal on välisüliõpilaste arvus toimunud esmakordne muutus kahanemise suunas (02/03 õppis Eestis 171 Erasmus-üliõpilast). Eestis õppinud Erasmus-üliõpilaste osakaal Erasmuse koguvahetuses kasvas 0,05%-lt 99/00 0,12%-ni 03/04 õppeaastal. Kokku õppis 1999-2004 Erasmuse kaudu Eesti kõrgkoolides 590 välisüliõpilast.

4.1.3. Üliõpilasvahetuse tasakaal

Vaadeldes väljasaadetud ning vastuvõetud üliõpilasi korraga, võime osalevad riigid jagada importivateks (rohkem sissetulijaid) ning eksportivateks (rohkem väljaminejaid). Importivaid riike on seejuures ainult 10 (20 eksportiva riigi vastu) ja nende näol pole sugugi tegemist vaid suurriikidega, kus vastuvõtu potentsiaal üldiselt suurem (Joonis 9). Vahetuse tasakaal on sissetulevate üliõpilaste poole kaldu kõige enam Suurbritannias, Iirimaa, Rootsis, Maltal, Taanis ja Hollandis. Kõigi kuue riigi puhul on sissetulevate üliõpilaste ülekaalu tendents pigem suurenev. 03/04 oli Suurbritannias suhe sissetulnute kasuks juba 2,5:1, Rootsis 2,3:1, Iirimaa, Maltal ja Taanis 2,1:1 ning Hollandis 1,6:1. Soomet, Norrat, Hispaaniat ja Portugali võib juba lugeda üsna heas tasakaalus vahetusega riikideks, nii nagu ka Prantsusmaad, Islandit, Saksamaad ja Belgiat.

Joonis 9. Riiki õppima tulnud üliõpilasi ühe väljasaadetud üliõpilase kohta

Nagu eelnenud arutluse põhjal võiski arvata, on kõige negatiivsem sissetulnud ja väljaläinud üliõpilaste suhe U12 riikides. Kui V18 riikide lõikes tervikuna on vahetus üsna heas tasakaalus (1,1:1), siis U12 riikides oli vaadeldaval perioodil tervikuna suhe 0,25:1 st et U12 riikidesse asus õppima üks üliõpilane iga nelja väljasaadetud üliõpilase kohta. Viie aasta jooksul on see suhe muutunud vähesel määral paremaks (99/00 – 0,20:1, 03/04 – 0,29:1). Kõige rohkem on tasakaal paigast ära Rumeenias, Leedus ja Bulgaarias, kuhu õppima tuli vaid üks üliõpilane kümne väljasaadetu kohta. Lätis, Poolas ja Slovakkias õppis üks välisüliõpilane iga viie ning Tšehhis ja Sloveenias üks iga kolme väljasaadetud üliõpilase kohta. Ainsa U12 riigina on vahetus positiivne (rohkem sissetulijaid) Maltal (1,7:1), üsna hea on tasakaal ka Küprosel (0,7:1).

Võrreldes paljude teiste U12 riikidega alustas Eesti üsna hästi – esimesel aastal oli sissetulnute ja väljaläinute tasakaal 0,29:1 (53:183). Ka järgneval kolmel õppeaastal toimus nähtav areng, mis tipnes 02/03 õppeaastal suhtega 0,56:1 (171:304), mis tähendab, et iga 1,8 väljasaadetud üliõpilase kohta tuli üks üliõpilane Eestisse õppima. 03/04 õppeaastal aga arengut enam ei toimunud, mis mõjutas vähesel määral ka vahetuse tasakaalu (0,54:1 so 166:305). Siiski on Eesti U12 riikide hulgas kolmandal kohal, vahemikul 1999-2004 võtsid

Eesti kõrgkoolid iga väljasaadetud 2,2 üliõpilase kohta ühe välisüliõpilase vastu (0,45:1, 590:1319).

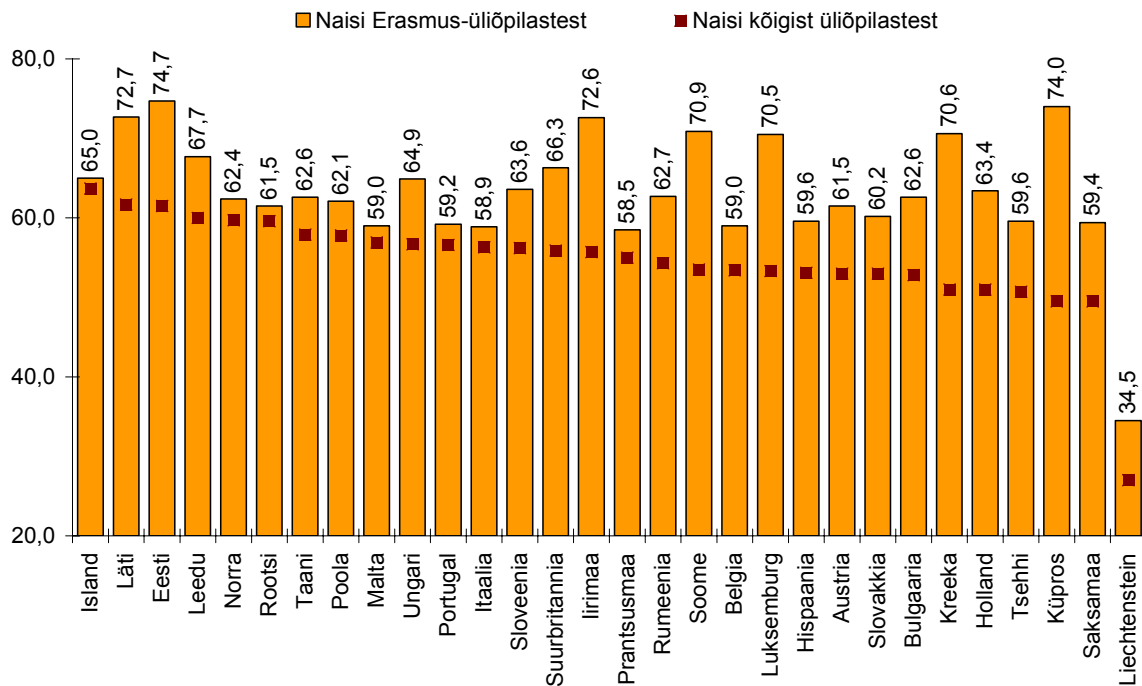
4.1.4. Meeste ja naiste osakaal

Järgnevalt vaadatakse naiste ja meeste vahekorda osalenud üliõpilaste hulgas ning selle võimalikku diferentseerumist Euroopa üliõpilaspopulatsiooni üldisest soojaotusest.

Kokku Erasmusega õppinud 592 736 üliõpilasest olid 362 578 (61,2%) naised ning 230 158 (38,8%) mehed. Aastate lõikes selles vahekorras olulist muutust ei toimunud, naiste osakaal suurenes viie õppeaasta jooksul 0,9 protsendipunkti võrra. Vaadeldavate riikide üliõpilaskonnast oli 02/03 õppeaastal 54,7% naised ja 45,3% mehed, naiste osakaal kasvas aastatel 1999-2003 kogu üliõpilaspopulatsioonis 1,1%. Üliõpilasvahetuses osalenud üliõpilaste hulgas oli naiste osakaal seega märgatavalt suurem, kuigi naiste osakaalu suurenemine oli mõlemas populatsioonis aastate lõikes võrreldav.

Riikide lõikes kogu üliõpilaspopulatsiooni vaadates võib täheldada teatavaid erinevusi, siiski on trend naiste osakaalu suurenemisele kõikjal ilmne. Kui 99/00 õppeaastal oli meeste osakaal veel naiste omast veidi suurem nelja osaleva riigi üliõpilaspopulatsioonis – Austrias (51,5%), Hollandis (50,04%), Saksamaal (51,9%) ja Tšehhi Vabariigis (51%), siis 02/03 õppeaastal oli mehi rohkem kolme riigi üliõpilaskonnas – Küprosel (50,5%), Saksamaal (50,5%) ja Liechtensteinis (73%), viimases on see seotud esimese (tehnik)kõrgkooli avamisega. Kõige suurem oli 02/03 naiste osakaal Skandinaaviamaade ja Balti riikide üliõpilaste seas: Islandil 63,7%, Lätis 61,7%, Eestis 61,5%, Leedus 60%, Norras 59,7% ja Rootsis 59,6%. Need riigid moodustavad aga vähem kui 5% kogu Erasmuse vahetusest, seega ei saa väita, et naiste suurem osakaal Erasmuses võiks olla põhjendatud naiste ülekaaluga kõige suurema osalusega riikides. Kõige suurema hulga vahetusüliõpilastega riikides on naiste osakaal Euroopa keskmisele sarnane või sellest väiksem – Prantsusmaal 55%, Hispaanias 53,1%, Saksamaal 49,5% ning Itaalias 56,3%.

Ka Erasmuses osalenute soolises jaotuvuses esineb riikide lõikes suuri erinevusi, kõige suurem on naiste osakaal Eestis (74,7%), Küprosel (74%), Lätis (72,7%), Iirimaa (72,6%), Soomes (70,9%) ja Kreekas (70,6%). Kõikides osalevates riikides on naiste osakaal programmis osalenute hulgas suurem kui üliõpilaskonnas tervikuna (Joonis 10).

Joonis 10. Naiste osakaal üliõpilaskonnas ja Erasmuses riikide lõikes (protsentides)

4.1.5. Õppesuundade variatiivsus

Naiste suurem osakaal Erasmuses osalenute hulgas võib olla põhjendatud naiste suurema osalusega vahetuses aktiivsematel õppesuundadel, seetõttu tuleb andmestikku uurida ka õppesuundade lõikes. Siin ilmnevadki suured erinevused, läbi aastate on vahetuses osalenutest kõige suurem hulk õppinud äranduse ja halduse (21,2%) ning humanitaaria (20,5%) õppesuundadel, kokku 40,7% kõikides osalejatest on õppinud just nendel suundadel. Erasmuses on seejuures võimalik eraldi välja tuua, et 81,4% kõigist humanitaaria õppesuuna üliõpilastest olid filoloogid, st õppisid just võõrkeeli. Ka sotsiaalteaduste (10,3%) ning tehnikateaduste (10,2%) erialadel õpib oluline hulk osalenud üliõpilastest, teiste valdkondade osa on juba märgatavalt väiksem.

Õppeaastate lõikes on võimalik näha teatavat diferentseerumist. Kuigi kõikidel õppesuundadel on viie aasta jooksul täheldatav osalevate üliõpilaste arvu kasv, on näha ka väikeseid muutusi õppesuundade osakaalus st mõnedel õppesuundadel on üliõpilasvahetus kasvanud keskmisest kiiremini, teistel aeglasemalt. Muutused on küll pigem marginaalsed, ent viie aasta lõikes trendina jälgitavad. Protsentuaalselt on viie aasta jooksul suurenenud üliõpilasvahetus kunsti (0,3 protsendipunkti võrra), ajakirjanduse ja infolevi (0,7), äranduse ja halduse (0,9), matemaatika ja IKT (0,6), tehnikateaduste (0,5) ning tervise (0,4) õppe-

suundadel. Samal ajal on vähenenud humanitaaria (2,3), õigusteaduse (0,9) ja loodusteaduste (0,5) osakaal, humanitaaraladel on langus toimunud täielikult filoloogide arvu vähenemise tõttu (teiste humanitaaralade osakaal oli 3,8% nii 99/00 kui 03/04 õa).

Õppesuundade lõikes ei ole Eurostat kõige usaldusväärsem võrdlusallikas – kõigi aastate lõikes on täielikult välja jäänud Prantsusmaa statistika (andmed puuduvad) ja iga-aastaselt on 4-5% üliõpilaste õppesuunaks märgitud „teadmata või täpsustamata”. Arvestades ette teatava eksimisvõimalusega ning jättes täiesti kõrvale „teadmata või täpsustamata” õppesuunaga üliõpilased jagunevad ülejäänud 02/03 õppeaastal õppesuundade vahel järgmiselt²⁷:

Tabel 2. Õppesuundade osakaal Erasmuses ja üliõpilaspopulatsioonis Euroopas

2002/2003	Erasmuses	Tervikuna		Erasmuses	Tervikuna
Kasvatusteadus	3,4%	9,7%	Loodusteadused	5,7%	5,7%
Kunstid	4,5%	3,9%	Matemaatika, IKT	2,8%	5,8%
Humanitaaria	20,1%	9,2%	Tehnikaalad	10,5%	11,4%
Sotsiaalteadused	10,2%	9,0%	Arhitektuur ja ehitus	3,6%	4,4%
Ajakirjandus ja infolevi	2,5%	1,7%	Põllumajandus	2,0%	1,6%
Ärindus ja haldus	21,4%	18,1%	Meditiin	5,0%	11,0%
Õigusteadus	7,1%	6,3%	Muud	1,0%	2,2%

Kõige aktiivsemalt osalevad Erasmuses niisiis humanitaaria (filoloogia) õppesuuna üliõpilased, kes moodustasid 02/03 Euroopa üliõpilaskonnast 9,2%, kuid Erasmuses osalenu-test koguni 20,1%. Suhteliselt aktiivseteks võib pidada ka ajakirjanduse ja infolevi, ärinduse ja halduse, sotsiaalteaduste, kunstide, õigusteaduse ja põllumajanduse õppesuuna üliõpilasi. Nähtavalt vähemaktiivsed on kasvatusteaduste, matemaatika ja IKT ning meditsiini õppesuuna üliõpilased, kõigis neis valdkondades on osalemine Erasmuses enam kui kaks korda väiksem kui üliõpilaste koguarvu põhjal võiks eeldada.

Eestis võib paljuski täheldada sarnaseid tendentse – ka siin on väga aktiivsed humanitaaria (filoloogia) õppesuuna üliõpilased, samuti sotsiaalteaduste, õigusteaduse ja põllumajanduse valdkonna üliõpilased (Tabel 3). Eristuvad kunstide ning ajakirjanduse ja infolevi õppesuunad, kus Erasmuses osalemise osakaal on suhteliselt kõige suurem. Vastupidise trendiga paistab silma ärinduse ja halduse õppesuund – Eestis on selle valdkonna üliõpilasi

²⁷ Eurostat 10.09.2005

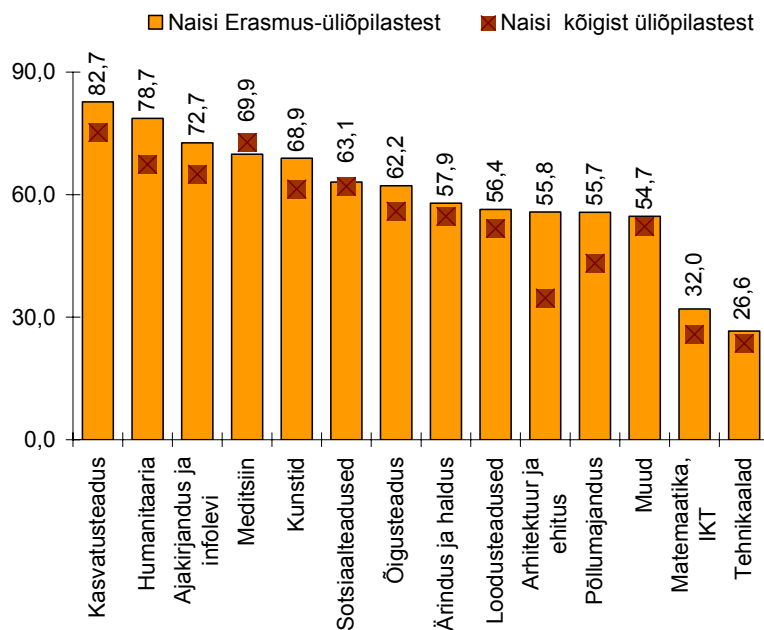
rohkem kui Euroopas keskmiselt, üliõpilasvahetuses osalemine on aga väiksem. Silmapaistvalt väike on Eestis matemaatika ja IKT õppesuuna üliõpilaste mobiilsus.

Tabel 3. Õppesuundade osakaal Erasmuses ja üliõpilaspopulatsioonis Eestis

2002/2003	Erasmuses	Tervikuna		Erasmuses	Tervikuna
Kasvatusteadus	3,3%	9,9%	Loodusteadused	5,2%	5,6%
Kunstid	13,8%	4,3%	Matemaatika, IKT	1,0%	6,2%
Humanitaaria	16,8%	7,1%	Tehnikaalad	6,5%	7,7%
Sotsiaalteadused	8,1%	5,9%	Arhitektuur ja ehitus	4,8%	5,5%
Ajakirjandus ja infolevi	4,4%	1,6%	Põllumajandus	3,3%	2,1%
Ärindus ja haldus	18,7%	23,6%	Meditsiin	4,0%	10,1%
Õigusteadus	8,3%	6,7%	Muud	1,8%	3,7%

Naiste osakaal üliõpilaste hulgas on õppesuundade lõikes traditsiooniliselt erinev. 02/03 õppeaasta andmete järgi oli Euroopas naisüliõpilaste osakaal kõige suurem kasvatusteaduste (75,2%), meditsiini (72,8%), humanitaaria (67,4%) ajakirjanduse ja infolevi (65,0%), sotsiaalteaduste (62,0%) ning kunstide (61,4%) õppesuundadel. Naiste osakaal oli alla poole üliõpilaste koguarvust tehnikaaladel (23,6%), matemaatika ja IKT (25,8%), arhitektuuri ja ehituse (34,7%) ning põllumajanduse (43,2%), suhteliselt väiksem oli naiste osakaal ka loodusteaduse (51,7%) ja muudel (52,2%) õppesuundadel. Kõige suurema üliõpilaste koguarvuga ärinduse ja halduse õppesuunal oli naiste osakaal võrdne naiste osakaaluga Euroopa üliõpilaskonnas tervikuna (54,7%).

Erasmus-üliõpilaste hulgas on samuti suurim naiste osakaal kasvatusteadustes (82,7%), humanitaarias, ajakirjanduses ja infolevis, meditsiinis ning kunstides, üle keskmise on naiste osakaal ka sotsiaalteadustes ning õigusteaduses (Joonis 11). Väga väike on naiste osakaal aga tehnikaaladel ning matemaatika ja IKT õppesuunal. Siiski on praktiliselt kõikidel õppesuundadel Erasmuses osalenute hulgas naiste osakaal suurem kui üliõpilaskonnas tervikuna, kõige suurem on erinevus arhitektuuris ja ehituses, kus Erasmus-üliõpilaste seas on naised 55,8% ning üliõpilaspopulatsioonis tervikuna vaid 34,7%, ka põllumajanduses (vastavalt 55,7% ja 43,2%) ning humanitaarias (78,7% ja 67,4%) osalevad naised märgatavalt aktiivsemalt. Vaid meditsiinis on Erasmuses osalenute hulgas naiste osakaal väiksem kui sellel õppesuunal üldiselt (Erasmuses 69,9%, üldiselt 72,8%) ning sotsiaalteadustes on meeste ja naiste osakaal võrreldavates populatsioonides üsna sarnane (Erasmuses 63,1%, üldiselt 62,0%).

Joonis 11. Naiste osakaal õppesuundade lõikes (protsentides)

Eesti üliõpilaskonnas on naiste osakaal kõige suurem samadel õppesuundadel kui Euroopas tervikuna, ent kõikjal on see Euroopa keskmisest 8-10 protsendipunkti võrra suurem, vastavalt 88,0% kasvatusteadustes, 87,2% meditsiinis, 80,1% ajakirjanduses ja infolevis, 77,2% humanitaarias, 70,6% kunstide ning 69,6% sotsiaalteaduste õppesuunal. Ka kõige väiksema naiste osakaaluga erialad on samad – tehnikaalad (27,2%), matemaatika ja IKT (27,2%), arhitektuur ja ehitus (27,6%) ning põllumajandus (44,0%).

Naiste osakaal Erasmuses osalenute seas on Euroopas kõige kõrgem just Eestis olles 13 protsendipunkti võrra kõrgem kui naiste osakaal Eesti üliõpilaspopulatsioonis. Sarnaselt Euroopa keskmisega on ka Eesti Erasmuse vahetuses kõige suurem naiste osakaal kasvatusteaduse (95,2%), humanitaaria (91,3%) ning meditsiini (82,9%) valdkonnas ning väga väike tehnikaaladel (26,6%). Ka Eestis on kõige suurem erinevus naiste osakaalus arhitektuuris ja ehituses (Erasmuses naisi 64,7%, üldiselt 27,6%) ja põllumajanduses (vastavalt 73,0% ja 44,0%). Erinevalt Euroopast on Eestis oluliselt aktiivsemad matemaatika ja IKT õppesuuna naisüliõpilased – kui Eestis tervikuna on selles valdkonna kõrghariduse taseme õppuritest 27,2% naised, siis Erasmuses osalenutest on naised 55,6%. Kõigi nende valdkondade vahetuses on Eestis naiste osakaal Euroopa keskmisega võrreldes 10-20 protsendipunkti võrra kõrgem. Võrdluses üliõpilaste koguarvuga on meesüliõpilased

Eestis naistest varmamad välismaale õppima asuma tehnika ning ajakirjanduse ja infolevi erialadel, Euroopaga sarnaselt kõige enam aga meditsiinis (naisi Erasmuses 82,9%, üldiselt 87,2%). Ainult kunstide õppesuunal on mehed ja naised Eestis peaaegu ühtviisi aktiivsed Erasmuses osalema (naisi Erasmuses 71,9%, üldiselt 70,6%).

4.1.6.Osalevate üliõpilaste vanus

Järgnevalt uuritakse, millises vanuses, mitmendal kursusel ja millisel õppetasemel tavaliselt välisõpingute periood ette võetakse ning kas Eesti näitajad erinevad selles osas Euroopa keskmisest.

Kogu vaadeldava perioodi kestel Erasmuse raames õppinud üliõpilaste välismaale sõitmise hetke mediaanvanus oli 22 aastat ja keskmine vanus 22,7 aastat. Noorim osalenud üliõpilane oli 17, vanim 86 aastat vana. 20,7% kõigist üliõpilastest olid välisõpingute alguses 22, 18,1% 21, 18,1% ka 23, 11,9% 21 ja 11,8% 24 aastat vanad. 99% osalenud üliõpilastest olid välismaale sõitmise hetkel 30-aastased või nooremad. Keskmise vanuse osas aastate lõikes olulisi muutusi ei ole. Euroopas tervikuna on vaadeldaval ajavahemikul üliõpilaste keskmine vanus tõusnud 21,8-aastalt 99/00 õppeaastal 22,1-aastale 02/03 õppeaastal, siiski võib öelda, et Erasmuses osalejate keskmine vanus on vastavuses üliõpilaste vanuselise struktuuriga Euroopas.

Tugevat seost võib näha üliõpilase vanuse ja soo vahel – kui 20-aastaselt või nooremalt välismaale suunduvatest üliõpilastest on vähem kui 29% mehed, siis 22-aastastest on juba 37% ning 24-aastastest 46,3% mehed. 25-aastaselt välismaale suundujate hulgas on meeste ja naiste osakaal praktiliselt võrdne (naisi 50,8%) ning 26.-30-aastaste hulgas on meesüliõpilaste osakaal juba suurem, küll vaid 1-2 protsendipunkti võrra, üle 30-aastaste üliõpilaste hulgas on naiste osakaal jälle märgatavalt suurem.

Samasugune trend on olemas Euroopa üliõpilaspopulatsioonis tervikuna – alla 20-aastastest üliõpilastest on 42% mehed, 25.-28-aastastest aga juba 50%. 29-aastaste ja vanemate hulgas muutub meeste osakaal jälle väiksemaks.

Ka samal ajavahemikul osalenud Eesti üliõpilaste mediaanvanus oli 22 aastat ning keskmine vanus 22,8 aastat, noorim osalenud üliõpilane oli 19 ning vanim 55. Ligi veerand

Eesti vahetusüliõpilastest on lähetusse minemise hetkel 21-aastased, 22% 22-aastased, 14,3% 23-aastased ning 12,4% 20-aastased. Euroopa keskmisest pisut enam on Eestis 23.-26-aastaseid osalejaid ning vähem alla 20-aastaseid. Eestis oli 97% osalenud üliõpilastest välismaale mineku hetkel 30-aastased või nooremad.

Meeste ja naiste osalemise vahekorras ei saa Eestis täheldada Euroopa keskmisega päris sarnast trendi – Eestis on meesüliõpilaste osalus üldiselt madal kõikide vanuste lõikes (Erasmuses tervikuna 25,3%), olles 19-aastaste hulgas siiski 42,9% ning tõustes 28.-29-aastaste osalejate hulgas 33,3%-ni. Erakordselt madal on meeste osakaal üle 35-aastaste osalejate hulgas (Eestis 15,4%, Euroopas 45,8%).

Eesti üliõpilaskonna tervikpilt selliseid trende täielikult ei seleta. 02/03 oli meesüliõpilaste osakaal Eesti üliõpilaste hulgas 38,5%. Meesüliõpilasi on tõepoolest suhteliselt rohkem nooremate üliõpilaste hulgas (17-aastaste hulgas 43,6%) ning vähe vanemate üliõpilaste seas (üle 35-aastaste hulgas 26,0%), siiski ei toimu meesüliõpilaste osakaalu suurenemist 28.-29-aastaste hulgas. Erinevalt Euroopa keskmisest, kus meeste osakaal ületab 26.-29-aastaste üliõpilaste hulgas 50% piiri, on Eestis meeste osakaal selles vanuses üliõpilaste hulgas üsna sarnane meeste üldise osaga (38-39%) või jääb 28.-29-aastaste üliõpilaste puhul Eesti keskmisele isegi alla olles 36,2%. Meeste osakaalu mõningast suurenemist võib Eestis täheldada hoopis 22.-25-aastaste üliõpilaste hulgas, kus see on kõikide vanuste lõikes üle 43%.

4.1.7. Aastaid ülikoolis välislähetusse suundumise eel

Erasmuses osalemise tingimuseks on, et üliõpilane peab olema lõpetanud kõrgkoolis esimese õppeaasta. Järgnev analüüs vaatlleb, mitmendal õppeaastal (kursusel) kõige sagedamini välismaale suundutakse.

Vaatamata eeltoodud reeglile oli ajavahemikul 1999-2004 37 osalenud üliõpilast õppinud enne välislähetust kõrgkoolis siiski vähem kui ühe aasta. Kuna see moodustab aga 592 736 osaleva üliõpilase hulgas ebaolulise osa (0,006%), siis võime neid pidada pigem eranditeks. Suurim ülikoolis enne lähetust õpitud aastate arv oli 26, ka seda tuleb vaadelda pigem erandina. 99,9% osalenutest oli välismaale suundumise hetkel õppinud kõrgkoolis 1-10 aastat, neist kõige enam 32,4% 2 aastat (so olid minnes 3. kursusel), 30,5% 3 aastat ja

19,9% 4 aastat. Nii osalenute välislähetusele eelnenud õppeaastate mediaan oli 3 ja aritmeetiline keskmine 3,00.

Osalevate riikide lõikes ilmnevad erinevused. On riike, kus üliõpilased suunduvad välismaale võimalikult vara, juba peale esimest või teist kursust. Kui Euroopas keskmiselt suundub pärast esimest ja teist kursust välismaale õppima 38,8% kõigist osalevatest üliõpilastest, siis Suurbritannias 89,2%, Irimaal 88,4%, Luksemburgis 79,9%, Islandil 74,4%, Liechtensteinis 72,4%, Küprosel 64,3% ja Soomes 56,5%. Ülejäänud saavad suurema osa oma üliõpilastes välja pärast kolmandat või neljandat aastat.

Eestist lähevad üliõpilased samuti kõige sagedamini välismaale pärast 3. aastat (40,2%), suhteliselt palju minnakse aga ka pärast 2. (26,0%) ning 4. aastat (18,8%). Osalenute varasemate õppeaastate mediaan on 3 ja keskmine 3,04, kõige suurem lähetusele eelnenud õppeaeg oli 13 aastat, kõige väiksem 1 aasta.

Välismaale suundumise aja ja soo võrdlusest ilmneb, et naised suunduvad välismaale õppima pigem õpingute varasemas järgus kui mehed. Kui kahe esimese kõrgkooliaasta järel välismaale suundunute hulgas on naiste osakaal 66,4%, siis kuuenda ja enama õppeaasta järel välismaale suundujate seast on juba enamus mehed, üle 10. aasta ülikoolis õppinute hulgas on nende osakaal juba 58,2%.

Sarnast tendentsi võib näha ka Eesti üliõpilasvahetuses. Meeste osakaal suureneb siin siiski alles pärast seitsmendat õppeaastat välismaale suundujate hulgas, samas on osalevate üliõpilaste hulk selles vanuses väga väike ning muutus ei ole stabiilne (pärast seitsmendat aastat mehi 66,7%, pärast kaheksandat 43%, pärast üheksandat 50%). Pärast kuendat aastat välismaale suundujate hulgas on Eestis meeste osakaal hoopis erakordselt väike (19,1%).

4.1.8. Õppetasemed

56,9% kõigist vaadeldaval ajavahemikul Erasmuses osalenutest õppisid bakalaureuse-tasemel, 40,5% magistriõppes ning 2,6% doktoriõppes. Eestis olid vastavad protsendid 86,4% bakalaureuse-, 11,3% magistri- ja 2,3% doktoriastmel.

Õppetasete osas võib aastate lõikes näha ilmset muutust, kui 99/00 õppeaastal õppisid 60% Erasmuses osalenutest bakalaureusetasemel, 35% magistritasemel ning 5% doktori- tasemel, siis järgnevatel aastatel on pidevalt vähenenud bakalaureuseõppe ja doktoriõppe tasemel osalenu hulk ning kasvanud magistritaseme õppurite arv. 03/04 õppeaastal oli magistritaseme üliõpilasi juba 45,6% kõigist osalejatest, samas kui bakalaureuseõppe ning doktoriõppe osa oli vähenenud vastavalt 53,2% ja 1,2%-ni. Olemasolevate andmete põhjal ei ole kahjuks võimalik öelda, kas sarnane rõhumuutus bakalaureusetasemelt magistri- tasemele on toimunud ka üliõpilaspopulatsioonis tervikuna. Küll on võimalik öelda, et doktoriõppe tasemel mingit hüppelist muutust toimunud ei ole, pigem on doktoriõppe üliõpilaste osakaal Euroopas veidi tõusnud 2,3% 99/00 õppeaastal 2,5%-ni 02/03 õppe- aastal.

On ilmne, et erinevates riikides on Erasmuse kasutamise praktika erinev. Kõige sagedamini moodustavad põhiosa Erasmus-üliõpilastest siiski bakalaureusetaseme üliõpilased, kõige suurem on nende osa Portugalis (99% osalejatest), Luksemburgis (96,5%), Iirimaal (96,5%), Suurbritannias (96,2%), Itaalias (95,6%), Kreekas (95,5%) ja Sloveenias (91,9%). On ka riike, kus põhirõhk on aga magistritasemel – Austria (85,1% osalejatest), Hispaania (75,9%), Slovakkia (70,6%), Poola (66,3%), Tšehhi Vabariik (66,1%) ning Saksamaa (61,6%). Doktoriõppe osakaal on üldiselt kõikide riikide lõikes madal, kõige suurem oli see Slovakkias (9,8%), Tšehhi Vabariigis (8,9%), Prantsusmaal (8,8%) ning Bulgaarias (8,6%).

Eestis nihet magistritasemel osalejate suunas toimunud ei ole, siin on Erasmuse võimalusi algusest peale kasutanud ennekõike bakalaureusetaseme üliõpilased – 99/00 õppeaastal oli osalenutest 84,7% kõrghariduse esimesel astmel, 12,7% magistriastmel ning 2,7% doktori- tasemel. Aastate lõikes toimunud muutused on ebaolulised, vaid 03/04 õppeaastast võib täheldada bakalaureusetasemel osalejate osa suurenemist veelgi – 89,5%-ni kõigist osalenutest. Doktoriõppe osakaal on õppeaastate lõikes väga ebastabiilne (0,7-3,3% üliõpi- laste koguarvust) ning järjepidevust ei ole võimalik tuvastada, samas on tegemist ka väga väikese arvu üliõpilastega (2-10 doktoranti aastas).

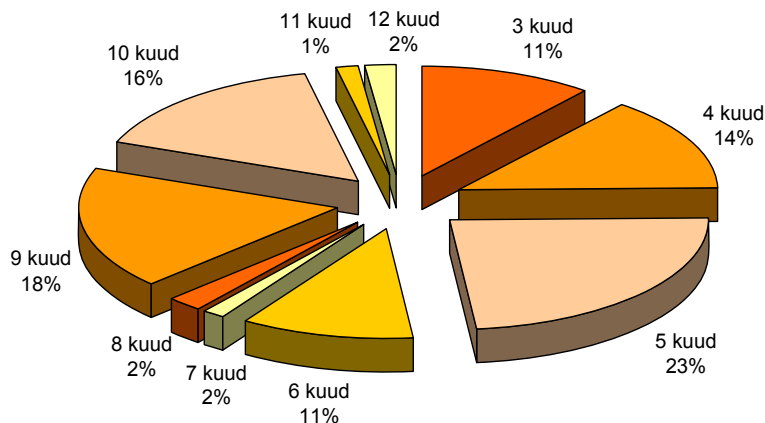
Üliõpilaskonnas tervikuna selliseid muutusi ei ole toimunud, pigem vastupidi – aastatel 1999-2004 on magistritaseme üliõpilaste osakaal pidevalt tõusnud 6,9%-lt 99/00 õppeaastal 10,7%-ni 03/04 õppeaastal, doktoriõppe osakaal on olnud suhteliselt stabiilselt 2,5% piires.

Üliõpilaspopulatsiooni muutused Eestis ei ole seega kaasa toonud nähtavat muutust Erasmuses osalejate struktuuris.

4.1.9. Välismaal viibimise periood

Erasmuse üliõpilasvahetuse reeglite kohaselt peab välismaal õppimise periood jääma 3 ja 12 kuu vahele, ometi jäi vaadeldaval perioodil 421 üliõpilase (0,07%) välisõpingute aeg lühemaks kui 3 kuud. Kohaliku riikliku büroo nõusolekul on erakorralistel perekondlikel või tervislikel põhjustel perioodi lühendamine võimalik, siiski ei saa seda kõrvalekallet üldiste arengute seisukohast oluliseks pidada. Üle 12 kuu ei ole õppinud ükski üliõpilane.

Keskmine välismaal viibimise periood oli 6,6 kuud, aastate lõikes on võimalik täheldada väikest muutust õpinguaja lühenemise suunas – 99/00 6,67 kuult 03/04 6,54 kuule. Kuigi muutus ei ole suur, on see ühtlase trendina täiesti jälgitav. V18 riikidest pärit üliõpilaste välismaal viibimise aeg on võrreldes U12 üliõpilastega keskmiselt 1,2 kuud pikem, siiski on see vahe pidevalt vähenenud. 99/00 oli V18 keskmine 6,8 kuud ja U12 keskmine 5,3 kuud, 03/04 oli V18 keskmine endiselt 6,8, U12-l aga 5,6. Üldine õppeperioodi pikkuse mõningane vähenemine on toimunud U12 riikidest pärit osalevate üliõpilaste osakaalu suurenemise tõttu.

Joonis 12. Välismaal viibimise kestus kuudes (protsentides)

Joonis 12 näitab, et kõige sagedamini on üliõpilased välisülikoolis 5 kuud, sagedane on ka 9 ja 10 kuud välismaal viibimine. Üldse võib 50% üliõpilaste puhul öelda, et nende välismaal viibimise kestus on olnud tõenäoliselt üks semester (4-7 kuud) ning 39% puhul on selleks olnud üks akadeemiline aasta (8-12 kuud). 11% osalenutest on välismaal viibinud 3 kuud so miinimumaja.

Välismaal viibimise periood sõltub ilmselt akadeemilise õppeaasta jaotusest konkreetses riigis. Üldiselt on osaleva riigi väljasaadetavate üliõpilaste keskmine õppeperiood ning sellesse riiki õppima tulnud välisüliõpilaste õpingute kestus üsna sarnased. Kõige pikemad on need Hispaanias (välja 7,5 kuud, sisse 6,8 kuud), Iirimaal (7,4/6,9), Prantsusmaal (7,1/6,9), Itaalias (7,0/7,0), Saksamaal (6,9/6,9) ning Suurbritannias (6,8/6,9). U12 riikidest on kõige pikem õpinguperiood Poolas (5,9/5,8). Kõige lühemaks ajaks saadab üliõpilasi välja Malta (4,3 kuud), ent riiki sisse tulevate üliõpilaste õpinguperiood on pikem (5,3), sarnane tendents on Slovakkias (4,5/5,6 kuud) ning vähemal määral Ungaris (4,8/5,4) ja Leedus (4,7/5,2). Ühtlaselt lühikesed on õpinguperioodid Lätis (4,4/4,5), Bulgaarias (4,6/4,8) ja Küprosel (4,8/4,9).

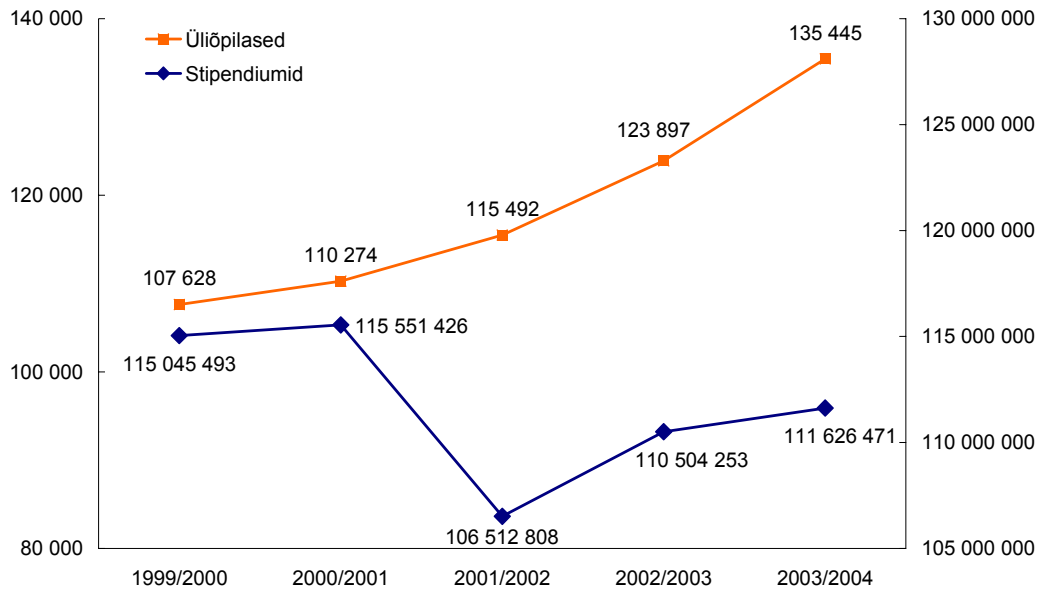
Eestis oli ajavahemikul 1999-2003 Erasmuses osalenute välisõpingute keskmiseks pikkuseks 5,6 kuud ning siia õppima tulnutel 5,2 kuud. Ka Eesti alustas esimestel osalemise aastatel ligi kuu võrra lühemate perioodidega. 99/00 õa oli nii Eestist välja saadetud kui siia õppima tulnud üliõpilaste keskmine välisülikoolis viibimise aeg 4,9 kuud. Välisõpingute perioodi mõningane pikenemine toimus Eestis juba 00/01 õppeaastal (välja 5,6, sisse 5,1) ning 03/04 õppeaastaks oli see väljaminevate üliõpilaste puhul tõusnud 5,8 ning sissetulevate puhul 5,3 kuuni.

4.1.10. Stipendium

Alljärgnevas analüüsis vaadeldakse ainult Euroopa Komisjoni vahenditest tehtud makseid ega arvestata liikmesriikide poolt täiendavalt eraldatud vahendeid, kuna nende üle puudub täpne ülevaade.

Ajaperioodil 1999-2004 maksis osalevad riigid Erasmuse raames üliõpilasvahetuse stipendiumeid välja kokku 559,24 miljoni euro (8,75 miljardi krooni) väärtuses, mis teeb keskmiselt 943,5 eurot (14 733 krooni) ühe osalenud üliõpilase kohta. Seejuures on oluline märkida, et vaatamata osalenud üliõpilaste arvu suurele kasvule vaadeldaval perioodil, moodustas 03/04 väljamakstud stipendiumite kogusumma vaid 97% 99/00 stipendiumiteks makstud vahenditest. Langus eelarves toimus 01/02 õppeaastal, kõigil teistel aastatel on siiski toimunud väike 0,5-3,75%-line eelarvevahendite kasv (Joonis 13). 01/02 muutuste põhjusteks oli üliõpilaste stipendiumite eelarve vähenemine ennekõike Saksamaal, kus see

langes poole võrra 27,98 miljonilt eurolt 00/01 14,33 miljonile eurole 01/02. Peaaegu kõigi teiste osalevate riikide eelarve tõusis ka 01/02 õppeaastal.

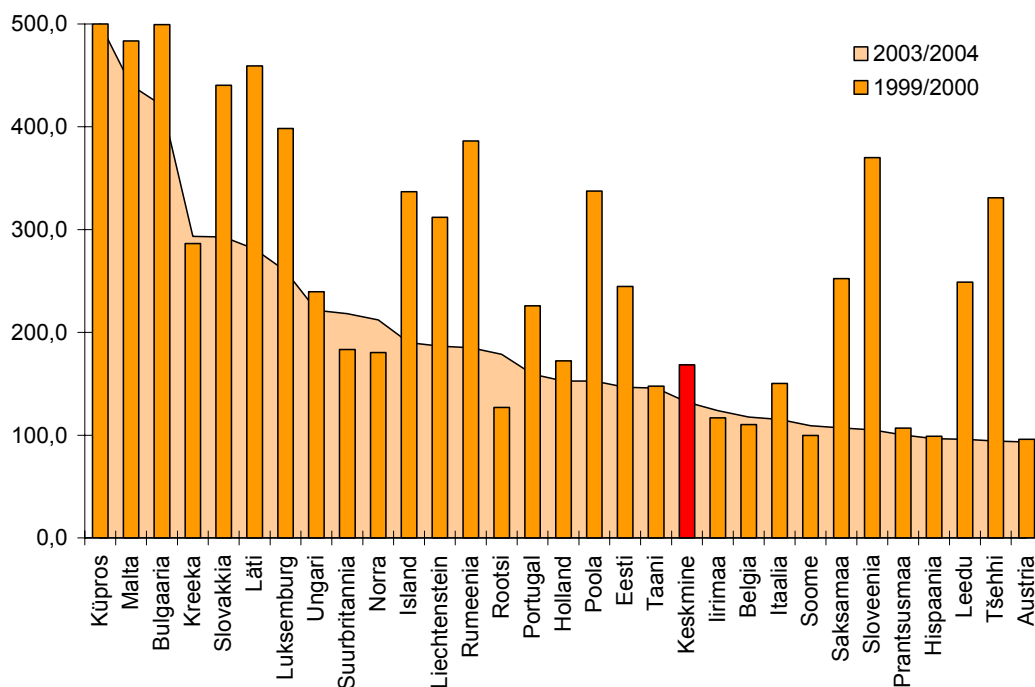

Joonis 13. üliõpilaste arv ja stipendiumite kogusumma muutus õppeaastate lõikes (euros)

Kõige suuremas mahus ongi ajavahemikul Euroopa Komisjoni vahenditest stipendiumeid maksnud Saksamaa (99,9 miljonit eurot), juba olulise vahega järgnevad Prantsusmaa (68,13 miljonit), Hispaania (67,21 miljonit), Itaalia (64,87 miljonit) ja Suurbritannia (61,20 miljonit), U12 riikidest, kus eelarve on kujunenud teistel alustel, aga Poola (26,52 miljonit), Rumeenia (15,88 miljonit), Tšehhi (9,83 miljonit) ja Ungari (9,69 miljonit). Eesti maksis vahemikul 1999-2004 EL vahenditest Erasmuse stipendiumiteks 1,189 miljonit eurot (18,607 miljonit krooni), aastaeelarve tõusis 5 õppeaasta jooksul 16,4%.

Euroopa keskmine stipendium ühe üliõpilase kohta kuus oli 150,4 eurot (2353 krooni). Osalenud üliõpilaste arvu hüppeline suurenemine on toonud kaasa üksikstipendiumite suuruse vähenemise. Kui 99/00 maksti kõigis riikides keskmiselt stipendiumiks 168,3 eurot (2633 krooni) kuus, siis 03/04 õppeaastaks oli see langenud 132 euroni (2065 krooni). Kuna Euroopa Komisjoni poolt seatud määrade piires (maksimaalselt 500 eurot kuus ühe üliõpilase kohta) on liikmesriikidel õigus stipendiumite määra üle riigisiselt otsustada, on keskmine stipendium riikide lõikes väga erinev.

Aastate lõikes on keskmiselt kõige kõrgemat stipendiumit maksnud Küpros (500,0 eurot), Bulgaaria (469,4), Malta (437,7), Läti (369,2), Slovakkia (327,7), Luksemburg (310,6) ning Kreeka (296,4), kõige väiksemat Austria (98,7), Hispaania (101,3), Prantsusmaa (107,2), Soome (116,9) ning Belgia (119,3). Eestis oli kõigi aastate keskmine 164,8 eurot (2579 krooni) üliõpilaskuu kohta. Joonis 14 näitab, et stipendiumi hüppeline vähenemine on toimunud aga peamiselt U12 riikides (Tšehhi, Leedu, Sloveenia, Eesti, Poola, Rumeenia, Läti, Slovakkia), V18 riikidest on märkimisväärne langus toimunud vaid Saksamaal, Liechtensteinis, Islandil ja Luksemburgis, Euroopa keskmist stipendiumi mõjutab neist oluliselt vaid esimene. Mitmetes V18 riikides on keskmine stipendium vaadeldavate aastate jooksul hoopis tõusnud (Rootsi, Norra, Suurbritannia). Euroopa keskmise stipendiumi vähenemist on seega mõjutanud ennekõike muutused U12 riikides ning Saksamaal.

Joonis 14. Keskmine stipendium 2003/2004 ja 1999/2000 aastate riikide lõikes (euros)

Stipendiumi varieerumist on võimalik näha ka sihtmaade lõikes, kuigi kõikumised on siin oluliselt väiksemad. Kõige suuremaid stipendiume makstakse üliõpilastele, kes õpivad vahetusüliõpilasena Luksemburgis (keskmiselt 182,7 eurot), Soomes (180,6), Küprosel (178,0), Taanis (175,4), Kreekas (173,9) ning Rootsis (169,5), kõige väiksemaid Liechtensteini (107,0), Irimaal (135,4), Suurbritannias (138,1), Hispaanias (140,0), Portugalis (144,4) ja Itaalias (144,8) õppijatele. Eestis õppinud vahetusüliõpilaste keskmine stipendium oli 146,5 eurot (2292 krooni) kuus.

4.2. Üliõpilasvahetuse areng Eestis

4.2.1. Üldised trendid õppeaastate ja kõrgkoolide lõikes

Perioodil 1999-2004 saatsid Eesti kõrgkoolid Erasmuse kaudu õppima 1319 üliõpilast, neist 183 99/00, 255 00/01, 274 01/02, 302 02/03 ja 305 03/04 õppeaastal. Õppeaastate lõikes on toimunud pidev kasv, mis oli esimestel aastatel kiirem (39,4% 99/00 – 00/01) ning viimastel aeglasem (1% 02/03 – 03/04). Ühtekokku kasvas osalevate üliõpilaste arv viie aasta jooksul 66,7%. Üliõpilaspopulatsioon Eestis kasvas samal ajal 32,5%, 53 613 üliõpilaselt 99/00 65 659 üliõpilaseni 03/04.

99/00 õppeaastal Erasmuse Eestile avanedes liitus programmiga 10 Eesti kõrgkooli:

- Eesti Kunstiakadeemia [EKA];
- Eesti Muusikaakadeemia [EMA];
- Eesti Põllumajandusülikool [EPMÜ];
- Tallinna Pedagoogikaülikool [TPÜ];
- Tallinna Tehnikaülikool [TTÜ];
- Tartu Ülikool [TÜ];
- Concordia Rahvusvaheline Ülikool [CIUE];
- *Estonian Business School* [EBS];
- Eesti Humanitaarinstituut [EHI];
- Tallinna Tehnikakõrgkool [TTK].

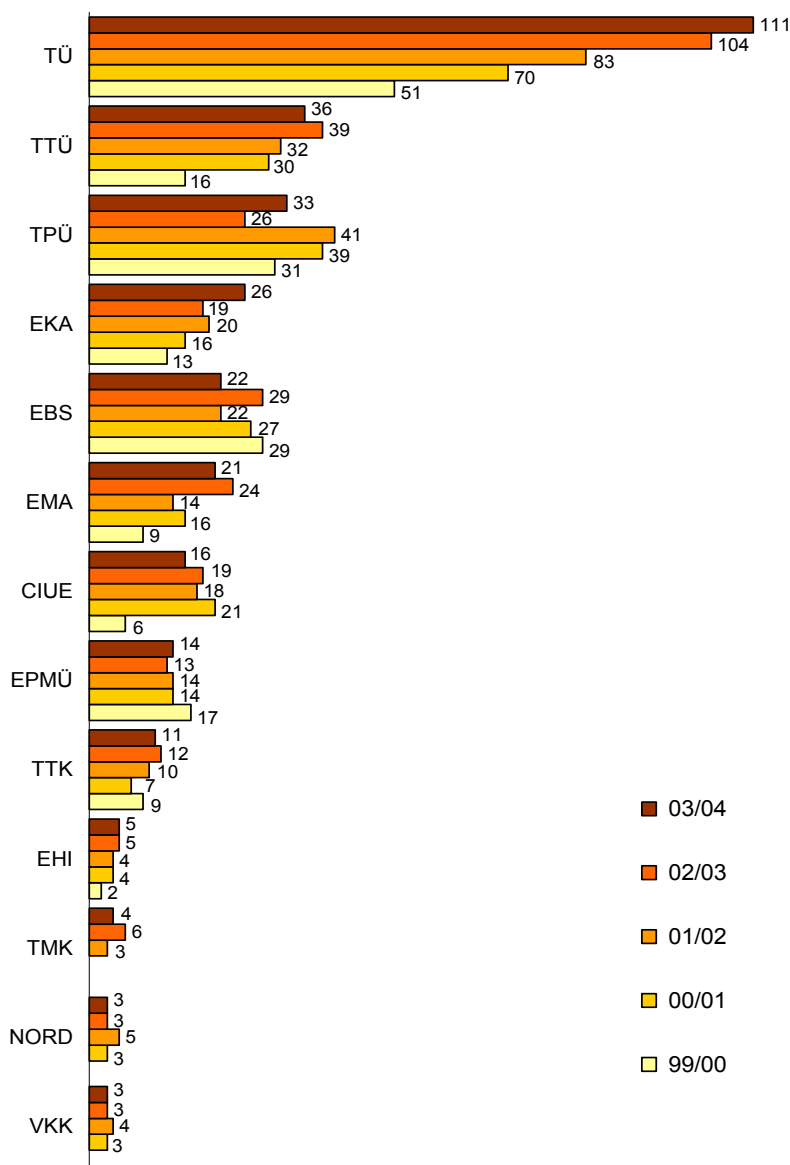
00/01 õa liitusid programmiga veel Akadeemia Nord [NORD], Õigusinstituut [ÕI], Tartu Õpetajate Seminar [TÕS] ja Viljandi Kultuurikolledž [VKK] ning 01/02 õa Tartu Kõrgem Kunstikool [TKK] ja Tallinna Meditsiinikool [TMK]. Pärast TÕSi ning ÕI ühinemist TÜga ning TKK väljalangemist osalesid 2002-2004 Erasmuses 13 Eesti kõrgkooli üliõpilased.

Hindamaks kõrgkoolide reaalsust aktiivsust vaatleme osalenud üliõpilaste ja üliõpilaste koguarvu suhet. Eestis tervikuna osales 03/04 Erasmuses 0,5% üliõpilaskonnast (305 osalejat 65 659 üliõpilasest). Kõige aktiivsemalt osalevateks koolideks olid EMA (osales 3,7% kõigist üliõpilastest)²⁸ ja EKA (2,8%). Eesti keskmisest parem oli osalemise suhtarv ka CIUEs (1,6%), EHIs (1,3%), EBSis (1,1%), TÛs, TTKs ja VKKs (0,6%). Väiksem kui 0,5% kooli üliõpilaste arvust oli osalusprotsent TPÛs ja TTÛs (0,4%), EPMÛs ja NORDis (0,3%). Euroopa keskmine osalusprotsent on 0,8% kõigist õppuritest, U12 riikides 0,4%.

Mitte kõik Eesti kõrgkoolid ei osale aga Erasmuses. 03/04 õppeaastal õppis 13 osalenud kõrgkoolis kokku 48 603 üliõpilast, mis moodustab vaid 74% Eesti üliõpilaskonnast.

²⁸ Eesti Statistikaamet [<http://www.stat.ee>] 10.09.2005

35,8% neist õppis TÜs, 20,1% TTÜs, 15,3% TPÜs, 9,5% EPMÜs, 4,1% EBSis, 3,6% TTKs, 2,7% TMKs, 2,1% Concordias, 1,9% EKAs ja Nordis, 1,2% EMAs, 1,1% VKKs ning 0,8% EHI. Aktiivseteks võibki lugeda koole, kus osalus Erasmuses on suurem kui osakaal kaasa löönud kõrgkoolide üliõpilaste koguarvus. Aktiivsed olid 03/04 õppeaastal seega EKA (osa Erasmuses 8,5%), EBS (7,2%), EMA (6,9%), Concordia (5,2%), EHI (1,6%), vähemaktiivsed aga TTÜ (11,8%), TPÜ (10,8%), EPMÜ (4,6%), Nord (1%) ja TMK (1,3%). Praktiliselt tasakaalus oli osalenud üliõpilaste ning üliõpilaskonna osakaal TÜs (Erasmuses 36,4%), TTKs (3,6%) ning VKKs (1,0%). Joonis 15 näitab kogu vaadeldaval perioodil osalenud üliõpilaste jagunemist kõrgkoolide vahel.

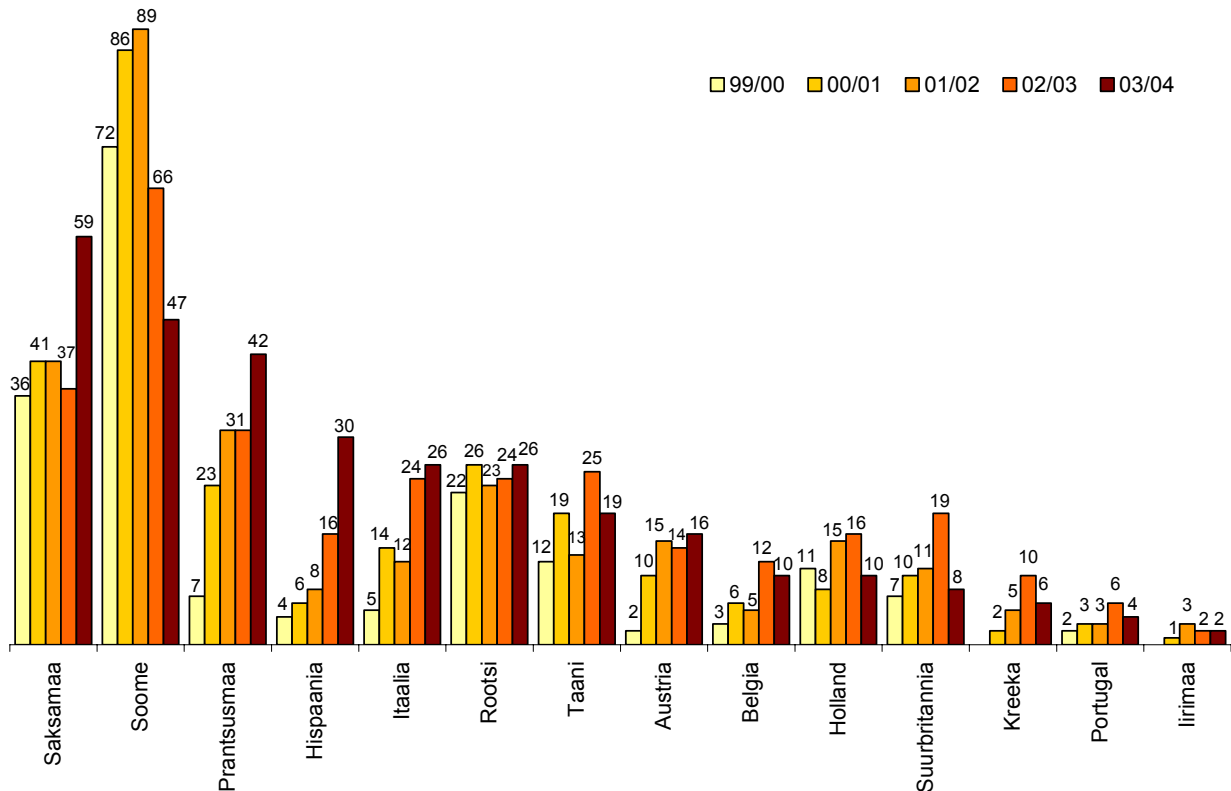

Joonis 15. 1999-2004 programmis osalenud üliõpilaste koguarv kõrgkoolide lõikes (Eestis)
(Joonisel ei näidata TTK, TÕS, ÕI vahetust, kuna nad osalesid vaid ühe aasta ja väga väikeses mahus)

Kui enamuses koolides on aastate lõikes toimunud üliõpilasvahetuse kasv, siis EBSis ning EPMÜs on osalevate üliõpilaste hulk aastate lõikes hoopis vähenenud – EBSis 24,1%, EPMÜs 17,6%. Kahekordistunud on CIUE (kasv 167%), EHI (150%), EMA (133%), TTÜ (125%), TÜ (118%) ja EKA (100%) vahetustegevus.

4.2.2. Diferentseerumine sihtmaade ja kõrgkoolide lõikes

Kandidaatriigina sai Eesti aastatel 1999-2004 üliõpilasi saata vaid Euroopa Liidu liikmesriikidesse, kokku õppisid eestlased 14 riigis (kõigis va Luksemburgis). Eestist välja läinud 1319 üliõpilasest õppis 27,3% Soomes (360 üliõpilast), 16,2% Saksamaal (214), 10,2% Prantsusmaal (134), 9,2% Rootsis (121), 6,7% Taanis (88), 6,1% Itaalias (81), 4,9% Hispaanias (64), 4,5% Hollandis (60), 4,3% Austrias (57), 4,2% Suurbritannias (55), 2,7% Belgias (36), 1,7% Kreekas (23), 1,4% Portugalis (18) ning 0,6% Iirimaa (8). Soome nii suur ülekaal sihtmaana on Euroopas erakordne, üldiselt on suurimateks vastuvõtjateks Hispaania, Prantsusmaa ja Saksamaa, U12 riigid saadavad üliõpilasi üldjuhul kõige rohkem Saksamaale.

Joonis 16. Osalenud Eesti üliõpilaste arv sihtmaade ja õppeaastate kaupa

Sihtmaade osas on aastate lõikes toimunud märgatav muutus – kui 99/00 saatsid Eesti kõrgkoolid 39% kõigist üliõpilastest Soome ning 01/02 32,5%, siis 03/04 õppis Soomes vaid 15,4% kõigist üliõpilastest (Joonis 16). Samal ajal, kui vahetus Soome on märgatavalt kahanenud nii protsentuaalselt kui absoluutarvudes, on mobiilsus kõige hüppelisemalt kasvanud eestlaste jaoks vähemtraditsioonilistesse õppimiskohtadesse, sh Austriasse (1,1% 99/00 – 5,3% 03/04), Belgiasse (1,6% - 3,3%), Hispaaniasse (2,2% - 9,8%), Prantsusmaale (3,8% - 13,8%), Kreekasse (0% - 2%) ning Itaaliasse (2,7% - 8,5%). Pigem kahanenud on ka teiste Eesti jaoks traditsioonilistest sihtmaade osa, sh Saksamaal (19,7% - 19,3%), Taanil (6,6% - 6,2%), Hollandil (6,0% - 3,3%) ja Rootsil (12% - 8,5%). Siiski on nende roll Eesti üliõpilaste sihtmaana Euroopa keskmisest kõrgem (va Holland).

Kõikidesse loetletud riikidesse on kõrgkoolidest üliõpilasi saatnud vaid **TÜ**, kõige rohkem Soome (20,3% väljaläinud TÜ üliõpilastest), Saksamaale (19,3%), Prantsusmaale (14,8%) ja Rootsi (10%). Keskmisest enam on TÜ saatnud üliõpilasi Belgiasse (61,1% kõigist seal õppinud Eesti üliõpilasest), Prantsusmaale (46,3%), Portugali (44,4%), Hispaaniasse (43,8%), Saksamaale (37,9%), Hollandisse (36,7%) ning Rootsi (34,7%), keskmisest oluliselt vähem aga Suurbritanniasse (12,7%), Kreekasse (13%) ja Taani (18,2%).

TPÜ on saatnud üliõpilasi 12 riiki, kõige enam Soome (40% väljaläinud TPÜ üliõpilastest), aga ka Saksamaale (12,9%) ning Prantsusmaale (11,8%). TPÜ saadab Eesti keskmisest enam üliõpilasi Kreekasse (52,2% seal õppinud Eesti üliõpilasest), Iirimaale (25%), Soome (18,9%) ja Hispaaniasse (18,8%), keskmisest märgatavalt vähem Taani (3,4%), Hollandisse (5%) ja Itaaliasse (7,4%). TPÜ ei saatnud ühtegi üliõpilast Belgiasse ja Portugali.

TTÜ on saatnud üliõpilasi 10 riiki, neist 30,7% Soome, 20,3% Saksamaale, 15,7% Taani ning 14,4% Rootsi. Suhteliselt enam on TTÜ saatnud üliõpilasi Kreekasse (34,8% seal õppinud Eesti üliõpilasest), Taani (27,3%), Iirimaale (25%) ja Rootsi (18,2%), suhteliselt vähem aga Hispaaniasse (3,1%) ja Prantsusmaale (3,7%). TTÜ ei saatnud üliõpilasi Austriasse, Belgiasse, Hollandisse ja Suurbritanniasse.

EBSi üliõpilased on õppinud 12 erinevas riigis, jaotus riikide vahel on suhteliselt ühtlane. Siiski kõige rohkem on õpitud Saksamaal ja Rootsis (mõlemas 13,2%), Itaalias (12,4%), Austrias ning Suurbritannias (mõlemas 8,5%). Suhteliselt rohkem õppis EBSi üliõpilasi Hollandis ja Suurbritannias (mõlemas 20% seal õppinud Eesti üliõpilasi), Itaalias (19,8%),

Austrias (19,3%) ning Hispaanias (15,6%), vähem Portugalis (0,8%). Üldse ei saanud EBS üliõpilasi Iirimaale ja Kreekasse.

EKA saatis üliõpilasi 11 riiki, neist 35,1% Soome, 10,6% Prantsusmaale ja 9,6% Suurbritanniasse. Keskmisest sagedamini õpivad EKA üliõpilased Iirimaal (25% seal õppinud Eesti üliõpilastest), Portugalis (22,2%), Suurbritannias (16,4%) ja Hollandis (10%), harvem Rootsis (2,5%) ja Saksamaal (3,3%). EKA ei saanud ühtegi üliõpilast Austriasse, Belgiasse ja Kreekasse.

EMA üliõpilased õppisid 11 riigis, 26,2% neist Saksamaal, 15,5% Soomes, 13,1% Austrias, 10,7% Hollandis ning 9,5% Suurbritannias. Suhteliselt rohkem õpitigi Austrias (19,3% seal õppinud Eesti üliõpilastest), Hollandis (15%), Suurbritannias (14,5%) ja Saksamaal (10,3%), aga ka Hispaanias (9,4%), teiste kõrgkoolidega võrreldes vähem Rootsis ja Itaalias (2,5%), Prantsusmaal (3%) ja Soomes (3,6%). Üliõpilasi ei saanud EMA Iirimaale, Kreekasse ja Portugali.

CIUE lähetas oma üliõpilasi 9 riiki – 21,3% Rootsi, 20% Prantsusmaale, 12,5% Austriasse ja Soome ning 8,8% Suurbritanniasse. Ka CIUE üliõpilaste osakaal oli keskmisest suurem Austrias (17,5%), Rootsis (14%), Belgias (13,9%), Suurbritannias (12,7%) ja Prantsusmaal (11,9%) õppinud Eesti üliõpilaste hulgas, ning väiksem Saksamaal (1,9%) ja Soomes (2,8%). Üliõpilasi ei saadetud Hispaaniasse, Hollandisse, Iirimaale, Kreekasse ja Portugali.

Ka **EPMÜ** saatis tudengeid kokku 9 riiki, ülekaalukalt kõige rohkem Soome 48,6%. EPMÜle olulistest sihtmaadeks olid veel Rootsi (11,1%), Prantsusmaa ja Suurbritannia (mõlemad 8,3%). Teiste kõrgkoolidega võrreldes õppisid EPMÜ üliõpilased rohkem Portugalis (16,7% seal õppinud Eesti üliõpilastest), Suurbritannias (10,9%) ja Soomes (9,7%), vähem Hispaanias (1,6%). Üldse ei õppinud üliõpilasi Austrias, Belgias, Iirimaal, Itaalias ja Kreekas.

TTK saatis üliõpilasi vaid 3 sihtriiki – Soome (46,9%), Saksamaale (32,7%) ning Taani (20,4%), **EHI** 5 sihtriiki – Itaaliasse (40%), Soome (35%), Belgiasse ja Taani (10%) ning Prantsusmaale (5%), **NORD** 3 riiki – Saksamaale (50%), Hollandisse (35,7%) ning Soome (14,3%). **TMK** ja **TKK** saatsid 100% oma välja läinud üliõpilastest Soome, **TÕS**

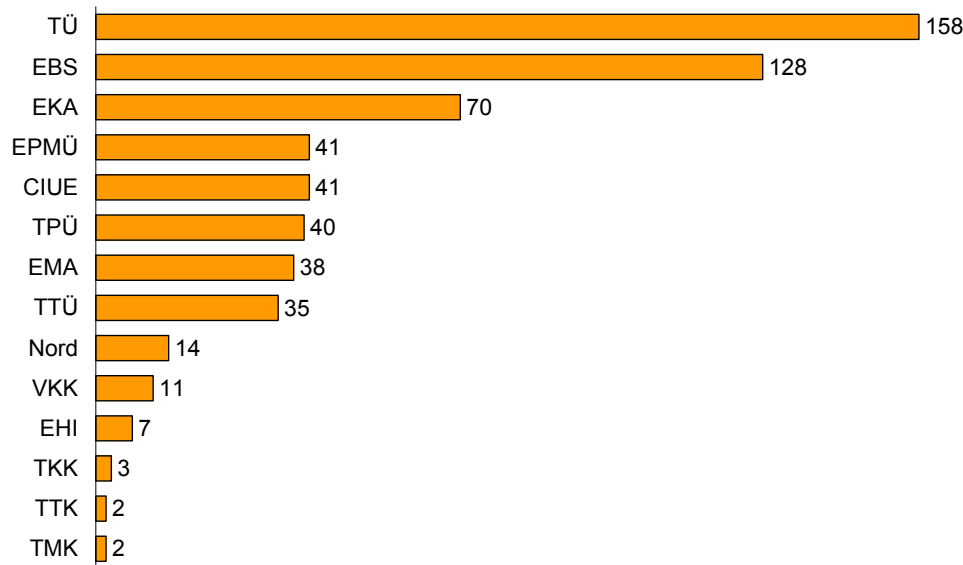
Austriasse. **ÕI** saatis 50% üliõpilastest Saksamaale ja samapalju Itaaliasse, **VKK** 92,3% Soome ning 7,7% Saksamaale.

4.2.3. Diferentseerumine saatvate riikide ja kõrgkoolide lõikes

1999-2004 õppis Erasmuse raames Eesti kõrgkoolides kokku 590 välisüliõpilast. Esimese osalemisaastaga võrreldes on sissetulnud üliõpilaste arv enam kui kolmekordistunud kasvades 00/02 60,4%, 01/02 35,3%, 02/03 48,7% ning vähenedes 03/04 2,9% võrra. Tegelikult vähenes vastuvõetud üliõpilaste arv 03/04 oluliselt vaid kahes koolis – CIUE ning EPMÜ võtsid 03/04 vastu 29 üliõpilast vähem kui aasta varem ning isegi märgatav kasv TPÜ ning TTÜ vastuvõtus (vastavalt 14 ja 11 üliõpilast rohkem kui 02/03) ei suutnud sissetulevate üliõpilaste koguarvu vähenemist ära hoida.

Eestis Erasmuse kaudu õppinud välisüliõpilaste osa kõigist Eesti kõrgkoolide üliõpilaste hulgas tõusis 0,1%-lt 99/00 õppeaastal 0,3%-ni 03/04. Kõige rohkem üliõpilasi saatsid Eestisse Soome kõrgkoolid, kokku 187 üliõpilast, mis moodustab 31,7% kõigist siin õppinutest. Suuremateks saatjateks olid veel 87 üliõpilasega Saksamaa (14,7%), 71 üliõpilasega Itaalia (12%), 64 üliõpilasega Prantsusmaa (10,8%) ning 37 üliõpilasega Hispaania (6,3%).

Õppeaastate lõikes on siin toimunud oluline muutus – kui esimesel osalusaastal oli koguni 62,3% kõigist siinsetest vahetusüliõpilastest soomlased, siis aastatega on nende osakaal pidevalt vähenenud jõudes 03/04 õa 21,1%-ni. Absoluutarvudes on Eestis Erasmuse raames õppivate Soome üliõpilaste hulk jäänud siiski peaaegu samaks (99/00 – 33, 03/04 – 35). 99/00 olid teisteks suurimateks üliõpilasi Eestisse saatvateks riikideks Saksamaa (11,3%), Itaalia (7,5%), Rootsi (5,7%) ja Holland (3,8%). Hispaania, Prantsusmaa, ja Suurbritannia saatsid Eestisse igauks vaid ühe üliõpilase ning Austria, Belgia, Iirimaa, Kreeka ja Portugal mitte ühtegi. 2003/2004 õppeaastal saatsid Eestisse üliõpilasi kõikide liikmesriikide ülikoolid, Soome järel kõige rohkem Itaalia (16,9%), Saksamaa (15,1%), Prantsusmaa (12,7%) ning Hispaania (7,2%). Väga vähe saatsid Eestisse üliõpilasi Kreeka (0,6%), Iirimaa ja Taani (1,2%) ning Portugal (1,8%). Kõige rohkem Eestisse tulnud vahetusüliõpilasi õppis Tartu Ülikoolis (26,8%), järgnesid EBS (21,7%) ja EKA (6,4%).

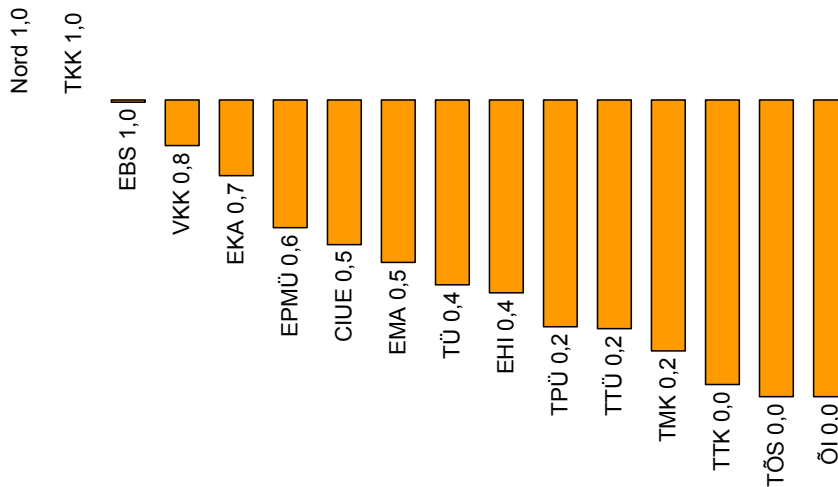
Joonis 17. 1999-2004 Eestis õppinud välisüliõpilaste koguarv kõrgkoolide lõikes

Üliõpilaste koguarvu ja sissetulnud üliõpilaste arvu võrreldes saab osalenud kõrgkoolid jagada atraktiivseteks ning vähematraktiivseteks. Vaadeldes 03/04 õa andmeid on atraktiivseteks kõrgkoolideks on EBS (4,1% osalevate kõrgkoolide üliõpilaskonnast ja 19,3% sissetulnud vahetusüliõpilastest), EKA (1,9% ja 11,4%), EMA (1,2% ja 6%), EHI (0,8% ja 2,4%), Nord (1,9% ja 2,4%) ning VKK (1,1% ja 1,8%). Oma potentsiaalset vähem toovad vahetusüliõpilasi sisse TÜ (35,8% ja 26,8%), TPÜ (15,3% ja 10,2%), TTÜ (20,1% ja 10,8%) ja EPMÜ (9,5% ja 5,4%). Ühtegi vahetusüliõpilast ei õppinud 03/04 õa TTKs ja TMKs, õppetegevuse peatamise tõttu 03/04 õppeaastal jääb analüüsist kõrvale CIUE.

4.2.4. Üliõpilasvahetuse tasakaal

Eestis keskmiselt on väljaminevate ja sissetulevate üliõpilaste suhe 2,2:1 (0,45 sissetulijat iga väljaläinud üliõpilase kohta). Vaadates väljaminevaid ja sissetulevaid üliõpilasi kõrgkoolide lõikes, saame need jagada keskmisest parema ja halvema tasakaaluga koolideks (Joonis 18). NORDis, TKKs ja EBSis on sissetulijad ning väljaminejad aastate kokkuvõttes praktiliselt tasakaalus (kuigi EBSis on sissetulijate arv pidevas kasvus ja väljaminejate arv kahanemises). VKK (1,2:1), EKA (1,3:1), EPMÜ (1,8:1) ja CIUE (2:1) saavad küll rohkem välja, kui võtavad vastu, ent sissetulijate ja väljaminejate vahekord on parem kui Eestis tervikuna. EMA üliõpilasvahetuse tasakaal on täpselt Eesti keskmisel tasemel (2,2:1), TÜl (2,7:1) ja EHil (2,9:1) pisut veelgi enam väljaminejate poole kaldu. Kõige enam oli vaadeldaval perioodil tasakaal paigast ära TPÜl (4,3:1), TTÜl (4,4:1),

TMKI (6,5:1) ja TTKI (24,5:1). TÕS ja Õigusinstituut ei võtnud oma osaluse ajal vastu ühtegi välisüliõpilast.

Joonis 18. Vastu võetud välisüliõpilasi ühe väljasaadetud üliõpilase kohta (Eestis)

4.2.5. Meeste ja naiste osakaal

Kokku Erasmuse raames Eestist välja saadetud 1319 üliõpilasest olid 985 (74,7%) naised ning 334 (25,3%) mehed. Eesti on Erasmuses osalevate riikide hulgas kõige suurema naiste osakaaluga riik. Seejuures on naiste osakaal vahetuses Eestis tõusnud just osalemise käigus – kui 99/00 alustades olid osalenutest 71% naised, siis 03/04 oli naisi juba 77,7%. Samal ajal on suurenenud ka naiste osakaal Eesti üliõpilaskonnas tervikuna – 58,3%-lt 61,7%-ni, naiste osakaalu suurenemine Erasmuses on olnud aga veelgi kiirem. Võrdluseks Euroopas tervikuna on Erasmuses osalenutest keskmiselt 61,2% naised ning ajavahemikul 1999-2003 kasvas naiste osakaal 60,4%-lt 61,3%-le.

Meeste ja naiste osakaalu kohta Eesti kõrgkoolide üliõpilaskondade lõikes puuduvad kahjuks andmed. Kõige suurem on aga naiste osakaal Erasmuses osalejate hulgas olnud seni TÕSis, ÕIs ja TTKs (100% osalenutest naised), TMKs (92,3%), TPÜs (88,8%), TÜs (80,4%), EHI (80%). Eesti keskmisest kõrgem on see ka VKKs (76,9%), EBSis (76,7%), EPMÜs (76,4%) ning EKAs (75,5%), keskmisest madalam EMAs (66,7%) ning NORDis (64,3%), ent ka siin on naiste osakaal suurem kui Euroopas keskmiselt. Kõige madalam on naiste osakaal TTK (51%) ning TTÜ (51,6%) osalenute hulgas. Seega on naiste osakaal lähetatud üliõpilaste hulgas suurem kõikides Eesti kõrgkoolides olenemata kooli

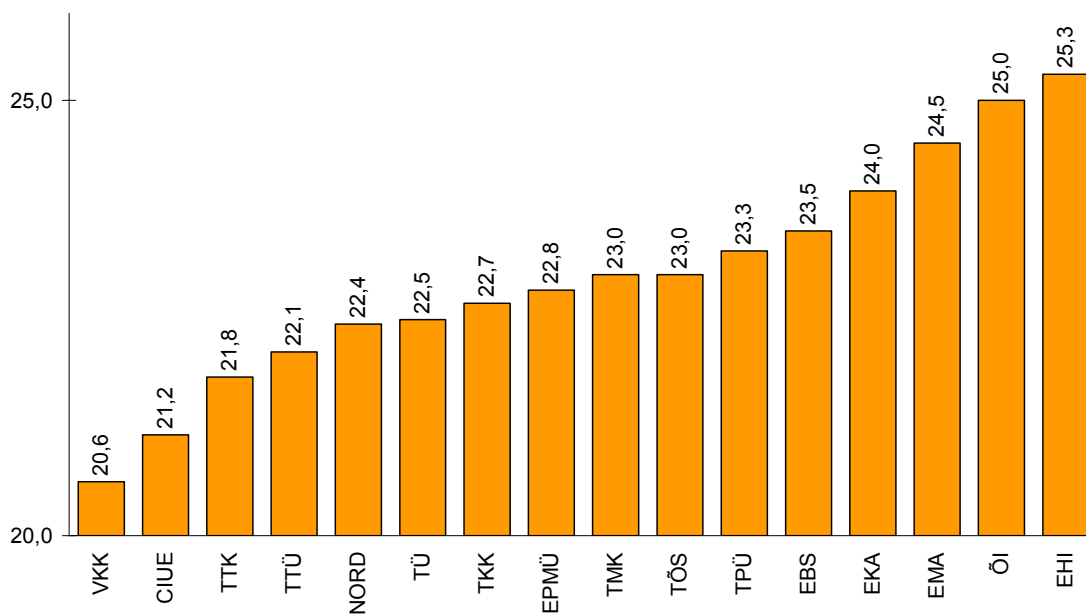
spetsiifikast, kõige vähem siiski tehnikakoolides, kus aga ka naisõppurite osakaal üldiselt oluliselt madalam (tehnikaaladel Eestis tervikuna on vaid 27,2% naised).

4.2.6. Diferentseerumine vanuse, kursuse ja õppetaseme järgi

Eestist väljaläinud üliõpilased

Eestist aastatel 1999-2004 Erasmuse raames väljaläinud üliõpilaste välismaale sõitmise hetke keskmiste mediaanvanus oli 22 ja keskmine vanus 22,8 aastat. Noorim osalenud üliõpilane oli 19 ja vanim 55-aastane. Õppeaastate lõikes stabiilset muutust täheldada ei saa – kõigil viiel vaadeldaval õppeaastal oli mediaanvanus 22, ent keskmine vanus kõikus aastate lõikes üles-alla (99/00 – 23,3, 00/01 – 22,54, 01/02 – 22,8, 02/03 – 23,0, 03/04 – 22,6).

Kõrgkoolide lõikes kõigub osalenud üliõpilaste keskmine vanus oluliselt (Joonis 19). Kõige nooremad üliõpilased osalesid VKKs (mediaan 20), CIUEs (21) ning TTKs (22) ning kõige vanemad EKAs (23), EMAs (24), ÕIs (25) ning EHIs (25). Kõige suurem vanuste erinevus oli TTÜs (noorim 19, vanim 55) ja TPÜs (20/51).

Joonis 19. Eestist välja läinud üliõpilaste keskmine vanus kõrgkoolide lõikes

Kõige varem mindi välismaale õppima pärast esimest lõpetatud õppeaastat (so 2. kursusel), kõige hiljem pärast 13 aastat kõrgkoolis, kõige sagedamini tehti seda aga pärast kolmandat (40,2%) või teist (26%) aastat. Eestist Erasmuse raames välismaal õppinud olid keskmiselt õppinud kõrgkoolis 3,0 aastat (so läksid 4. õppeaasta alguses). Keskmisest varem läksid

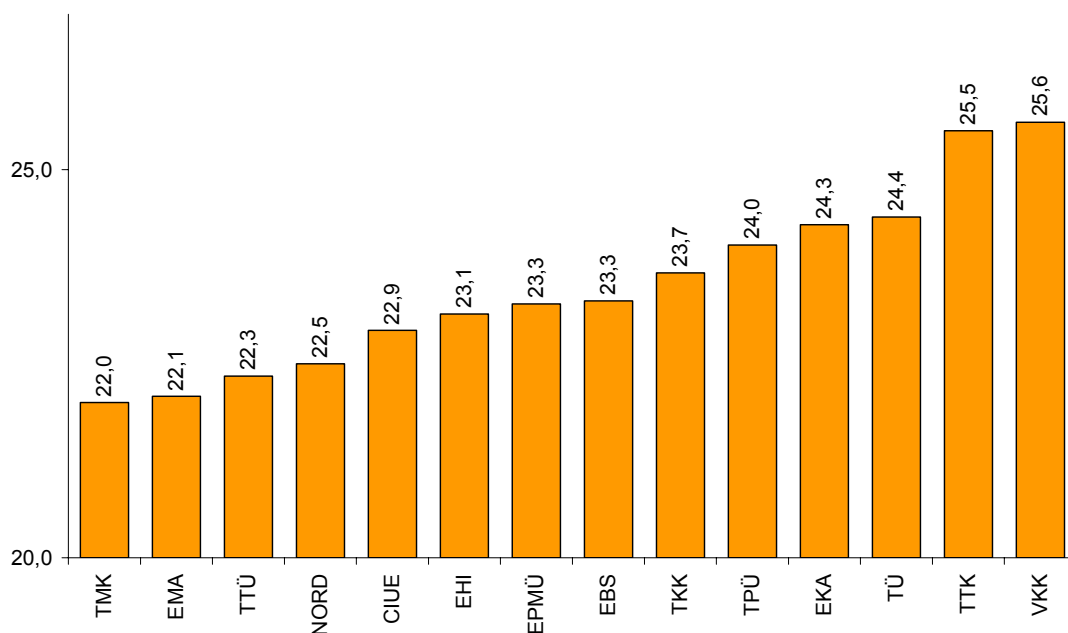
üliõpilased välja rakenduskõrgkoolidest – VKKs (keskmiselt pärast 1,8 aastat kõrgkoolis), TTKs (2,0), TMKs (2,2) ning TÕS (2,3), erandina olid TTK üliõpilased õppinud keskmiselt pool aastat kauem (2,9). Suhteliselt varajases õpingute faasis saatsid üliõpilasi välja ka mõned eraülikoolid – CIUE (2,3), ÕI (2,5), EBS (2,8). Kõige kauem olid enne välisõpingute ettevõtmist kõrgkoolis õppinud EHI (keskmiselt 4,1 aastat), EMA (3,6) ning EKA (3,4) üliõpilased.

Kõigist Eestist väljasaadetud üliõpilastest õppisid 86,4% bakalaureusetasemel, 11,3% magistritasemel ning 2,3% doktoriõppe tasemel. Ülikoolidest oli bakalaureusetasemel osalenute osakaal suurim EBSis (96,1% osalenud üliõpilastest), CIUEs (93,8%), EPMÜs (91,7%) ja TTÜs (90,2%). Kõige vähem oli sellel tasemel osalenuid aga EMAs (61,9%) ja EKAs (73,4%), kus oli ühtlasi ka kõige suurem magistritasemel osalenute osakaal – EMAs (36,9%), EKAs (26,6%). Doktoriõppe osa on suurim EHis (15% osalenutest), absoluutarvudes lähetas aga kõige enam doktorante välismaale TÜ (60% kõigist väljaläinud doktorantidest, 4,3% TÜst väljaläinud üliõpilastest).

Eestisse õppima tulnud üliõpilased

Eestisse samal ajal õppima tulnute keskmine vanus oli veidi kõrgem – 23,6 ning vanuste mediaan 23. Noorim siin õppinud üliõpilane oli 18, vanim 66-aastane. Suurim osa siin õppinutest olid 22- (20,7%), 23- (16,4%) või 21-aastased (16,3%). Õppeaastate lõikes võib täheldada üliõpilaste noorenemist – kui 99/00 oli siin õppinud üliõpilaste keskmiseks vanuseks 24,3 aastat (mediaan 23), siis 03/04 on see juba 23,1 aastat (22).

Kõrgkoolide lõikes kõigub vastuvõetud üliõpilaste keskmine vanus vähem kui väljaläinute puhul (Joonis 20). Kõige nooremad välisüliõpilased on õppinud TMKs, EMAs, TTÜs ja Nordis, kõige vanemad EKAs, TÜs, TTKs ja VKK. Silma hakkab, et sissetulnud üliõpilaste keskmine vanus on vaid väheste koolide puhul lähedane väljaläinud üliõpilaste keskmise vanusega (EBS, EKA, NORD, TTÜ). Siiski on siin oluline märkida, et kuna väiksematesse osalevatesse kõrgkoolidesse on sisse tulnud suhteliselt väike hulk välisüliõpilasi, siis võib mõnel puhul üksik sissetulnud vanem üliõpilane keskmist vanust oluliselt mõjutada (näit. VKKs mediaan 22,0). See pole nii aga alati (näit. TTKs ka mediaan 25,5).

Joonis 20. Sissetulnud üliõpilaste keskmine vanus kõrgkoolide lõikes

Keskmine välisüliõpilane asub Eestisse vahetusüliõpilasena õppima pärast 2,6 aastaseid õpinguid kõrgkoolis (mediaan 22). Kõige sagedamini on Eestisse õppima tulnud pärast teist (39,7%), kolmandat (29,2%) ning esimest (15,4%) õppeaastat. Kõige varem tuldi Eestisse õppima pärast esimest õppeaastat, kõige hiljem pärast 10 aastat kõrgkooli õpinguid. Õppeaastate lõikes on keskmine varasemate õpingute aeg olnud kõikuv jäädes 2,5 ning 2,7 aasta vahele.

Õpingute varasemas järgus on üliõpilased tulnud õppima Nordi (keskmiselt 1,4 aastat kõrgkoolis enne välisõpingute algust), EMAs (1,7), TTKs, TMKs, TKKs ja VKKs (kõigis 2,0), keskmisest pisut hiljem TÛsse (3,0) ning TPÛsse (2,8). Erinevused kõrgkoolide vahel on siin aga väljaminevate üliõpilaste lahknevustega võrreldes väikesed.

Eestisse tulnud üliõpilastest õppisid 68,5% bakalaureusetasemel, 31% magistritasemel ning ainult 0,5% doktoritasemel. Aastate jooksul on bakalaureusetaseme üliõpilaste hulk mõnevõrra vähenenud (99/00 77,4%, 03/04 66,3%) ja magistritasemel suurenenud (99/00 22,6%, 03/04 32,5%). Doktoriõppe üliõpilaste arv on olnud marginaalne (kokku 3) ning nende jagunemist õppeaastate lõikes ei saa pidada relevantseks.

Ülikoolidest olid suurima bakalaureusetaseme välisüliõpilaste osakaaluga EHI (85,7% kõigist sissetulnud üliõpilastest), EMA (78,%), EBS (73,4%) ja EKA (71,4%). Väikseim

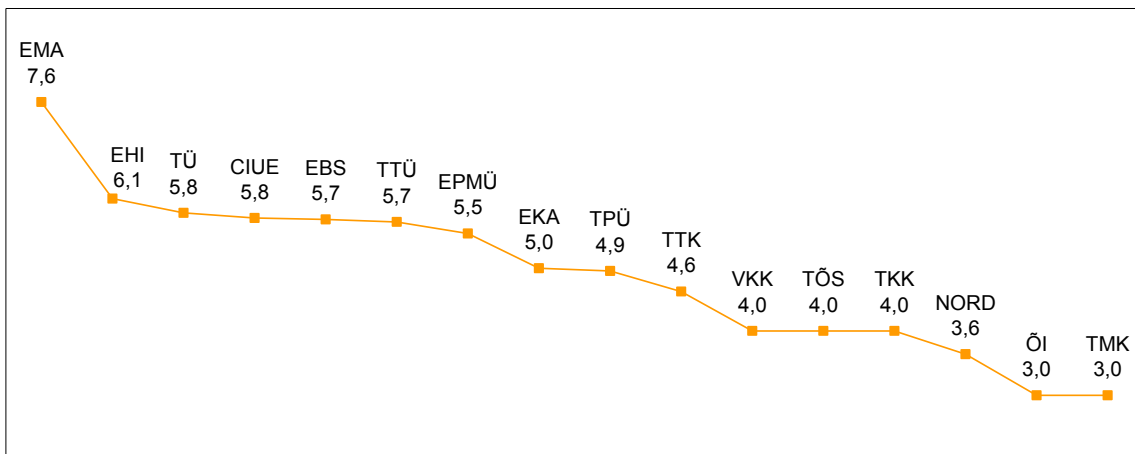
oli selle taseme välisüliõpilaste osa CIUEs (53,7%), TÜs (60,1%), TPÜs (62,5%) ja TTÜs (62,9%). Doktorioppe üliõpilased jagunesid TÜ (2) ja TPÜ (1) vahel.

4.2.7. Välismaal viibimise periood

Eestist väljaläinud üliõpilased

Eestist välja läinud 1319 üliõpilasest on 3 (0,2%) on riikliku büroo nõusolekul viibinud välismaal lühemat aega kui reeglitega lubatud minimaalne 3 kuud, üle lubatud 12 kuu ei ole välismaal õppinud keegi. Keskmine välisõpingute periood oli 5,6 kuud, viie õppeaasta jooksul on see tõusnud 4,9 kuult 5,8-ni. Kõige sagedamini on välismaal viibitud 5 kuud üsna sageli ka 4 või 3 kuud, üldse on 62,3% kõigist osalenutest olnud välismaal tõenäoliselt ühe semestri (4-7 kuud), vaid 21,2% üliõpilastest on olnud välismaal terve akadeemilise aasta (8-12 kuud). Tervelt 16,4% osalenutest on olnud välismaal minimaalse lubatud aja – 3 kuud.

Saatvate kõrgkoolide osas on samuti nähtavad erinevused – kõige pikemaks ajaks, üldjuhul terveks akadeemiliseks aastaks, saadab üliõpilasi välja EMA, kõige lühemaks perioodiks TMK ja ÕI, kus kõik üliõpilased on olnud väljas minimaalse lubatud aja.

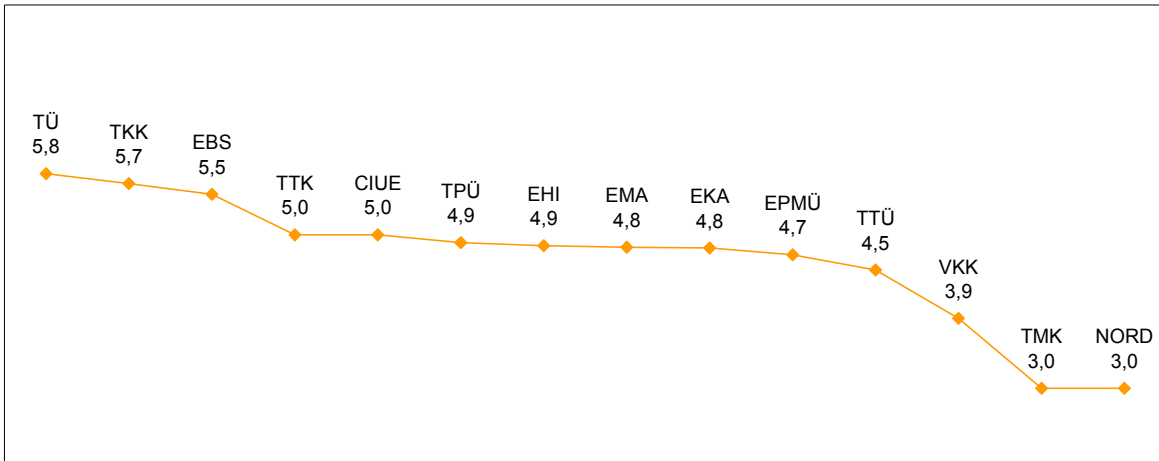

Joonis 21. Eesti üliõpilaste välismaal viibimise kestus kõrgkoolide lõikes (kuudes)

Eestisse õppima tulnud üliõpilased

Eestisse tulnud üliõpilased on siin õppinud keskmiselt 5,2 kuud, seejuures on kõigi õppeperiood jäänud 3 ja 12 kuu vahele. Välisüliõpilaste õppeperiood on aasta-aastalt pikenenud tõustes 99/00 õa keskmiselt 4,9 kuult 03/04 5,3 kuuni. Ka välisüliõpilased õpivad Eestis kõige sagedamini (59,2%) ühe semestri (4-7 kuud), terve aasta (8-12 kuud) õpib siin vaid 18% välisüliõpilastest. 22,9% neist viibib Eestis minimaalse lubatud 3 kuud.

Vastuvõtivate kõrgkoolide lõikes on erinevused väiksemad (Joonis 22), kõige rohkem on keskmist perioodi mõjutanud TÜ ja EBS, kuhu tuleb suurim hulk välisüliõpilasi ning kus välisüliõpilaste keskmine õpinguperiood on teiste Eesti kõrgkoolidega võrreldes ka pikem. Keskmisest kauem on välisüliõpilased olnud ka TKKs. Minimaalse võimaliku 3 kuud on kõik välisüliõpilased viibinud Nordis ja TMKs.

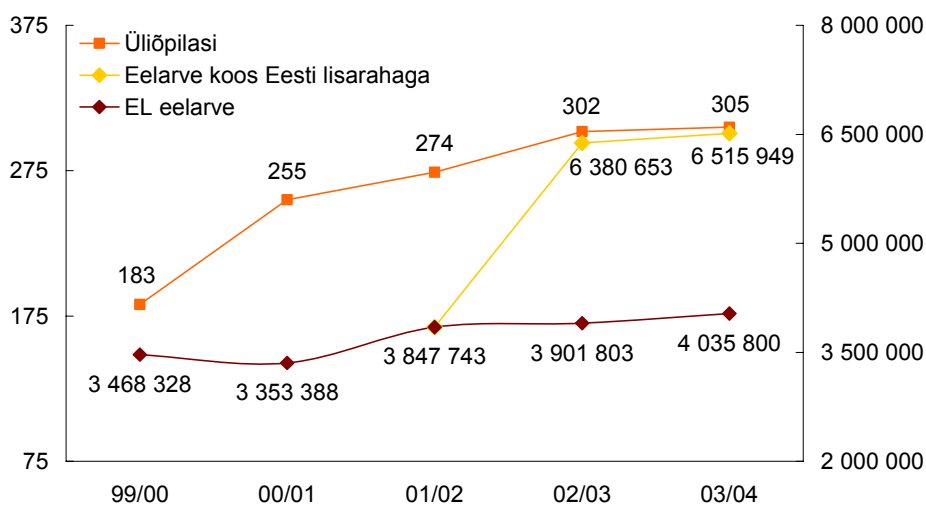

Joonis 22. Eestisse tulnud üliõpilaste õpingute kestus kõrgkoolide lõikes (kuudes)

4.2.8. Stipendium

Eestist väljaläinud üliõpilased

Viie vaadeldava õppeaasta jooksul maksti Euroopa Komisjoni vahenditest Eesti Erasmuse üliõpilaste stipendiumiteks kokku 18,607 miljonit krooni, mis teeb keskmiselt 14 107 krooni ühe osalenud üliõpilase kohta. Aastaeelarve tõusis viie aasta jooksul 16,4%, seejuures oli aastaeelarve kõikumam esimestel osalusaastatel (00/01 vähenes aastaeelarve 3,3%, 01/02 tõusis 14,7%) ning suhteliselt stabiilne viimasel kahel aastal (Joonis 23).

Joonis 23. Üliõpilaste arv ja stipendiumite kogusumma õppeaastate lõikes (kroonides)

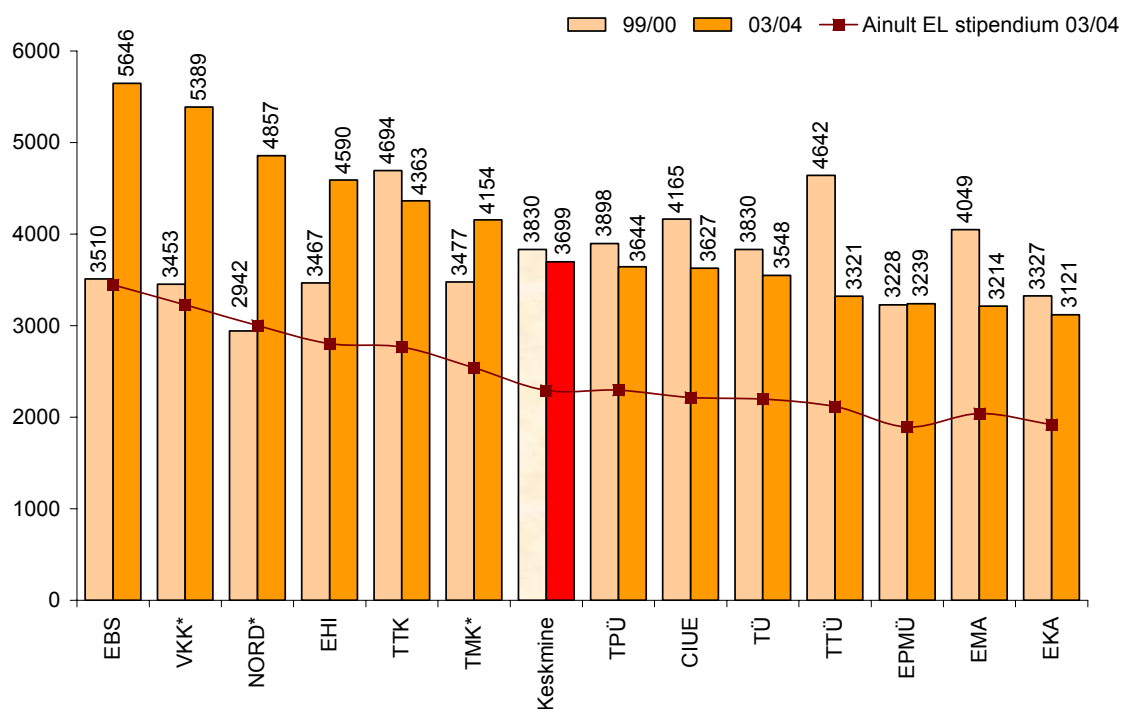
Üliõpilaste stipendiumite suurendamiseks maksti alates 02/03 õppeaastast Erasmuse stipendiumiteks täiendavalt 4,959 miljonit krooni Eesti riigieelarvest, mis viib aastate jooksul tehtud maksete kogusumma 23,566 miljoni kroonini ning ühe osalenud üliõpilase kohta makstud keskmise 17 867 kroonini.

Keskmine EL vahenditest makstud stipendium oli 2579 krooni üliõpilase kohta kuus. Õppeaastate lõikes on keskmine stipendium pidevalt vähenenud olles 3830 krooni 99/00, 2582 krooni 01/02 ja 2294 krooni 03/04. Tänu Eesti riigieelarve lisarahadele on keskmine üliõpilaseni jõudnud stipendium siiski üsna samas suurusjärgus, koos riiklike lisarahadega oli 03/04 keskmiseks Eesti vahetusüliõpilase stipendiumiks 3699 krooni kuus.

Kuna kõrgkoolidel on Euroopa Komisjoni ja Erasmuse Eesti juhtkomitee seatud piirmäärade raames õigus otsustada oma üliõpilaste stipendiumi suuruse üle võttes seejuures arvesse sisemist nõudlust ning oma üliõpilaste sotsiaal-majanduslikku olukorda, siis on kõrgkoolide üliõpilaste stipendiumid kuni kaks korda erinevad, lahknevus on seejuures eriti suur just viimastel osalemisaastatel (Joonis 24). Kui 99/00 maksid üliõpilastele kõrgeimat stipendiumi TTK ja TTÜ, madalaimat EPMÜ ja EHI ning vahe kõrgeima ja madalaima keskmise stipendiumi vahel oli 1466 krooni, siis 03/04 maksis kõige kõrgemat keskmist stipendiumi maksnud EBS 2526 krooni ühe üliõpilaskuu kohta rohkem kui kõige väiksemat toetust maksnud EKA.

Kui kogu Eesti keskmine stipendium on tänu riiklikule rahastamisele vähenenud vaid 6,5%, siis kõrgkoolide lõikes on pilt kirju. Kahes koolis on keskmine stipendium hoopis olulisel määral tõusnud – EBSis (60,9%) ja EHIs (32,4%). Kuigi Joonis 24 näitab tõusu ka VKK-le, NORDile ja TMK-le, ei tohiks käesolevas võrdluses seda oluliseks pidada, sest nende puhul kajastub graafikus 99/00 asemel nende esimese osalusaasta keskmist stipendium, mis selleks ajaks oli ka teistes kõrgkoolides juba oluliselt langenud.

03/04 ilmneb ka diferentseerumine kõrgkoolide tüübi järgi – Eesti keskmisest väiksemat stipendiumi makstakse kõigis avalik-õiguslikes ülikoolides ning keskmisest kõrgemat rakenduskõrgkoolides ja eraülikoolides (va CIUE, kus see on Eesti keskmisega praktiliselt võrdne). Selline erisus kujuneb välja just viimastel aastatel, mida näitab ilmekalt ka võrdlus 99/00 õppeaastaga.

Joonis 24. Keskmine stipendium kuus kõrgkoolide kaupa 99/00 ja 03/04 (kroonides)

(*VKK, NORD ja TMK ei osalenud 99/00, nende puhul on näidatud keskmine stipendium esimesel osalemisaastal)

Eestisse õppima tulnud üliõpilased

Eestisse tulnud üliõpilaste keskmine stipendium oli aastate lõikes 2292 krooni (146,5 eurot) kuus. Madalaim oli siiatulnud üliõpilaste keskmine stipendiumi 99/00, mil see oli vaid 1865 krooni kuus ja kõrgeim kohe järgmisel õppeaastal – 2480 krooni, järgmistel aastatel hakkas see jälle vähehaaval langema jõudes 03/04 2236 kroonini.

Eestisse tulnud üliõpilaste stipendiumiteks maksid saatvad kõrgkoolid EL vahenditest kokku 6,468 miljoni krooni (413 406 eurot), iga-aastaselt väljamakstud summad on tõusnud ja langenud koos üliõpilaste arvu muutusega.

5. ARUTELU

5.1. Üliõpilasvahetuse areng Euroopas

Euroopa Liidu koostööprogramm Erasmus on Eesti kõrgkoolidele olnud avatud juba kuus aastat. Käesoleva töö üheks eesmärgiks oligi välja selgitada, kuidas Eestil esimestel aastatel läinud on, kuidas Eesti osalemine teiste riikide arengute taustal välja paistab, milles oleme teistest riikidest erinevad ja milles sarnased. Et paremini hinnata, mis võiks selliste arengute mõjutajaks olla, vaadeldi samu arenguid ka riigisisest osalenud kõrgkoolide võrdluses.

Riikide ja õppeaastate võrdluses ilmnes Erasmuse raames välisriigis õppinute arv kasvas vaadeldaval perioodil Euroopas märgatavalt, pisut küll vähem kui eelnenud viiel aastal, ent siiski nähtavalt rohkem kui kasvas üliõpilaste arv tervikuna. Hüppelist kasvu võib seejuures täheldada just viimasel analüüsitud aastal (artikkel 4.1.1). Suurimaks kasvu mõjutajaks oli kahtlemata uute osalevate riikide liitumine, mis kasvatas osalemisõigusega üliõpilaste arvu veerandi võrra. Ka võib arvata, et algusaastatel toetab osalejate arvu kasvu seal ka võimaluse uuduse faktor – välisõpinguteks motiveeritud üliõpilasi on neis riikides veel rohkem kui vahendeid. Osalenud Eesti üliõpilaste arvu kasvutempo oli kordi suurem V18 (vanades) riikides toimunud kasvust, ent jäi U12 (uute) riikide hulgas alla keskmise. U12 riikidest oli kasv Eestist aeglasem vaid Ungaris, Lätis ja Rumeenias (Joonis 6). Üheks põhjuseks võib siin olla see, et Eesti osalusarvud olid kohe esimesel aastal suhteliselt head ja üliõpilasvahetus stipendiumiteks eraldatud eelarve kasvas aastate lõikes vähe. Eelarve ammendus Eestis juba esimesel aastal ja edaspidi sai kasv toimuda vaid stipendiumimäärade vähenemise arvelt. Eestile oli kahjulik ka geograafilise asendi arvestamata jätmise assotsieerunud riikide eelarves. Kesk-Euroopa riikidest on üliõpilastel oluliselt odavam ja lihtsam reisida ning mitmetes sealsetes riikides oli seetõttu kasv kiirem. Eestiga võrreldavas olukorras oli selles osas ainult Läti.

Kasvutempot ei saa aga vaadelda kui väärtust iseeneses, see oli tõepoolest kõige kiirem just riikides, kus algus oli kehvem, so Bulgaarias, Leedus, Sloveenias (Joonis 7). Erasmuses osalenud üliõpilaste osakaal riikide üliõpilaste koguhulgas on V18 riikides võrreldes U12 riikidega keskmiselt 2,5 korda suurem, siiski on siin ka erandeid. Näiteks Tšehhi on Erasmus-üliõpilaste osakaalu poolest ka V18 riikide seas kuuendal kohal, samas kui Kreekas, Norras ja Suurbritannias on Erasmus-üliõpilaste osakaal pigem U12 riikidega

võrreldaval tasemel. Ka Eestis on Erasmuses osalejaid protsentuaalselt neist kolmest rohkem, U12 riikidest jääb Eesti aga peale Tšehhi aga alla ka Maltale, Leedule ja Küprosele. Kiire kasvutempo ei ole alati põhjustatud madalast eelnevast osalusprotsendist – näiteks Lätis on ühtviisi madal nii mobiilsuse kasv kui mobiilsete üliõpilaste osakaal riigis, sama võib öelda ka Norra ja Suurbritannia kohta, kus on V18 riikide madalaim osalusaktiivsus ning osalejate arv aastate lõikes väheneb.

Selle taustal Eesti arengut vaadates võime öelda, et Eestil oli teiste U12 riikidega võrreldes tõepoolest hea algus, keskmisest väiksema kasvutempo juures on osalevate üliõpilaste osakaalu poolest jäädud aga keskmiste hulka. Et olla üliõpilaste osalusprotsendilt Euroopa keskmiste tasemel oleks 02/03 õppeaastal pidanud Erasmuse raames välismaal õppima 509 üliõpilast (õppis 302), et olla parim U12 riikide hulgas, oleks neid pidanud olema 636. Põhjuseid võib siin näha jällegi geograafilises asendis ja eelarves – üldjuhul on Eestist mistahes teise Euroopa riiki õppima minek keerulisem ja kallim, eelarveplaneerimisel aga seda asjaolu ei arvestatud.

Üsna loogiliselt võtavad kõige rohkem mobiilseid üliõpilasi vastu suured riigid, väheoluline pole siin ilmselt põhjus, et neis kasutatakse õppetöö läbiviimisel enimkasutatud keeli. Ometi on siin võimalik tuvastada kindla trendina jälgitavaid muutusi (punkt 4.1.2). Üha vähem üliõpilasi valib oma välisõpinguteks traditsioonilise Suurbritannia ülikooli, samas kui absoluutarvudes on vaadeldaval ajal kõige rohkem üliõpilasi õppinud Hispaanias. Protsentuaalselt kasvas vastuvõetud üliõpilaste arv sel vahemikul kõige rohkem Islandil, Portugalis, Soomes, Hispaanias ja Itaalias, st 20. sajandi mõistes mitte-traditsioonilistes õppimiskohtades. Niisiis võib öelda, et Erasmus on avardanud üliõpilastele tavapäraselt huvi pakkuvate sihtkohtade ringi, mis Euroopa ühisteadvuse loomise eesmärki silmas pidades on positiivne areng. Olulisemaks mõjutajateks on siin liikmesriikides tehtud hariduspoliitilised otsused. Näiteks, Suurbritannia ülikoolide üleminek täielikule õppemaksupõhisele rahastamisele on tekitanud olukorra, kus pole enam võimalik rohkem õppemaksu mittemaksvaid Erasmus-üliõpilasi vastu võtta ja kohalikud üliõpilased loobuvad välisõppe perioodist soovides võimalikult kiiresti õpinguid lõpetada. Samas peab Hispaania, kus tasulisi välisüliõpilasi õpib suhteliselt vähe, oma kõrghariduse avamist vahetusüliõpilastele siseriiklikuks prioriteediks.

Vaatamata viie osalemisaastaga toimunud suurele suhtelisele kasvule on U12 riikide atraktiivsus õppekohana veel siiski väga väike – kui 23,2% Euroopa üliõpilastest pärineb neist riikidest, siis Erasmuses osalenud üliõpilastest õppis neis vaid 2,9%. Kuigi ei ole tõenäoline, et U12 riigid õppimiskohana kunagi kõige populaarsemate hulka tõusevad, on ilmne, et nende riikide potentsiaal on Erasmuses veel kasutamata. Väga tõsiselt ei tohiks seda siiski veel võtta – ka Soome oli 90ndate alguses programmiga liitudes üliõpilastele kõige vähem atraktiivseks sihtkohaks, kümne osalemisaasta järel on olukord muutunud aga vastupidiseks. Samuti ei ole tähtsusetu, et vaadeldaval perioodil ei olnud U12 riikidel võimalik omavahel ja Euroopa Majandusruumi riikidega üliõpilasi vahetada.

Võrreldes väljasaadetud ja vastuvõetud üliõpilaste arve saab osalevad riigid jagada importivateks ja eksportivateks (Joonis 9). Esimete hulka kuuluvad siin riigid, kus kasutusel on keskmisest enam inglisekeelseid õppekavu – Suurbritannia, Iirimaa, Rootsi, Malta, Taani, Holland. Kõige negatiivsem on tasakaal just U12 riikides (va Malta), kuhu asus õppima keskmiselt vaid üks välisüliõpilane iga väljasaadetud nelja üliõpilase kohta. Eesti paistab siin teiste taustal üsna hästi välja, iga 2,2 väljasaadetud üliõpilase kohta võtsid Eesti kõrgkoolid ka ühe välisüliõpilane vastu. U12 riikidest on Eestist selles osas paremad vaid Malta, kus kõrgharidus on inglise keeles, ning Küpros, mis on atraktiivseks sihtmaaks ennekõike kreeklastele. Eesti edu põhjuseks võib pidada soomlasi, kes olid esimestel osalemisaastatel kõige valmimad siin õppima.

Naiste ja meeste osalemise võrdluses ilmnes, et kõikides osalevates riikides on osalenud üliõpilaste seas rohkem naisi, aastate lõikes seejuures olulist muutust ei toimunud. Pääaegu kõikides osalevates riikides on naisi üliõpilaste seas ka üldiselt rohkem, aga Erasmuses on nende osakaal kõikjal veelgi suurem, Euroopas tervikuna on see vahe 6 protsendipunkti (Joonis 10). Kui üliõpilaskondi tervikuna vaadeldes ilmnes huvitav tendents, et naisi on üliõpilaste seas rohkem Põhjamaades ning Baltikumis, siis Erasmuses samasugust kindlat piirjoont tuvastada ei saa. Suurim naiste osakaal Erasmuses osalenute seas on Eestis, Küprosel, Lätis, Iirimaal, Soomes ja Kreekas. Eestis on seejuures Euroopa absoluutselt kõrgeim naiste osakaalu protsent, Erasmuses osalejate seas on seejuures 13,2 protsendipunkti võrra rohkem naisi kui üliõpilaskonnas tervikuna. Miks see nii on, vajaks tõenäoliselt sügavamalt uurimist, ühe võimalusena võib naiste suurem aktiivsus mobiilsuses tuleneda aga sellest, et naisüliõpilased on sagedamini ülalpeetavad. Meesüliõpilased

töötavad tõenäoliselt oluliselt sagedamini õpingute kõrvalt ning nende ja tihti ka perekonna heaolu sõltub just nende sissetulekutest.

Et naiste suurem osakaal Erasmuses võib olla osaliselt põhjendatud naiste suurema osaga vahetuses aktiivsematel õppesuundadel, vaadeldi andmestikku ka õppesuundade lõikes. Absoluutarvudes on osalejate seas kaugelt kõige rohkem äriduse ja halduse ning humanitaaria (filoloogia), päris palju aga ka sotsiaalteaduste ja tehnikateaduste valdkonna tudengeid. Kui võrrelda aga õppesuundadel õppivate üliõpilaste arvu üldiselt ja Erasmuses (Tabel 2), siis võib öelda, et kõigist teistest väga oluliselt rohkem kasutavad Erasmuse võimalusi humanitaaria (filoloogia) üliõpilased. See on tegelikult ka üsna loogiline, õppides keeli, on keelepraktika lausa hädavajalik. Suhteliselt alati osalema on ka ajakirjanduse ja infolevi, äriduse ja halduse, sotsiaalteaduste ja kunstide üliõpilased. Kõige vähemaktiivsed on kasvatusteaduste, matemaatika ja IKT ja meditsiini õppesuuna üliõpilased. Eestis on pilt üsna sarnane (Tabel 3), vaid kunstide ning ajakirjanduse ja infolevi suuna aktiivsus on oluliselt suurem kui Euroopas keskmiselt, äriduses ja halduses aga keskmisest väiksem. Selle pinnalt ei tohiks siiski kaugeleulatuvaid järeldusi teha – õppesuundade aktiivsus sõltub Eestis tihti pigem konkreetsete suundades õpet pakkuvates kõrgkoolides, teaduskondades ja osakondades valitsevast mentaliteedist ja üksikutest õppejõududest, kui õppesuuna spetsiifikast.

Naised on terves Euroopas meestest varmamad välisõppes osalema kõigis õppesuundades peale meditsiini (Joonis 11). Põhjuseks võib siin olla, et naiste osakaal on meditsiini õppesuunal väga suur just rakenduslikul suunal (õed, ämmaemandid, terapeudid jt), ülikoolides on meeste osakaal aga suurem. Erasmuses osalevad samas just ülikoolid rakendusliku suunaga meditsiinikoolidest aktiivsemalt. Kõigil teistel õppesuundadel on Erasmuses osalenute seas naiste osakaal suurem kui populatsioonis tervikuna. Üldse võib öelda, et mitmed traditsioonilised naiste erialad (sh. kasvatusteadus, meditsiin) on Erasmuses just alaesindatud, samas tasakaalustab seda alaesindatust humanitaaria (filoloogia) kui Erasmuses üldse kõige aktiivsem valdkond. Kõige nähtavamalt ilmneb naiste aktiivsus just traditsioonilistel meeste erialadel – arhitektuuris ja ehituses ning põllumajanduses, kus Erasmuses on naiste osakaal märgatavalt suurem kui üliõpilaspopulatsioonis tervikuna. Eestis on trendid õppesuundade lõikes üldiselt samad, ainult Eestis on kõikidel õppesuundadel Erasmuses osalenute hulgas naiste osakaal veel 10-20 protsendipunkti võrra kõrgem. Ka Eestis on meditsiin ainus valdkond, kus mehed on

veidi aktiivsemad, ning naised on kõige nähtavamalt aktiivsemad traditsioonilistes meeste suundades - arhitektuuris ja ehituses, põllumajanduses ning matemaatikas ja IKTs.

Osalenud üliõpilaste vanus vastab täiesti üliõpilaste vanuselisele struktuurile Euroopas, naised õpivad seejuures välismaal üldjuhul nooremalt kui mehed (punkt 4.1.6). Eestis osalenute vanuste mediaan on Euroopa keskmisega võrdne, soolises jagunemises aga päris samaseid selgeid piirjooni ei ole. Meesüliõpilasi on Eestis üldiselt pisut rohkem just 22.-25-aastaste üliõpilaste hulgas ja 28.-29-aastaste Erasmuses osalenute hulgas. Viimase osas tuleks põhjust ilmselt tõsisemalt uurida, aga üheks võimalikuks selgituseks võib olla see, et selles vanuses naised on väikeste laste tõttu tõenäolisemalt koduga seotud. Eestis torkab veel silma, et üle 35-aastaste hulgas on üldiselt erakordselt madal meeste osakaal, ent üliõpilasvahetuses on see veelgi madalam. Ka siin võib paika pidada oletus, et meestel on üldjuhul keerulisem töö kõrvalt üliõpilasvahetuses või üldse õppetöös osaleda.

Kõige sagedamini minnakse Erasmusega välismaale pärast kahte aastat kõrgkoolis, üsna tihti siiski ka pärast kolme aastat (punkt 4.1.7). Riikide osas on siin ilmsed erisused – näiteks, Suurbritannias ja Iirimaaal läheb peaaegu 90% üliõpilastest välja pärast esimest või teist aastat kõrgkoolis, enamuses riikides aga siiski pärast kolmandat või neljandat aastat. Ka Eestist mindi välja kõige sagedamini just pärast kolmandat aastat. See sõltub ilmselt palju õppekava ülesehitusest (kus on nn „aknaid” mobiilsuseks), aga ka traditsioonilisest töökorraldusest. Ilmneb ka, et naised suunduvad välismaale õppima varasemas õpingute järgus kui mehed. Kui Euroopas tervikuna on õpingute varasemates faasides naiste osakaal Erasmuses nähtavalt suurem, siis enam kui kuus aastat ülikoolis õppinud osalenute seas on mehed enamuses. Ilmselt on sama trend olemas ka üldiselt, aga kahjuks sellist statistikat leida ei õnnestunud. Eestis sarnast trendi olemasolu ei saa uurida, sest enam kui kuus aastat kõrgkoolis õppinute osakaal on Erasmuses osalenute hulgas järeltulete tegemiseks liiga väike.

Ka õppetasete puhul on võimalik näha erisusi riikide lõikes – mõnes riigis minnakse välismaale õppima üldjuhul bakalaureusetasemel, teistes magistriõppes (punkt 4.1.8). Kui Euroopas tervikuna on toimunud nihe bakalaureusetasemelt magistritasemel õppijate suunas ja magistrantidest osalejate osakaal on jõudnud 03/04 õppeaastal juba 45%-ni, siis Eestis on Erasmus jäänud vaieldamatult bakalaureusetaseme üliõpilaste programmiks (85% osalenutest). Euroopas toimunud muutuste taga on kahtlemata 3+2 õppekavadele üleminek

– paljud uued õppekavad on nii intensiivsed, et välismaale õppima mineku võimalust enam ei avane. Ka leitakse, et uued õppekavad ei ole piisavalt paindlikud ning ei luba võtta mooduleid ja valikaineid mujalt. Eestis võivad sellisel juhul sarnased muutused esile tulla alles paaril järgneval aastal. Teisalt võib magistri- ja doktoriüliõpilaste vähest osalemist Eestis seletada ka alternatiivsete mobiilsust toetavate skeemide olemasolu, magistrandide osakaal vähenes Erasmuses samal aastal, kui algatati riiklik stipendiumiprogramm Kristjan Jaak.

Erasmuse üheks põhimõtteks on välisõpingute täielik tunnustamine, välismaal veedetud aeg ei tohiks niisiis minna kaduma, ning seetõttu on eriti oluline, et välisülikoolis viibimine jääks akadeemiliselt terviklikku perioodi (semester, trimester, aasta). Keskmiselt õpivad üliõpilased välismaal 6,6 kuud, U12 riikidest pärit üliõpilaste õpingud on seejuures keskmiselt 1,2 kuud lühemad (punkt 4.1.9). Vähemalt algusaastatel võis siin peamiseks põhjuseks olla piiratud rahastamine ja Euroopa Komisjoni maksete hilinemine, seda kinnitab ka asjaolu, et U12 riikide üliõpilaste välisõpingute aeg on läbi aastate järjepidevalt kasvanud. Euroopa keskmine välismaal viibimise periood on küll pisut lühenenud, aga seda pigem U12 riikidest pärit üliõpilaste osakaalu suurenemise tõttu. Sarnaselt on kauem välismaal olema hakanud ka Eesti üliõpilased, hetkel õpivad eestlased välismaal peaaegu terve kuu võrra lühemalt kui Euroopas keskmiselt, aga see vahe väheneb pidevalt.

Vaatamata osalenud üliõpilaste koguarvu 25,8% kasvule viie aasta jooksul, on Euroopa Komisjoni poolt stipendiumiteks eraldatud vahendid aastate lõikes hoopis vähenenud (Jooni 13). Tegelikuses on see mõjutanud väheseid riike, kõige enam Saksamaad, kus 01/02 vähenes stipendiumite eelarve peaaegu poole võrra. Teistes riikides on aasta-aastalt toimunud pigem väike eelarve kasv. Siiski, pea kõikjal on osalevate üliõpilaste arv kasvanud kiiremini kui stipendiumiteks makstavad vahendid, mis on viinud keskmise stipendiumi 20%-lise vähenemiseni, U12 riikides on vähenemine olnud veelgi suurem (Joonis 14). Pilt ei ole siiski väga ühtne, mitmes riigis on üliõpilastele makstavad stipendiumid isegi tõusnud (Suurbritannia, Norra, Rootsi). Kuna liikmesriikidel on õigus stipendiumite määra üle riigisiselt otsustada võttes arvesse oma üliõpilaste sotsiaal-majanduslikku olukorda ja teisi toetusallikaid, siis päris adekvaatset pilti Euroopa Komisjoni vahenditest makstud toetuste võrdlus ei annagi. Ometi võib arvata, et riikides, kus makstakse maksimaalset võimalikku toetust, ilmselt täiendavaid rahastamisallikaid ei kasutata (Küpros, Malta Bulgaaria jt) ning on teada, et riikides, kus on näiliselt kõige

väiksem stipendium (Austria, Tšehhi, Leedu, Eesti jt), eksisteerivad täiendavad riiklikud rahastamisskeemid ja tegelik üliõpilaseni jõudev toetus on suurem.

5.2. Üliõpilasvahetus Eestis

Vaadeldaval perioodil kasvas Eestis Erasmuse üliõpilasvahetuses osalenud üliõpilaste arv umbes kaks korda kiiremini, kui üliõpilaste arv üldiselt. Siin õpib aga palju üliõpilasi ka osalusõiguseta kõrgkoolides, seega suure hulga üliõpilaste osalemine on lihtsalt tehniliselt välistatud. Kui 03/04 õppeaastal osales Erasmuses 0,47% kõigist Eesti üliõpilastest ja Eesti jäi sellega isegi U12 riikide seas keskmiste hulka, siis samal ajal osales vahetuses ometi 0,63% osalemisõigusega kõrgkoolide üliõpilastest, millega Eesti oleks U12 riikide seas Tšehhi ja Malta järel kolmandal kohal. Selleks et Eesti osalejate osakaal oleks võrreldav Euroopa keskmisega, peab Eestis realselt osalevates kõrgkoolides olema osalusaktiivsus peaaegu kolmandiku võrra kõrgem.

Võrreldes üliõpilaste koguarvu ja osalemist kõrgkoolide kaupa, saab kõrgkoolid jaotada aktiivseteks ja vähemaktiivseteks. Eestis on aktiivsemad EKA, EBS, EMA, CIUE ja vähemaktiivsed TTÜ, TPÜ ja EPMÜ. Põhjuseid ei ole siin ilmselt keeruline leida, esimesse rühma kuuluvad kahte tüüpi koolid – inglise keelset õpet pakuvad eraülikoolid ja kunstide valdkonnas õpet pakuvad avalik-õiguslikud ülikoolid. Esimeses on üliõpilased juba niigi harjunud võõrkeeles õppima (CIUE puhul ka välisriigis õppima) ja juba seetõttu võib mõte välismaale õppima minna olla neile harjumuspärasem, teises on õpe väga individuaalne ja valdkond ise väga rahvusvaheline, ilmselt on siis mõte välismaal õppida ka loomupäraselt kergem tekkima („kunstnikud ja muusikud on ju ikka seda teinud”). Teises äärmuses on peamiselt suured avalik-õiguslikud ülikoolid, kus muudatused nii õppekorralduses kui mentaliteedis ilmselt üldse aeglasemalt toimuvad. Suurtes kõrgkoolides on aga ka 0,5% üliõpilastest suhteliselt suur hulk, mis eeldab juba tegutsevate tugistruktuuride olemasolu, muudatusi õppekorralduslikes eeskirjades jne.

Viie aasta jooksul on ka Eestis eelistatud geograafiliste suundade osas toimunud nähtavad nihked (Joonis 16). Nähtavalt on vähenemas üliõpilaste hulk, kes õpivad Eesti jaoks traditsioonilistes sihtmaades, näit. Soomes, Taanis, Hollandis, Suurbritannias. Kuna esimestel aastatel oli eestlastele kõige sagedasemaks õppekohaks Soome ja Lõuna-Euroopasse läksid õppima vaid üksikud, otsustas Erasmuse Eesti juhtnõukogu rahastamise

kaudu üliõpilaste valikuid suunata. Kas mõjutusvahendite tulemusel või loomulikult moel on soovitud muutused ka toimunud. 03/04 õppeaastal tõusis ka Eesti üliõpilaste jaoks kõige populaarsemaks sihtmaaks Saksamaa, mis on tähtsaimaks sihtmaaks ka enamusele U12 riikidele (va Malta ja Küpros), väga hüppeliselt on tõusmas ka Prantsusmaale, Hispaaniasse ja Itaaliasse õppima suundujate arv. Euroopas juba toimunud arengute põhjal võib eeldada, et just need riigid saavad lähiajal ka Eesti üliõpilaste seas väga populaarseteks õppimiskohtadeks. Sihtmaade puhul näib esimestel osalemisaastatel olevat siiski sobiv teha koostööd juba varem tuttavate partneritega lähimates riikides, teised kontaktid ja võimalused on tekkinud alles hiljem ja on siis tundunud ka üliõpilastele põnevamad. Nii on üliõpilasvahetust alustavates koolides olnud Soome partnerite tähtsus alati suurem.

Välisüliõpilaste sissetoomise osas on Eesti tegelikult olnud üsna edukas – kõikidel aastatel peale 03/04 on sissetulnud üliõpilaste arv kasvanud 35-60%, ka väljaläinud ja sissetulnud üliõpilaste suhe on Eestis U12 riikide keskmisest nähtavalt parem. Jääb muidugi silma, et 03/04 õppeaastal sissetulnud üliõpilaste arv ootamatult hoopis vähenes, ent seda ei tohiks siiski väga olulise näitajana võtta. Selle olulisemaks mõjutajaks oli CIUE kui inglisekeelset õpet pakkuva ja välisüliõpilastele atraktiivse kõrgkooli tegevuse peatamine. Välisüliõpilaste arv kahanes samal aastal märgatavalt ka EPMÜs, kõigis teistes koolides jäi see samale tasemel või isegi tõusis. Kui sarnane trend ilmneb ka 04/05 õppeaasta vastuvõtus, on põhjust seda näitajat juba üksikasjalisemalt analüüsida.

Kõige rohkem välisüliõpilasi saatis aastate jooksul Eestisse õppima Soome, mis on kõige enam mõjutanud ka välisüliõpilaste osakaalu siinsetes kõrgkoolides, suuremad saatjad olid veel ka Saksamaa ning vaid veidi väiksema üliõpilaste arvuga Itaalia ja Prantsusmaa. Just Itaalia näib olevat tõusmas Eestisse kõige enam välisüliõpilasi saatvaks riigiks – aastal 03/04 siin õppinutest olid 21% soomlased ja juba 17% itaallased. Üldse võib täheldada, et itaallased valivad teistest rahvustest tõenäolisemalt õppimisekohaks mõne U12 riikidest, seegi asjaolu vajaks edaspidi ilmselt lähemat analüüsi.

Kuigi absoluutarvudes õppis kõige enam välisüliõpilasi TÜs (Joonis 17), oli neid siiski vähem, kui ülikooli suuruse põhjal võiks oodata. Välisüliõpilastele kõige atraktiivsemaks kooliks võib Eestis pidada kindlasti EBSi, kus õppis ligi viis korda rohkem välisüliõpilasi, kui kooli üliõpilaste osakaal üliõpilaspopulatsioonis. Arvestades üliõpilaste arvu koolis olid välisüliõpilaste jaoks ligitõmbavad ka EKA, EMA, EHI jt.

Väljasaadetud ja vastuvõetud üliõpilaste tasakaal on paigas Eestis vaid väga üksikutes koolides, enamasti saadab aga sissetulnutest mitu korda rohkem üliõpilasi välja, on ka koole, kus üldse välisüliõpilasi pole õppinud (Joonis 18). Suurimaks muutujaks läbi aastate on siin EBS – kui 5 aasta lõikes on vahetus praktiliselt tasakaalus, siis tegelikult saadeti rohkem üliõpilasi välja esimestel aastatel ning nende arv on edaspidi pidevalt vähenenud, välisüliõpilaste arv on aga vastupidiselt pidevalt tõusnud.

Eestis on Erasmuses osalejate hulgas Euroopas kõige rohkem naisi, kuusjuures naiste osakaal on tõusnud viie aasta jooksul 6,7 protsendipunkti võrra (punkt 4.2.4). Suurenenud on küll ka naiste osakaal üliõpilaskonnas tervikuna (3,4 protsendipunkti), kuid kasv Erasmuses on olnud veelgi kiirem. Kahjuks puuduvad andmed naiste osakaalu kohta koolide üliõpilaste koguarvust, et saadud andmeid võrrelda. Siiski on silmatorkav, et seitsmes osalenud kõrgkoolis oli Erasmuses osalenute hulgas naisi koguni 80-100%. Vaid TTKs ja TTÜs on naiste osakaal osalenute hulgas väiksem, mõlemas on vaatamata tehniliste erialade ülekaalule naiste osa siiski rohkem kui 50%.

Väljasaadetud ja vastuvõetud üliõpilaste keskmine vanus kõigub koolide lõikes päris palju (Joonised 19 ja 20), siiski ei saa seda väga oluliseks pidada, sest paljudes koolides on osalenud vähe üliõpilasi ja üks-kaks keskmisest oluliselt vanemat üliõpilast võivad keskmist liialt mõjutada (mitmed eraülikoolid). Siiski on võimalik öelda, et keskmisest nooremad üliõpilased osalevad rakenduskõrgkoolides ja keskmisest vanemad EMAs ja EKAs. Sedasama kinnitab varasema õpingute perioodi vaatlus – rakenduskõrgkoolides minnakse välismaale õppima keskmiselt 1,8-2,3 aastat pärast kõrgkooli astumist, EMAs ja EKAs keskmiselt 3,4-3,6 aastat hiljem. Samas saadetakse just neis koolides välja ka kõige rohkem magistritaseme üliõpilasi – kui Eestis keskmiselt on 86% osalenutest bakalaureusetasemel, siis EMAs ja EKAs on see 26-37%. Põhjus on siin tõenäoliselt nii valdkonna spetsiifikas kui kõrgkoolide õppekorralduses. Kuna muusika ja kunstide valdkonnas on õpe alati individuaalne ja õppekohtade arv seetõttu piiratud, siis on õpetajal peaaegu alati võimalus õpilasi valida. Nii on ka tõenäolisem edasijõudnud üliõpilaste eelistamine välisõppejõu käe all õppimiseks.

Keskmiselt õppisid eestlased välismaal 5,6 kuud, keskmine õppeperiood on viie aasta jooksul pikenenud enam kui kuu võrra (Joonis 21). Tegelikult tähendab see, et üha enam

üliõpilasi õpib väliskõrgkoolis terve akadeemilise aasta. Ennekõike oleneb see kõrgkoolide vahel sõlmitud kokkulepetest ja üldisest õppekorraldusest. Koolides, kus üliõpilasvahetus on edukalt käivitatud, õpitakse välismaal kõige sagedamini ühe semestri kestel. Just rakendusekõrgkoolides, aga ka mitmes eraülikoolis on keskmised välisõppe perioodid lühemad. Rakenduskõrgkoolides võib selle taga kõige tõenäolisemalt olla rahapuudus – kauemaks lihtsalt ei ole võimalik minna. Erakõrgkoolides võib üheks põhjuseks olla ka see, et sealsed üliõpilased töötavad õpingute kõrvalt sagedamini ja pikemaks ajaks ei võimalda tööandja lahkuda või pole siis võimalik oma sissetulekust loobuda. Kõige pikemaks ajaks saadab oma üliõpilasi välja EMA, kus üliõpilaste välisperiood kestab tavapäraselt Eesti keskmisest kaks kuud kauem. Nii pikk keskmine välisõpingute periood eeldab paindlikku õppekorraldust, oma partnerite väga head tundmist ning välisõppe perioodil sooritatud ainete tingimusteta tunnustamist.

Eestis õppivad välisüliõpilased on siin keskmiselt 5,2 kuud, mis Eesti kõrgkoolide akadeemilist kalendrit arvestades tähendab pisut pikemat aega kui üks semester (Joonis 22). Üldjuhul võib öelda, et välisüliõpilased viibivad pikemat aega kõrgkoolides, kus on olemas võrkeelsed ainekursused ja õppekavad, mujal tullakse tegema individuaalset tööd, mida õppetöö korraldus vähem mõjutab. Siin on Eesti kõrgkoolides pilt palju ühtlasem, enamuses kõrgkoolides õppisidki välisüliõpilased keskmiselt terve semestri. Keskmisest pisut sagedamalt jäävad välisüliõpilased terveks aastaks TÜsse ja EBSi ning väga lühikeseks ajaks Nordi ja TMKsse.

Üliõpilaste stipendiumiteks Eestile Euroopa Komisjoni kaudu makstavad vahendid kasvasid vaadeldaval perioodil neli korda aeglasemalt kui üliõpilasvahetuses osalenud üliõpilaste arv (Joonis 23). Sellest tulenevalt hakkas üliõpilaste stipendium kõigis kõrgkoolides juba esimestel aastatel märgatavalt vähenema. Üheks põhjuseks on siin kindlasti juhtnõukogu poolt tehtud liberaalsed otsused – esimestel aastatel anti kõrgkoolidele üliõpilastele makstava stipendiumi osas täiesti vabad käed (punkt 2.3). Lisaks pidevale stipendiumimäärade langemisele põhjustas see ka suurte erinevuste tekkimist eri kõrgkoolides üliõpilastele makstavate stipendiumite määrades. Otsuse taga oli soov lasta kõrgkoolidel endal otsustada, kui suurt toetust nende üliõpilased vajavad, reaalsuses hakkasid stipendiumimäärasid aga mõjutama turutegurid, so kui väikese stipendiumiga leidub veel välismaale minna soovijaid.

Seetõttu vähenes 01/02 õppeaastaks Eestis keskmine üliõpilaseni jõudnud stipendium 2582 kroonini kuus, mis oli küll võrreldav Euroopa Liidus keskmiselt osalejatele makstava stipendiumiga, ent oli Eesti keskmiseid sissetulekuid ja sääste arvestades endiselt liiga väike. Kuna Erasmuses peaks stipendium katma vaid selle osa kuludest, mille võrra on välismaal õppimine kodus õppimisest kallim, siis ei tohiks Eestis ja, näiteks, Soomes makstavat stipendiumi omavahel võrrelda. Kui kõigis sel perioodil Eesti üliõpilastele avatud sihtmaades oleks õppimise ajal kulud olnud oluliselt suuremad kui koju jäädes, siis samades riikides oleks elamine soomlasele olnud oluliselt odavam kui kodus. Pealegi oleks soomlane saanud kaasa võtta kõigile üliõpilastele riigi poolt makstava igakuise õppetoetuse.

Suhtelisuse skaalal langes Eesti keskmine stipendium tasemele, mis võimaldas välisõppe perioodi ette võtta vaid kindlustatud majandusliku taustaga üliõpilastele. Olukorra lahendamiseks kehtestas nõukogu makstavatele stipendiumitele piirmäärad ning taotles edukalt riigieelarvelist lisarahastamist. Tänu viimasele 02/03 õppeaastast Eestis keskmiselt üliõpilaskuu kohta makstud stipendium hüppeliselt ja 03/04 õppeaastal makstud keskmine stipendium oli vaid 6,5% esimesel osalusaastal makstud stipendiumist väiksem (Joonis 24).

Eesti praktika oli siin näiteks erinev Läti omast, kus otsustati tsentraalselt, et kõigi kõrgkoolide üliõpilased peavad saama kindlasti ühepalju, ning riiklik stipendium fikseeriti kõikidel aastatel 500 eurole (7823 kroonile) kuus. Ühest küljest garanteeris see kõigile Läti üliõpilastele stipendiumi, mida ükski Eesti kõrgkool oma üliõpilastele maksta ei suutnud. Teisalt sai aga tänu riiklikult seatud maksimummäärale vaadeldaval perioodil Lätis osaleda märgatavalt vähem üliõpilasi kui Eestis, seda isegi vaatamata sellele, et Lätile stipendiumiteks eraldatud vahendeid oli rohkem.

Eesti liberaalse rahastamispoliitika tulemusel tekkisid ka suured erinevused eri kõrgkoolide üliõpilasteni jõudvate toetuste suuruses. Mõnikord olid need erinevused ka objektiivselt põhjendatud – näiteks maksti keskmisest suuremat stipendiumi üldjuhul rakenduskõrgkoolides, kus see võib üliõpilaste võimalusi arvestades olla ka õigustatud. Teisalt maksti keskmiselt märgatavat suuremat stipendiumi aga ka eraülikoolides (va CIUE), kus selle põhjuseks on toodud pigem üliõpilaste suutmatust õppemaksu kõrvalt välismaal õppimisega seotud lisakulusid kanda. Üldjuhul nõuavad eraülikoolid õppemaksu tasumist enne välismaale õppima asumist ja seda kompenseeritakse osaliselt keskmisest

suurema stipendiumiga. Samuti võib siin üheks kõrgema stipendiumivajaduse põhjuseks olla eraülikoolide üliõpilaste keskmisest suurem tööhõive – välismaal õppimise ajal kaotavad nad osa oma siinsetest sissetulekutest, mis tuleb siis samuti stipendiumiga asendada.

6. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Toodud analüüsi põhjal võib öelda, et Eesti liitus programmiga Erasmus suhteliselt hästi, ent jääb esimese viie aasta jooksul saavutatud tulemuste poolest uute liikmesriikide hulgas keskmiste hulka. Eesti kõrgkoolide valmisolek oli parem, kui mitmetes teistes samal ajal alustanud riikides, edaspidine kasv aga keskmisest aeglasem. Kõige suuremal määral avaldas sellele mõju kindlasti eelarve piiratus, kasv näib olevat täiesti peatunud just viimasel vaadeldud õppeaastal. Erasmuses osalevate üliõpilaste osakaalu poolest jääb Eesti hetkel nii Euroopa keskmisest kui uute riikide seas kõige edukamast Tšehhi Vabariigist maha. Siiski leiti Eestis vaatamata Euroopa Liidu eelarve kitsendustele, erinevalt näiteks Ungarist ja Lätist, võimalus üliõpilasvahetuse mahtude kasvatamiseks riikliku lisafinantseerimise kaudu. Oluline on seda jätkata ka edaspidi, sest Eestil on Euroopa keskmiste osalemisprotsentideni jõudmiseks pikk tee ja Euroopa Liidu vahendite arvelt suuri hüppeid ilmselt teha pole võimalik.

Edaspidises töös võiks üheks olulisemaks eesmärgiks olla nende üliõpilaste hulga vähendamine, kel neist endist sõltumata põhjustel ei ole üldse võimalik programmis osaleda. Vaadeldud perioodil õppis veerand Eesti üliõpilaskonnast kõrgkoolides, mille erinevatel põhjustel ei olnud õigust programmis osaleda. Ühest küljest tähendab see, et suurel osal Eesti üliõpilaskonnast polnud või oli vähe võimalusi üliõpilasvahetuse kogemusest osa saada. Samal ajal kahjustab võrdlevates analüüsidest Eesti nähtavust, kui toodud näitajad kajastavad vaid kolmveerandit Eesti üliõpilaskonnast. Osalemisõiguse laiendamisel ei tohiks siiski mööndusi teha õppetöö kvaliteedile – lihtsamaks ei peaks muutma mitte osalemisõiguse saamist, vaid töötama pigem selles suunas, et rohkem Eesti üliõpilasi õpiks akrediteeritud õppekavadel.

Vahetusüliõpilaste vastuvõtjana on Eesti teiste uute liitujate taustal olnud vägagi edukas. Kui uute riikide peamiseks probleemiks on nende vähene atraktiivsus välisüliõpilastele ja Erasmuse kaudu tuleb neisse õppima keskmiselt neli korda vähem üliõpilasi, kui välja saadetakse, siis Eesti paistab selle taustal suhtega 2,2:1 positiivselt silma. Olukord on ka aasta-aastalt stabiilselt paranenud ja arvestades Soome positiivset näidet atraktiivseks sihtmaaks tõusmisel, ei tohiks üliõpilasvahetuse tasakaal olla kättesaamatu ka Eestile. Senisest rohkem tuleks aga tähelepanu pöörata tasakaalu saavutamisele kõikides kõrgkoolides ja õppesuundades, hetkel on Eesti keskmine kõrge tänu üksikutele atraktiivsetele

kõrgkoolidele. Kindlasti vajaks lähemat uurimist ka see, miks siia tulnud üliõpilased just Eesti oma õppimiskohaks on valinud, see aitaks kaasa nii olemasolevate õppekavade ja välisüliõpilasele suunatud teenuste parandamisele kui ka teadlikumale turundustööle. Näiteks, seni Eestis on jäänud tähelepanuta, et Itaalia üliõpilased valivad keskmisest palju tõenäolisemalt õpingukohaks mõne uue liikmesriigi.

Eesti liigub ka üliõpilaste sihtmaade eelistuste osas üha enam Euroopa üldiste suundade poole. Kui esimestel aastatel oli Eesti jaoks nähtavalt kõige olulisemaks partneriks Soome, siis kas loomulikult moel või juhtnõukogu poolt rakendatud meetmete tulemusel on ka Eesti üliõpilastele üha sagedamini õppimiskohtadeks mitte-traditsioonilised sihtmaad. Võib öelda, et Erasmus on avardanud Eesti üliõpilastele tavapäraselt huvi pakkuvate sihtkohtade ringi, mis Euroopa ühisteadvuse ning kultuuridevahelise mõistmise seisukohast on positiivne areng. Kui Eesti ka edaspidi muu Euroopaga samas suunas liigub, peaks siinsete üliõpilaste seas kiiresti eriti populaarseteks sihtmaadeks saama Lõuna-Euroopa riigid.

Osalenud Eesti ja Euroopa üliõpilaste õppesuundade võrdluses ilmnemise mõned erinevused. Kui Euroopas tervikuna on kõige aktiivsemad humanitaaria ning ajakirjanduse ja infolevi valdkonna üliõpilasi ning Eestiski ollakse neil suundadel väga varmad välismaale minema, siis kõige aktiivsemad on Eestis hoopis kunstide õppesuuna üliõpilased. Erinevalt Euroopa keskmisest on Eestis aga vähemaktiivsed äriduse ja halduse tudengid. Ka tehnikaalade üliõpilasi liigub Eestis vähem, selle põhjuseks on aga ilmselt selle suuna üliõpilaste väiksem osakaal üliõpilaskonnas üldiselt. Kuigi kõikjal Euroopas on kõige vähem aktiivsed matemaatika ja IKT üliõpilased, jääb nende passiivsus Eestis eriti silma. Eestis ei tohiks õppesuundade võrdluses siiski unustada, et enamus siinseid kõrgkooli on kitsalt spetsialiseerunud ning osalemisaktiivsus üliõpilasvahetuses võib tuleneda pigem kõrgkooli õppekorraldusest ja vähem eriala spetsiifikast.

Käesolevas töös jääb vastamata küsimus, miks on naised varmamad üliõpilasvahetuses osalema kõikides osalevates riikides ja kõikidel õppesuundadel ning Eestis veel palju nähtavamalt kui mujal. Vaid veerand Eestis Erasmuses osalenud üliõpilastest on mehed, meeste ja naiste suhe üliõpilaspopulatsioonis nii suureks erisuseks aga alust ei anna. Pooltes osalevates Eesti kõrgkoolides olid enam kui 80% Erasmuses osalenutest naised, sealhulgas ka mitmes suures avalik-õiguslikus ülikoolis, sh näiteks ka Tartu Ülikoolis. Ainuüksi meesüliõpilaste osalemist takistavate asjaolude väljaselgitamine ja vähemalt

osaline kõrvaldamine võiks olla võtmeks tulevikus enamatele üliõpilastele välisõppe võimaluse andmiseks.

Üldiselt on Erasmuses osalenute vanuseline struktuur vastavuses üliõpilaskonna vanuselise struktuuriga ja Euroopas tervikuna võib mõlemas populatsioonis näha ka analoogset soolise jaotuse muutumist. Seevastu Eestis on meeste osakaal osalenute hulgas üldiselt madal kõikide vanuste lõikes, sõltumata nende suuremast osakaalust üliõpilaspopulatsiooni 22.-25.-aastaste vanuserühmas. Kõige sagedamini minnakse nii Eestis kui Euroopas välismaale õppima pärast teise ja kolmanda õppeaasta lõpetamist, seejuures Eestis pigem pärast kolmandat aastat ja Euroopas üldiselt kõige sagedamini pärast teist. Keskmisest varasemas õpingute faasis lähevad seejuures välismaale rakenduskõrgkoolide üliõpilased.

Erasmus on Eestis jäänud esimese astme üliõpilaste mobiilsusskeemiks, samas kui üldiselt on programmis kasvamas teise astme üliõpilaste osakaal. Kõige otsesemalt seostatakse seda tavaliselt uute 3+2 tüüpi õppekavade kasutuselevõtmisega, mis on intensiivsemad ja vähem paindlikud kui varasemad õppekavad. Kuidas hakkavad need mõjutama üliõpilasvahetust Eestis peaks selgemalt esile tulema juba järgnevate aastate tulemuste analüüsis. Juba praegu ei ole Eestis osalenud üliõpilaste jaotumine kõrgkoolide vahel ühtlane ja on koole, kus magistritasemel üliõpilasi liigub keskmisest oluliselt rohkem (EMA, EKA). Eestis võib magistri- ja doktoriüliõpilaste vähest osalemist Erasmuses seletada ka alternatiivsete mobiilsust toetavate skeemide olemasolu – magistrandide osakaal vähenes Erasmuses samal aastal, kui algatati riiklik stipendiumiprogramm Kristjan Jaak. Paljudes riikides ja kõrgkoolides leitakse, et üliõpilasvahetus peakski tulevikus toimuma pigem teisel ja kolmandal astmel, nende arengute vastu on ent aktiivselt sõna võtnud üliõpilasorganisatsioonid. Kuni üliõpilasvahetus on lihtsaim viis täiendada Eestis pakutavate õppekavade võimalusi ja parandada Eesti üliõpilaste rahvusvahelises kultuuri-keskkonnas toimetulekut, peaks Eesti eesmärgiks olema võimaldada selles osalemist nii paljudele üliõpilastele kui võimalik, st kõikidel õppeastmetel ja –suundades.

Välisõppe perioodi pikkuses tõi analüüs esile erinevuse riikide rühmade vahel, keskmiselt on U12 päritolu üliõpilaste välisõpingute periood olnud 1,2 kuu võrra lühem V18 riikide tudengite õppeperioodist, siiski see vahe on pidevalt vähenenud. Tõenäoliselt on üheks olulisemaks mõjutajaks selles osas olnud U12 riikide üliõpilaste väiksemad majanduslikud võimalused. Eestis on olukord olnud üsna U12 riikide keskmisel tasemel. Oluline erinevus

on siin aga riigisiselt kõrgkoolide vahel, kus näiteks EMA ja EHI on saatnud oma üliõpilasi keskmiselt kaks korda pikemaks ajaks kui mitmete rakenduskõrgkoolid ja eraülikoolid.

Eestis arvatakse tihti ekslikult, et suurtes ülikoolides on üliõpilasvahetusega kõik hästi ja edasi aidata tuleks pigem väiksemaid. Esimese viie aasta tulemuste põhjal võib aga öelda, et nii üliõpilaste väljasaatmise kui vastuvõtu poolest on suhtelisuse skaalal kõige edukamad just keskmise ja väiksema suurusega koolid. Kui vaadelda üliõpilasvahetuses osalenud üliõpilaste suhet üliõpilaste koguarvu, on just suuremate ülikoolide tulemused nõrgemad, samas kui üliõpilasvahetuses osalemise suhtelisel skaalal on kõige edukamad EKA, EMA ja EBS. Eestis on mitmed väiksemad koolid esimestel aastatel esinenud palju edukamalt, sealhulgas ka välisüliõpilaste Eestisse toomisel. Mis võiks olla nende koolide (või valdkondade) edu võtmeks vajaks edaspidi sügavamalt analüüsi.

Erasmuse üliõpilasvahetuse arengut silmas pidades näib olevat võtmetähtsusega stabiilse ja piisava rahastamise garanteerimine. Kuigi esimesel viiel aastal kasutatud liberaalsel stipendiumipoliitikal olid oma eelised, tekitas see siiski olulise ebavõrdsuse erinevate kõrgkoolide üliõpilaste vahel. Riikliku lisatoetuse tähtsust üliõpilasvahetuse võimaluste avardamisele ei saa alahinnata, ilma lisafinantseerimiseta muutuks Erasmus Eestis kiiresti jõukatest perekondadest pärit üliõpilaste privileegiks. Töös vaadeldud perioodil Eestis kasutatud finantseerimisskeem ongi tänaseks juba asendatud oluliselt võrdsemad võimalusi pakkuva rahastamisega, samuti on pärast Euroopa Liiduga liitumist osutunud võimalikuks keskmise stipendiumi märgatav tõstmine ja ühtlustamine. Hetkel on siiski teadmata, kui kaua suudetakse nii kõrgeid toetusi nõudlusele vastavas mahus maksta.

Eestis esimestel osalemisaastatel toimunud suhteliselt kiire üliõpilasvahetuse kasv pidurdus viimasel vaadeldaval õppeaastal, kuigi Euroopas tervikuna näitas see aasta veelgi kiiremat vahetuse kasvu. On tõenäoline, et selleks hetkeks oli end ammendanud ka eelmise õppeaasta arengu kindlustanud riiklik lisarahastamine. Järelikult saab Erasmuses osalevate üliõpilaste arvu suurenemine edaspidi toimuda vaid suurenenud rahaliste ressursside kaudu. Eestis on endiselt vähe neid, kes ilma täiendava toetuseta suudavad välismaal õppida, seda enam peaks olema riigi prioriteediks ebavõrdsuse vähendamine ja kõigi võimaluste pakkumine üliõpilasvahetuses osalemise kaudu. Kuigi Euroopa Komisjoni poolt püstitatud ambitsioonikad eesmärgid ja liikmesriikidele esitatud eelarvekava näeb ette

üliõpilasvahetuse toetuseks mõeldud rahaliste ressursside neljakordistumist lähitulevikus, on küsitud eelarve liikmesriikide poolt heakskiitmine praegusel hetkel pigem ebatõenäoline. Nii või teisiti tuleb arvestada, et Eesti elatustasemest ja selle elanike säästudest tulenevad võimalused ei saa veel lähimal kümnendil olema võrreldavad enamuse Euroopa Liidu riikide üliõpilaste võimalustega. Seetõttu ei tohiks ka edaspidi Eesti üliõpilasele makstava stipendiumi määra võrrelda mitte niivõrd Soome või Euroopa keskmisele üliõpilasele makstava toetusega, vaid ennekõike valitud sihtriigis toimetulekuks vajaliku miinimumiga. Selleks vajalik täiendav riiklik rahastamine tuleks siduda osalejate arvu ja Euroopa Liidu rahastamise kasvuga.

Edaspidi võiks Eestis eesmärgiks seada üliõpilasvahetuses osalemise võimaldamine kõikidele üliõpilastele. Mitmed Erasmuses alaesindatud grupid tulid välja ka käesoleva analüüsi käigus – Erasmuses osaleb vähem mehi, vähem rakenduskõrgkoolide ja eraülikoolide üliõpilasi, tõenäoliselt vähem väiksemate majanduslike võimalustega noori, veerandil Eesti üliõpilastest, sh enamusel vene õppekeelega kõrgkoolide üliõpilastest, pole olnud isegi teoreetilist võimalust osaleda. Lisaks mitmetele analüüsi käigus püstitatud uutele küsimustele tuleks varasemate üle-Euroopaliste uuringute eeskujul uurida ka Eestis osalenud üliõpilaste sotsiaal-majanduslikku tausta ja piisava aja möödumisel ka osalenute käitumist tööjõuturul.

7. KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli Eesti Erasmuse üliõpilasvahetuses viie aasta jooksul toimunud muutuste kvantitatiivne kirjeldamine ja sotsioloogiline analüüs nii Euroopa arengute taustal kui riigisiselt, samuti sooviti töö aluseks olnud andmeid muuta kättesaadavaks ja kergesti tõlgendatavaks hariduspoliitika kujundajatele ning teistele kõrghariduse rahvusvahelistumisega igapäevaselt kokkupuutuvatele isikutele. Sellest tulenevalt esitati töö kirjeldava akadeemilise aruandena, mida täiendasid autori arvamused esile tulnud eripärade ja trendide võimalike põhjuste kohta. Töö aluseks võeti kooskõlastatud menetluste ja indikaatorite alusel koostatud mitmeid sotsiaal-demograafilisi parameetreid sisaldav andmestik, kasutada olid võrreldavad üksikasjalikud andmed kõikide aastatel 1999-2004 Erasmuses osalenud üliõpilaste kohta.

Arutelu käigus jõuti järeldusele, et Eesti osalus on programmi algusaastatel olnud Euroopa Liidu uute liikmesriikide keskmisel tasemel, siiski on Eesti potentsiaal veel sarnaselt enamikule uutele riikidele täielikult kasutamata. Vaatamata edukale algusele jääb Eesti väljaminevate üliõpilaste arvult hetkel maha nii Euroopa Liidu keskmisest kui edukamalt liitunud uutest riikidest. Üheks peamiseks põhjuseks võis siin olla Eestile ebasoodne rahastamisskeem – osalejate arvu kasv näib just vaadeldava perioodi lõpuks pidurduvat, vaatamata sellele, et mujal Euroopas näitas see samal ajal hüppelist kasvu kiirenemist. Seevastu välisüliõpilaste vastuvõtmise osas on Eesti olnud enamusest uutest osalejatest mitmeid kordi edukam, üliõpilasvahetuse tasakaalu saavutamiseni on siiski veel pikk tee, sest praegune edu sõltub paljuski vaid üksikute edukate koolide tulemustest.

Üliõpilasvahetuse geograafilistelt suundadelt sarnanevad Eesti üliõpilaste eelistused aasta-aastalt üha enam Euroopa üldiste trendidega – kui esimestel aastatel õppis 2/5 Eesti üliõpilastest Soomes, siis programmi kestel on populaarsemaks muutunud õppimine eestlaste jaoks mitte-traditsioonilistes õppimiskohtades, sh Hispaanias, Itaalias ja Prantsusmaal. Sarnaseid arenguid on võimalik märgata kõikides osalevates riikides, kõikjal võib Erasmust siin õigustatult pidada väljakujunenud suundade muutjaks.

Ühe ilmsema erisusena tuli analüüsi käigus välja, et kuigi naised on üldjuhul varmamad vahetuses osalema kõikides riikides ja kõikidel õppesuundadel, on Eestis see tendents veelgi ilmsem. Eestist väljaminevatest üliõpilastest moodustasid viie aasta jooksul vaid

veerandi mehed, mis on Euroopas kõige tagasihoidlikum näitaja. Seejuures oli pooltes Eestis osalenud kõrgkoolides, sh. mitmetes suuremates ülikoolides, naiste osakaal vahetuses isegi 80% või enam. Kuigi naisi on ka Eesti üliõpilaskonnas rohkem, ei seleta see siiski meeste nii vähest osakaalu Erasmuses.

Ka üliõpilasvahetuses kõige aktiivsemad õppesuunad on Eestis ja Euroopas suhteliselt sarnased, siiski võib Eestis täheldada tooniandvat kunstide valdkonna aktiivsust ning erakordselt väikest osalust matemaatika ja IKT valdkonna üliõpilaste hulgas. Vanuse ja enne välisõpingute perioodi kõrgkoolis õpitud aastate osas jäid Eesti ja Euroopa keskmised üsna sarnasteks.

Euroopas on viimastel aastatel toimunud nähtav nihe üliõpilasvahetuse magistritasemel liikumise suunas, Eestis on samas aga toimunud isegi väike vastupidine muutus – alates 2003/2004 õppeaastast on magistrandide osakaal isegi vähenenud. Kõige tõenäolisemalt on see seotud uute riiklike toetusvõimaluste avanemisega Eesti magistri- ja doktoriõppe üliõpilastele, samas võib kogu Euroopas palju vaidlusi tekitav 3+2 süsteemi õppekavadele ülemineku mõju avalduda Eestis aga alles järgmistel aastatel, juba praegu võib selles osas riigisiselt täheldada erisusi.

Kui välisõpingute keskmise pikkuse osas jääb Eesti sarnaselt enamusele samal ajal liitunud riikidele Euroopa keskmisest perioodist veel maha, väheneb see vahe pidevalt. Selles osas on Eestis kõrgkoolide vahel erinevused isegi suuremad, sest kõige sagedamini pikemaks ajaks saatnud koolide keskmine välisõppe aeg oli minimaalseks lubatud välisõppe perioodiks üliõpilasi välja saatvate rakenduskõrgkoolide keskmisest õppeajast enam kui kaks korda pikem.

Eesti kõrgkoolidest on suhtelisuse skaalal edukamad olnud mitte suured ülikoolid, nagu enamasti arvatakse, vaid väikesed spetsialiseerunud koolid, kus väljaläinud üliõpilaste protsent isegi Euroopa keskmist kordades ületab. Mitmed neist suudavad olla atraktiivseks sihtkohaks ka välisüliõpilastele.

Üliõpilasvahetuse arengu seisukohast on üheks olulisemaks ülesandeks garanteerida jätkuv riiklik lisarahastamine, esimeste aastate kogemus näitab, et vaid Euroopa Komisjoni kaudu makstava eelarvega üliõpilased toime ei tule. Kuigi Eestis makstud stipendiumid ei ole

väiksemad Euroopa keskmisest stipendiumist, võivad need paljudele Eesti üliõpilastele olla siiski takistuseks, kuna nende võimalikud täiendavad toetusallikad on Euroopa keskmisest oluliselt väiksemad. Teiseks eesmärgiks võiks olla analüüsi käigus ilmnenud tõkete kõrvaldamine ja üliõpilasvahetuse muutmine kättesaadavaks kõikidele üliõpilastele. Täna on Eestis veel liiga palju üliõpilasi, kel pole üldse võimalust üliõpilasvahetuses osaleda (osalusõiguseta kõrgkoolide üliõpilased), ning neid, kelle jaoks on see majanduslikel või muudel põhjustel liiga keeruline (rakenduskõrgkoolide ja eraülikoolide üliõpilased, mehed).

Lõpetuseks võib tõdeda, et kuigi Eesti ei paista teiste uute liikmesriikide taustal nii edukas, kui võiks soovida, ei saa ometi alahinnata Erasmuse mõju Eesti üliõpilasvahetuse võimaluste laiendamisele ja akadeemilisele töökultuurile üldiselt. Just Erasmuse avanemisega on Eesti akadeemilistesse ringkondadesse jõudnud arusaamine, et iga üliõpilane, kui tas seda väga tahab, võib osa oma õpingutest sooritada välismaal. Et selles polegi enam midagi erilist, ongi juba saavutus omaette.

Kasutatud kirjandus

Adonnino, P., A People's Europe, Bulletin of the European Communities, Supplement 7/85, 1985

Böhm, D., Meares, P., Global Student Mobility 2025: Forecasts of the Global Demand for International Higher Education. Sydney: IDP Education Australia, 2002

Cammelli, A. (ed.), I laureati Erasmus/Socrates anno 1999, Osservatorio Statistico dell'Università degli Studi di Bologna, 2001

Commission of the European Communities: Key Topics in Education I. Financial support for students in higher education in Europe. Trends and debates. Luxembourg, 1999

Commission of the European Communities: Survey into the Socio-Economic Background of Erasmus Students, Brussels, 2000

Commission of the European Communities: Erasmus Subject Evaluations. Summary Reports of the Evaluation Conferences by Subject Area, 1996

Commission of the European Communities: ERASMUS Student and Teacher Mobility 2003/2004. Overview of the National Agencies' final reports 2003/2004, NETY, 08.03.2005

Dalichow, F., Teichler, U., Higher Education in the European Community – Recognition of study abroad in the European Community – the Findings of a Survey of Joint Study Programmes, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1986

GAERI: Feasibility Study of a complementary Funding Scheme to Facilitate Student Mobility in Europe, Lisbon, 2000

Garam, I., Survey of the Finnish Exchange Students. A Shortening from Report, OTUS, 2000

Hackl, E., Towards an European Area of Higher Education: Change and Convergence in European Higher Education, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, RSCAS 2001/09, 2001

HEFCE: International student mobility. Report by the Sussex Centre for Migration Research, University of Sussex and the Centre for Applied Population Research, University of Dundee, 2004

Huisman, J., van der Wende, M., On Cooperation and Competition. National and European Policies for the Internationalisation of Higher Education. Bonn: Lemmens, 2004

Jallade, J-M., Gordon, J., Student Mobility within the European Union: A Statistical Analysis, Brussels, 1996

Kälvermark, T, van der Wende, M., National Policies for the Internationalisation of Higher Education in Europe. Stockholm: Högskoleverket, 1997

Mitchell, I., Doctoral Student Mobility in the Framework of the Socrates/Erasmus Programme 1995-2000, Euroopa Komisjon, Halmstad, 2001

Muche, F., Kelo, M., Wächter, B. The Admission of International Students into Higher Education. Policies and Instruments. Bonn: Lemmens, 2004

Rosselle, D., Lentiez, A., The Erasmus Programme 1987-1995. A Qualitative Review, Looking to the Future, Pôle Universitaire Européen Lille Nord Pas de Calais, Vol.1, 1999

Russel, K., Ruiz-Gelices,E. International Student Migration and the European „Year Abroad”: Effects On European Identity And Subseqent Migration Behavior, *International Journal of Population Geography*, 2003 9

Teichler, U. (ed.), Student Mobility in the Framework of ERASMUS. Findings of an Evaluation Study, *European Journal of Education*, Vol. 31, no2, 1996

Teichler, U., Maiworm, F., The Erasmus Experience. Major Findings of the Erasmus Evaluation Research Project, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1997

Teichler, U., Erasmus in the SOCRATES Programme. Findings of an Evaluation Study. Bonn: Lemmens, 2002

Wächter, B. (ed.) Higher Education in a Changing Environment. Bonn: Lemmens, 2004

Kasutatud dokumendid ja õigusaktid:

Council of European Communities, Council Decision of 15 June 1987 adopting the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus), Official Journal L 166, 25.06.1987

Council of European Communities, Resolution of the Council and the Ministers of Education on the European dimension in education of 24 May 1988, Official Journal C 177 , 06.07.1988

Council of European Communities, Council Decision of 14 December 1989 amending Decision 87/327/EEC adopting the European Community action scheme for the mobility of university students (Erasmus), Official Journal L 395, 30.12.1989

Euroopa Komisjoni ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus, millega luuakse ühtne tegevusprogramm elukestva õppe alal, KOM(2004) 474 lõplik, 14.7.2004

European Parliament, Resolution on the White Paper on the completion of the Internal Market (15 October 1987), Official Journal C 305, 16.11.1987

European Parliament, Decision No 819/95/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 1995 establishing the Community action programme “Socrates” , Official Journal L 087, 20.04.1995

European Parliament, Decision No 253/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 24 January 2000, Official Journal L 28/1, 03.02. 2000

Haridus- ja Teadusministeerium: Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015, seaduseelnõu

Haridus- ja Teadusministeerium: Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia aastateks 2006–2015, ettepanek Vabariigi Valitsusele

Socrates Eesti büroo: National Action Plans for the Mobility of Students. 1999/2000: 29.04.1999, 2000/2001: 06.06.2000, 2001/2002: 19.04.2001, 2002/2003: 03.05.2002, 2003/2004: 28.05.2003

Kasutatud veebipõhised andmebaasid:

Eurlex. European Court Reports, <http://europa.eu.int/eur-lex>

European Commission, Erasmus – Statistics,
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/erasmus/stat_en.html

Eurostat. Education statistics based on ISCED97, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Eesti Statistikaamet, Statistika andmebaas, <http://www.stat.ee>

LISA 1

Kokkuvõtlikud tabelid

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 1999/2000 - 2003/2004

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 1999/2000 õppeaastal

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2000/2001 õppeaastal

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2001/2002 õppeaastal

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2002/2003 õppeaastal

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2003/2004 õppeaastal

Naiste osakaal saatvate riikide ja õppeaastate lõikes

Õppesuundade osakaal riikide lõikes 1999-2004

Üliõpilaste keskmine vanus välismaale suundumise hetkel riikide lõikes

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel riikide lõikes

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel õppeaastate lõikes

Keskmine välismaal viibimise periood kuudes riikide lõikes

Keskmine stipendium riikide ja õppeaastate lõikes (euros)

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 1999-2004

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 1999/2000 õppeaastal

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2000/2001 õppeaastal

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2001/2002 õppeaastal

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2002/2003 õppeaastal

Eestist väljaläinud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2003/2004 õppeaastal

Naiste osakaal saatvate kõrgkoolide ja õppeaastate lõikes (Eestis)

Üliõpilaste keskmine vanus välismaale suundumise hetkel kõrgkoolide lõikes (Eestis)

Õppesuundade osakaal kõrgkoolide lõikes 1999-2004 (Eestis)

Osalejate jagunemine õppeastmete järgi kõrgkoolide lõikes (Eestis)

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel õppeaastate lõikes (Eestis)

Keskmine välismaal viibimise periood kuudes kõrgkoolide lõikes Eestis

Keskmine stipendium Eestis õppeaastate ja kõrgkoolide lõikes (euros)

Keskmine stipendium Eestis kõrgkoolide lõikes koos riikliku lisatoetusega

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 1999/2000 - 2003/2004

Sihthmaa																																		
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku	
Austria		397	2 593	974	576	76	1 929	179	6	7	327	287	2 464	1 177	1 257	777	2 107	412	15 545	6	18	7	28	8	42	75	15	45	11	133	106	494	16 039	
Belgia	492		5 461	2 017	604	12	2 034	364	0	3	228	863	3 845	757	1 803	962	2 122	502	22 069	24	27	15	18	16	27	225	89	23	21	160	130	775	22 844	
Hispaania	1 309	4 662		5 433	2 251	85	16 017	785	0	0	721	4 073	15 879	2 853	12 300	2 172	15 752	2 344	86 636	32	37	9	55	4	34	484	190	56	102	480	260	1 743	88 379	
Holland	476	1 032	3 793		548	42	1 119	227	0	4	554	423	2 635	1 889	2 054	1 189	4 102	652	20 739	8	22	0	17	28	60	120	49	19	7	181	203	714	21 453	
Iirimaa	198	295	1 250	412		1	470	43	0	0	32	64	2 833	255	1 761	184	304	95	8 197	7	4	2	7	0	16	21	0	18	1	83	21	180	8 377	
Island	33	20	112	39	5		76	9		0		5	80	28	118	21	53	204	803														0	803
Itaalia	1 671	2 879	21 961	2 651	1 048	104		834	2	0	666	2 828	12 387	1 899	9 197	1 615	8 202	1 503	69 448	30	71	22	82	13	166	498	355	66	97	260	533	2 193	71 641	
Kreeka	345	606	1 454	584	139	3	1 063		0	3	76	300	1 854	384	1 585	396	905	204	9 901	12	3	14	1	1	5	71	18	4	5	173	99	406	10 307	
Liechtenstein	3	0	2	12	1		5	0		0		3	3	7	1	4	12	5	58														0	58
Luksemburg	40	1	14	0	0	0	10	0	0		0	6	85	3	74	1	15	2	251	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	3	254	
Norra	179	149	914	462	113		302	59		0		102	812	180	777	74	874	253	5 250														0	5 250
Portugal	245	876	3 288	826	116	11	2 513	236	2	0	141		1 824	378	1 429	354	1 081	289	13 609	16	7	11	43	13	4	326	192	49	26	231	159	1 077	14 686	
Prantsusmaa	1 471	1 707	19 997	3 900	5 115	81	6 339	848	0	49	871	1 264		4 123	13 904	2 622	25 470	1 852	89 613	38	64	31	62	12	97	839	450	76	87	602	640	2 998	92 611	
Rootsi	753	320	1 593	1 217	437	21	563	118	1	0	73	103	2 356		2 458	76	3 105	106	13 300	0	22	0	18	16	26	112	21	21	5	125	103	469	13 769	
Saksamaa	1 546	1 430	17 094	4 193	3 914	153	7 045	761	13	12	1 663	1 191	17 020	6 183		3 465	17 116	1 564	84 363	44	87	22	129	62	93	1 078	88	50	75	720	627	3 075	87 438	
Soome	908	594	1 758	1 768	590	41	756	372	0	0	82	209	1 776	414	2 973		3 341	148	15 730	9	187	24	49	29	38	225	39	47	60	386	594	1 687	17 417	
Suurbritannia	782	840	8 766	2 281	219	56	3 964	342	0	0	272	505	13 684	1 406	6 687	1 407		842	42 053	13	28	13	7	18	48	205	44	28	38	418	153	1 013	43 066	
Taani	323	265	1 284	629	210	56	488	98	0	0	140	73	1 338	127	1 410	65	2 040		8 546	2	13	15	16	1	38	48	26	6	0	63	25	253	8 799	
V18	10 774	16 073	91 334	27 398	15 886	742	44 694	5 275	24	78	5 846	12 299	80 875	22 063	59 788	15 384	86 601	10 977	506 111	241	590	185	532	221	694	4 328	1 576	508	535	4 017	3 653	17 080	523 191	
Bulgaaria	107	167	117	70	20		134	274		0		102	467	19	787	45	180	28	2 517														0	2 517
Eesti	57	36	64	60	8		81	23		0		18	134	121	214	360	55	88	1 319														0	1 319
Küpros	6	16	22	0	0		9	72		0		2	49	9	10	45	27	2	269														0	269
Leedu	113	217	195	106	37		218	55		0		150	232	473	1 063	562	109	473	4 003														0	4 003
Läti	20	84	36	58	11		35	5		0		20	44	140	389	152	55	48	1 097														0	1 097
Malta	10	18	10	27	17		147	0		0		4	39	8	36	12	69	15	412														0	412
Poola	470	1 262	1 717	1 255	232		1 600	457		1		746	3 087	964	7 106	1 087	1 421	1 117	22 522														0	22 522
Rumeenia	164	705	1 007	343	66		1 475	418		0		433	3 954	181	1 823	123	407	158	11 257														0	11 257
Sloveenia	218	94	143	95	14		172	23		0		70	178	86	411	71	96	58	1 729														0	1 729
Slovakkia	191	221	259	114	7		229	69		18		92	328	54	815	201	159	42	2 799														0	2 799
Tšehhi	772	474	967	675	160		571	263		4		565	1 670	521	3 320	758	1 332	322	12 374														0	12 374
Ungari	490	479	503	676	47		970	196		0		193	1 206	274	2 525	881	586	221	9 247														0	9 247
U12	2 618	3 773	5 040	3 479	619	0	5 641	1 855	0	23	0	2 395	11 388	2 850	18 499	4 297	4 496	2 572	69 545	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69 545
KOKKU	13 392	19 846	96 374	30 877	16 505	742	50 335	7 130	24	101	5 846	14 694	92 263	24 913	78 287	19 681	91 097	13 549	575 656	241	590	185	532	221	694	4 328	1 576	508	535	4 017	3 653	17 080	592 736	

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 1999/2000 õppeaastal

		Sihtmaa																																	
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku		
Austria		88	436	209	107	12	342	38	0	3	61	50	467	205	221	109	492	69	2 909	0	0	1	0	1		7	2	4	0	14	16	45	2 954		
Belgia	102		877	441	124	3	360	62	0	0	51	152	783	148	415	188	559	97	4 362	0	0	0	0	4		27	10	1	0	17	13	72	4 434		
Hispaania	260	877		964	425	16	2 410	157	0	0	114	618	3 249	468	2 438	372	3 413	382	16 163	0	1	2	2	0		30	19	2	10	47	23	136	16 299		
Holland	86	236	657		126	7	196	54	0	2	100	68	553	379	442	207	1 099	113	4 325	1	2	0	0	0		21	7	0	1	31	30	93	4 418		
Iirimaa	43	65	220	81		0	70	8	0	0	3	9	615	44	404	28	64	19	1 673	0	0	0	0	0		4	0	0	0	9	3	16	1 689		
Island	5	3	13	3	0		17	0	0	0	0	0	17	8	24	5	13	30	138														0	138	
Itaalia	345	511	3 290	487	194	16		153	0	0	132	408	2 265	367	1 734	280	1 771	282	12 235	0	4	4	2	1		33	41	2	7	15	63	172	12 407		
Kreeka	68	113	225	128	31	0	195		0	0	10	43	356	68	279	61	249	48	1 874	0	0	2	0	0		8	5	0	0	10	12	37	1 911		
Liechtenstein	0	0	0	0	0		0	0		0		1	0	0	0	0	2	0	3														0	3	
Luksemburg	8	0	0	0	0	0	1	0	0		0	0	14	0	2	0	0	0	25	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	25		
Norra	38	30	151	107	24		67	11		0		14	169	42	159	20	223	52	1 107														0	1 107	
Portugal	45	157	509	116	29	1	340	42	0	0	27		387	85	268	60	251	65	2 382	0	0	0	0	2		22	27	0	3	16	19	89	2 471		
Prantsusmaa	301	299	3 044	687	935	8	1 005	127	0	2	132	246		631	2 792	321	5 702	284	16 516	7	1	3	11	0		92	58	0	4	69	74	319	16 835		
Rootsi	192	89	270	288	77	3	95	26	0	0	20	21	484		589	12	826	30	3 022	0	3	0	0	4		24	0	0	0	19	15	65	3 087		
Saksamaa	285	288	2 613	828	714	23	1 246	156	0	7	249	204	3 163	955		466	3 918	283	15 398	0	6	2	13	7		118	10	0	13	81	77	327	15 725		
Soome	163	111	279	377	113	3	136	76	0	0	29	35	341	90	621		859	37	3 270	0	33	2	8	4		30	3	0	9	54	73	216	3 486		
Suurbritannia	177	226	1 854	511	75	9	866	97	0	0	50	114	3 471	335	1 585	331		194	9 895	0	1	2	0	0		44	11	0	6	71	33	168	10 063		
Taani	67	50	230	130	49	13	89	18	0	0	32	11	224	25	270	16	507		1 731	0	2	0	0	0		5	13	0	0	8	5	33	1 764		
V18	2 185	3 143	14 668	5 357	3 023	114	7 435	1 025	0	14	1 010	1 994	16 558	3 850	12 243	2 476	19 948	1 985	97 028	8	53	18	36	23	0	465	206	9	53	461	456	1 788	98 816		
Bulgaaria	0	13	6	0	0		1	36		0		5	19	1	44	0	8	1	134														0	134	
Eesti	2	3	4	11	0		5	0		0		2	7	22	36	72	7	12	183														0	183	
Küpros	0	0	5	0	0		2	10		0		0	11	0	1	8	5	0	42														0	42	
Leedu	5	14	15	9	1		11	6		0		10	28	46	109	43	12	52	361														0	361	
Läti	2	11	8	7	1		5	0		0		6	1	28	51	26	9	11	166														0	166	
Malta																			0															0	0
Poola	46	162	165	219	22		160	56		0		61	334	97	971	135	227	158	2 813														0	2 813	
Rumeenia	32	140	118	68	11		180	83		0		61	525	36	298	22	88	25	1 687														0	1 687	
Sloveenia	31	5	6	14	1		3	1		0		1	15	12	48	9	18	6	170														0	170	
Slovakkia	20	36	31	14	2		42	1		4		10	37	4	120	23	34	2	380														0	380	
Tšehhi	90	49	95	71	18		47	34		0		56	141	56	297	67	199	29	1 249														0	1 249	
Ungari	90	94	67	129	6		141	32		0		24	218	49	469	145	134	29	1 627														0	1 627	
U12	318	527	520	542	62	0	597	259	0	4	0	236	1 336	351	2 444	550	741	325	8 812	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8 812	
KOKKU	2 503	3 670	15 188	5 899	3 085	114	8 032	1 284	0	18	1 010	2 230	17 894	4 201	14 687	3 026	20 689	2 310	105 840	8	53	18	36	23	0	465	206	9	53	461	456	1 788	107 628		

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2000/2001 õppeaastal

		Sihtmaa																																	
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku		
Austria		75	476	165	98	17	365	45	2	3	62	64	495	203	241	127	426	81	2 945	1	4	0	2	2	6	9	1	11	2	20	23	81	3 026		
Belgia	99		1 015	385	129	0	375	77	0	0	50	145	774	149	373	183	450	100	4 304	1	5	4	3	1	2	32	15	2	3	28	17	113	4 417		
Hispaania	224	891		942	399	13	2 734	138	0	0	116	727	3 050	533	2 430	391	3 158	400	16 146	3	4	0	4	0	7	75	28	4	7	60	45	237	16 383		
Holland	92	213	673		123	8	187	46	0	2	91	82	456	342	397	245	952	120	4 029	0	4	0	2	11	4	27	10	2	2	34	37	133	4 162		
Iirimaa	40	69	224	72		0	97	6	0	0	4	16	564	41	366	36	77	13	1 625	0	0	0	0	0	2	0	0	2	1	15	3	23	1 648		
Island	3	6	11	6	1		15	1	0	0	0	0	14	9	16	7	8	37	134														0	134	
Itaalia	343	573	3 822	525	190	15		170	0	0	128	483	2 273	364	1 763	318	1 714	280	0	2	7	0	9	5	6	70	32	10	13	34	88	276	276		
Kreeka	66	110	262	124	35	0	181		0	0	6	36	362	60	320	61	207	37	1 867	1	0	0	0	0	0	13	2	0	0	20	19	55	1 922		
Liechtenstein	3	0	0	2	0		2	0		0		0	1	2	0	0	2	0	12														0	12	
Luksemburg	7	0	0	0	0	0	0	0	0		0	0	16	0	5	0	0	0	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28	
Norra	31	29	176	88	18		47	10		0		11	169	35	137	17	190	49	1 007														0	1 007	
Portugal	49	138	538	137	18	5	400	42	0	0	20		397	64	274	54	251	65	2 452	2	0	0	1	2	1	39	29	9	0	15	19	117	2 569		
Prantsusmaa	231	294	3 456	684	984	17	1 121	144	0	20	132	248		661	2 705	460	5 326	327	16 810	4	4	0	9	0	6	98	62	10	11	63	102	369	17 179		
Rootsi	136	79	280	230	94	4	105	22	0	0	19	11	444		527	15	668	24	2 658	0	2	0	2	4	0	21	3	3	3	13	17	68	2 726		
Saksamaa	256	245	2 969	828	709	16	1 188	138	1	2	262	202	3 062	1 085		569	3 671	263	15 466	6	9	0	14	3	12	153	9	4	6	117	91	424	15 890		
Soome	165	98	279	342	134	8	138	65	0	0	13	38	320	66	578		739	22	3 005	0	37	0	8	5	2	42	3	3	8	53	120	281	3 286		
Suurbritannia	184	179	1 790	500	47	14	810	66	0	0	47	107	2 864	316	1 455	288		179	8 846	5	7	0	0	6	10	31	10	1	3	73	36	182	9 028		
Taani	50	48	276	115	43	10	97	23	0	0	24	16	247	24	275	21	434		1 703	1	2	0	3	1	11	11	0	0	11	7	47	1 750			
V18	1 979	3 047	16 247	5 145	3 022	127	7 862	993	3	27	974	2 186	15 508	3 954	11 862	2 792	18 273	1 997	95 998	26	85	4	57	40	69	621	204	61	59	556	624	2 406	98 404		
Bulgaaria	13	31	19	18	0		16	46		0		15	72	1	136	4	27	0	398														0	398	
Eesti	10	6	6	8	1		14	2		0		3	23	26	41	86	10	19	255														0	255	
Küpros																			0															0	0
Leedu	18	35	22	19	5		34	6		0		9	30	73	205	86	14	68	624															0	624
Läti	1	15	4	7	4		8	1		0		3	8	27	59	29	13	3	182															0	182
Malta	4	6	6	7	2		8	0		0		0	20	0	18	0	16	5	92															0	92
Poola	61	218	245	207	35		252	77		1		119	529	143	1 190	174	281	159	3 691															0	3 691
Rumeenia	28	126	161	63	8		209	76		0		76	651	26	345	21	82	27	1 899															0	1 899
Sloveenia	45	13	7	15	3		21	4		0		2	23	15	49	11	9	10	227															0	227
Slovakkia	38	47	48	15	1		44	12		4		9	55	12	148	27	34	11	505															0	505
Tšehhi	142	74	152	112	30		78	33		2		78	281	74	532	113	248	52	2 001															0	2 001
Ungari	92	111	91	145	8		205	48		0		36	275	61	533	199	135	57	1 996															0	1 996
U12	452	682	761	616	97	0	889	305	0	7	0	350	1 967	458	3 256	750	869	411	11 870	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11 870	
KOKKU	2 431	3 729	17 008	5 761	3 119	127	8 751	1 298	3	34	974	2 536	17 475	4 412	15 118	3 542	19 142	2 408	107 868	26	85	4	57	40	69	621	204	61	59	556	624	2 406	110 274		

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2001/2002 õppeaastal

Sihthmaa																																		
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku	
Austria		76	492	191	121	15	362	32	2	0	57	52	475	225	258	140	371	80	2 949	1	3	1	4	0	8	13	2	5	1	24	15	77	3 026	
Belgia	96		1 056	422	115	3	408	79	0	0	42	171	775	160	366	181	411	103	4 388	8	10	4	6	7	2	44	14	4	2	28	34	163	4 551	
Hispaania	260	871		1 115	427	18	3 130	157	0	0	135	821	3 047	589	2 438	426	3 154	472	17 060	7	11	1	11	2	6	80	30	9	38	84	66	345	17 405	
Holland	108	215	752		105	7	213	42	0	0	120	89	560	377	417	245	729	121	4 100	2	4	0	2	4	19	26	11	4	0	35	37	144	4 244	
Iirimaa	42	67	270	80		0	91	8	0	0	7	11	553	57	363	33	68	18	1 668	0	2	1	1	0	2	6	0	8	0	14	6	40	1 708	
Island	7	5	19	9	2		17	0	0	0	2	2	11	8	19	5	10	33	147														0	147
Itaalia	309	586	4 340	505	198	18		163	0	0	115	551	2 326	383	1 811	298	1 605	279	13 487	9	14	5	21	1	47	98	64	17	16	50	122	464	13 951	
Kreeka	70	127	293	122	30	0	213		0	1	22	59	341	70	294	63	155	34	1 894	5	1	2	0	0	0	14	3	1	1	32	21	80	1 974	
Liechtenstein	0	0	1	5	0		2	0		0		0	1	3	0	1	2	2	17														0	17
Luksemburg	3	0	0	0	0	0	0	0	0		0	0	15	0	12	0	0	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30
Norra	23	29	194	112	32		43	13		0		20	128	28	130	9	154	55	970														0	970
Portugal	38	158	619	148	28	1	498	51	0	0	26		373	60	303	70	209	46	2 628	2	2	2	4	2	0	62	31	13	8	44	27	197	2 825	
Prantsusmaa	248	315	3 902	810	1 032	15	1 247	166	0	14	171	229		833	2 784	479	5 080	349	17 674	8	12	11	6	3	24	137	77	12	14	107	135	546	18 220	
Rootsi	131	58	299	228	89	2	121	28	1	0	8	23	465		469	15	585	11	2 533	0	3	0	0	4	7	19	6	10	1	30	20	100	2 633	
Saksamaa	264	286	3 293	818	739	28	1 362	133	0	1	299	231	3 248	1 154		685	3 231	268	16 040	6	14	4	24	10	28	193	21	11	12	139	139	601	16 641	
Soome	181	122	325	326	115	8	156	71	0	0	14	32	347	89	559		609	26	2 980	1	30	2	10	5	9	47	10	4	11	62	120	311	3 291	
Suurbritannia	142	188	1 732	468	38	8	813	66	0	0	54	101	2 638	270	1 316	278		178	8 290	2	7	1	0	10	9	46	4	9	7	73	21	189	8 479	
Taani	75	65	251	121	43	9	90	22	0	0	30	13	283	20	282	17	386		1 707	0	2	3	2	0	12	7	2	1	0	10	6	45	1 752	
V18	1 997	3 168	17 838	5 480	3 114	132	8 766	1 031	3	16	1 100	2 405	15 586	4 326	11 821	2 945	16 759	2 075	98 562	51	115	37	91	48	173	792	275	108	111	732	769	3 302	101 864	
Bulgaaria	18	48	24	12	7		33	70		0		18	131	3	191	11	52	4	622														0	622
Eesti	15	5	8	15	3		12	5		0		3	31	23	41	89	11	13	274														0	274
Küpros	0	4	8	0	0		2	27		0		0	17	2	1	7	4	0	72														0	72
Leedu	6	43	40	23	10		51	8		0		40	44	109	207	110	37	95	823														0	823
Läti	4	14	5	10	3		2	1		0		4	9	28	82	22	15	10	209														0	209
Malta	2	7	1	10	5		49	0		0		2	10	3	10	3	21	6	129														0	129
Poola	73	230	319	243	50		304	96		0		152	624	192	1 393	188	262	197	4 323														0	4 323
Rumeenia	28	127	187	61	13		253	61		0		78	694	34	297	18	76	38	1 965														0	1 965
Sloveenia	42	22	28	15	3		46	6		0		15	40	18	89	12	14	14	364														0	364
Slovakkia	43	42	56	26	1		42	19		4		18	70	10	175	45	23	4	578														0	578
Tšehhi	143	93	196	128	29		118	49		2		114	334	103	739	155	274	56	2 533														0	2 533
Ungari	94	94	120	121	7		189	37		0		34	223	50	460	152	112	43	1 736														0	1 736
U12	468	729	992	664	131	0	1 101	379	0	6	0	478	2 227	575	3 685	812	901	480	13 628	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13 628
KOKKU	2 465	3 897	18 830	6 144	3 245	132	9 867	1 410	3	22	1 100	2 883	17 813	4 901	15 506	3 757	17 660	2 555	112 190	51	115	37	91	48	173	792	275	108	111	732	769	3 302	115 492	

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2002/2003 õppeaastal

		Sihtmaa																																
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku	
Austria		79	558	194	118	17	399	34	1	1	65	61	499	239	275	174	408	78	3 200	1	4	0	10	0	14	24	2	9	2	24	22	112	3 312	
Belgia	90		1 226	392	115	3	424	71	0	0	45	188	745	151	343	192	361	118	4 464	4	7	6	2	0	10	53	20	7	6	36	38	189	4 653	
Hispaania	267	969		1 149	487	17	3 493	155	0	0	156	915	3 121	593	2 441	482	3 053	517	17 815	11	9	6	14	1	12	123	54	19	15	120	59	443	18 258	
Holland	92	184	804		106	9	267	43	0	0	103	91	523	402	407	217	687	140	4 075	4	5	0	3	7	19	25	7	8	1	37	50	166	4 241	
Iirimaa	38	47	245	69		1	103	9	0	0	10	10	544	56	336	47	58	15	1 588	1	0	0	2	0	7	1	0	5	0	19	4	39	1 627	
Island	8	2	33	8	0		11	5		0		2	12	1	19	3	9	50	163														0	163
Itaalia	335	576	4 821	527	236	26		168	1	0	135	620	2 664	386	1 895	352	1 601	305	14 649	11	18	6	22	2	42	123	89	17	32	75	131	568	15 217	
Kreeka	70	116	300	104	16	1	226		0	1	21	72	375	77	336	95	155	40	2 005	0	1	2	0	0	0	22	5	1	4	48	27	110	2 115	
Liechtenstein	0	0	1	1	0		1	0		0		0	1	1	0	0	1	1	7														0	7
Luksemburg	5	0	0	0	0	0	0	0	0		0	0	13	0	15	0	0	0	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	33
Norra	37	32	162	77	22		60	10		0		21	190	33	161	13	148	44	1 010														0	1 010
Portugal	60	182	728	184	25	0	593	48	1	0	35		357	76	300	78	198	53	2 918	5	2	1	14	2	2	81	37	13	8	53	35	253	3 171	
Prantsusmaa	330	379	4 480	828	1 083	18	1 416	193	0	7	190	253		936	2 819	635	4 710	392	18 669	10	26	7	11	6	24	198	86	14	28	157	160	727	19 396	
Rootsi	152	52	374	235	97	3	105	25	0	0	4	23	479		447	10	532	16	2 554	0	4	0	5	1	8	24	9	2	1	25	23	102	2 656	
Saksamaa	354	281	3 894	857	826	39	1 494	169	4	1	390	271	3 550	1 336		827	3 137	340	17 770	15	33	9	29	19	25	219	21	11	18	176	149	724	18 494	
Soome	170	115	395	346	117	8	136	88	0	0	11	46	355	68	561		582	26	3 024	3	52	11	8	6	11	46	10	11	10	91	119	378	3 402	
Suurbritannia	136	130	1 754	437	38	16	735	53	0	0	52	86	2 408	247	1 204	277		155	7 728	1	5	6	4	1	17	42	9	12	6	94	32	229	7 957	
Taani	61	58	268	146	39	12	101	22	0	0	27	18	324	28	281	6	383		1 774	1	5	10	8	0	11	13	6	0	0	15	4	73	1 847	
V18	2 205	3 202	20 043	5 554	3 325	170	9 565	1 093	7	10	1 244	2 677	16 160	4 630	11 840	3 408	16 023	2 290	103 446	67	171	64	132	45	202	994	355	129	131	970	853	4 113	107 559	
Bulgaaria	24	29	25	17	7		45	60		0		30	109	5	189	14	49	9	612														0	612
Eesti	14	12	16	16	2		24	10		0		6	31	24	37	66	19	25	302														0	302
Küpros	5	12	6	0	0		2	22		0		0	12	2	4	16	10	0	91														0	91
Leedu	35	55	57	25	11		55	17		0		40	53	125	248	143	24	113	1 001														0	1 001
Läti	5	17	10	10	1		11	1		0		3	8	25	86	33	11	11	232														0	232
Malta	0	0	0	3	4		38	0		0		0	6	4	2	3	10	2	72														0	72
Poola	131	294	442	292	51		403	106		0		192	745	246	1 682	280	314	241	5 419														0	5 419
Rumeenia	38	149	256	79	13		385	111		0		99	959	43	426	29	75	39	2 701														0	2 701
Sloveenia	41	24	39	26	6		46	6		0		22	38	24	100	15	26	9	422														0	422
Slovakkia	46	46	65	30	1		43	13		3		25	86	11	181	54	36	14	654														0	654
Tšehhi	186	124	238	161	40		148	69		0		128	404	125	821	182	294	82	3 002														0	3 002
Ungari	104	82	100	136	11		208	37		0		57	214	56	497	184	96	48	1 830														0	1 830
U12	629	844	1 254	795	147	0	1 408	452	0	3	0	602	2 665	690	4 273	1 019	964	593	16 338	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16 338
KOKKU	2 834	4 046	21 297	6 349	3 472	170	10 973	1 545	7	13	1 244	3 279	18 825	5 320	16 113	4 427	16 987	2 883	119 784	67	171	64	132	45	202	994	355	129	131	970	853	4 113	123 897	

Üliõpilaste koguarv riikide kaupa 2003/2004 õppeaastal

		Sihtmaa																																
Saatev riik	Austria	Belgia	Hispaania	Holland	Iirimaa	Island	Itaalia	Kreeka	Liechtenstein	Luksemburg	Norra	Portugal	Prantsusmaa	Rootsi	Saksamaa	Soome	Suurbritannia	Taani	V18	Bulgaaria	Eesti	Küpros	Leedu	Läti	Malta	Poola	Rumeenia	Sloveenia	Slovakkia	Tšehhi	Ungari	U12	Kokku	
Austria		79	631	215	132	15	461	30	1	0	82	60	528	305	262	227	410	104	3 542	3	7	5	12	5	14	22	8	16	6	51	30	179	3 721	
Belgia	105		1 287	377	121	3	467	75	0	3	40	207	768	149	306	218	341	84	4 551	11	5	1	7	4	13	69	30	9	10	51	28	238	4 789	
Hispaania	298	1 054		1 263	513	21	4 250	178	0	0	200	992	3 412	670	2 553	501	2 974	573	19 452	11	12	0	24	1	9	176	59	22	32	169	67	582	20 034	
Holland	98	184	907		88	11	256	42	0	0	140	93	543	389	391	275	635	158	4 210	1	7	0	10	6	18	21	14	5	3	44	49	178	4 388	
Iirimaa	35	47	291	110		0	109	12	0	0	8	18	557	57	292	40	37	30	1 643	6	2	1	4	0	5	10	0	3	0	26	5	62	1 705	
Island	10	4	36	13	2		16	3		0		1	26	2	40	1	13	54	221														0	221
Itaalia	339	633	5 688	607	230	29		180	1	0	156	766	2 859	399	1 994	367	1 511	357	16 116	8	28	7	28	4	71	174	129	20	29	86	129	713	16 829	
Kreeka	71	140	374	106	27	2	248		0	1	17	90	420	109	356	116	139	45	2 261	6	1	8	1	1	5	14	3	2	0	63	20	124	2 385	
Liechtenstein	0	0	0	4	1		0	0		0		2	0	1	1	3	5	2	19														0	19
Luksemburg	17	1	14	0	0	0	9	0	0		0	6	27	3	40	1	15	2	135	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	3	138	
Norra	50	29	231	78	17		85	15		0		36	156	42	190	15	159	53	1 156													0	1 156	
Portugal	53	241	894	241	16	4	682	53	1	0	33		310	93	284	92	172	60	3 229	7	3	8	24	5	1	122	68	14	7	103	59	421	3 650	
Prantsusmaa	361	420	5 115	891	1 081	23	1 550	218	0	6	246	288		1 062	2 804	727	4 652	500	19 944	9	21	10	25	3	43	314	167	40	30	206	169	1 037	20 981	
Rootsi	142	42	370	236	80	9	137	17	0	0	22	25	484		426	24	494	25	2 533	0	10	0	11	3	11	24	3	6	0	38	28	134	2 667	
Saksamaa	387	330	4 325	862	926	47	1 755	165	8	1	463	283	3 997	1 653		918	3 159	410	19 689	17	25	7	49	23	28	395	27	24	26	207	171	999	20 688	
Soome	229	148	480	377	111	14	190	72	0	0	15	58	413	101	654		552	37	3 451	5	35	9	15	9	16	60	13	29	22	126	162	501	3 952	
Suurbritannia	143	117	1 636	365	21	9	740	60	0	0	69	97	2 303	238	1 127	233		136	7 294	5	8	4	3	1	12	42	10	6	16	107	31	245	7 539	
Taani	70	44	259	117	36	12	111	13	0	0	27	15	260	30	302	5	330		1 631	0	2	2	3	1	4	12	5	5	0	19	3	56	1 687	
V18	2 408	3 513	22 538	5 862	3 402	199	11 066	1 133	11	11	1 518	3 037	17 063	5 303	12 022	3 763	15 598	2 630	111 077	89	166	62	216	66	250	1 456	536	201	181	1 298	951	5 472	116 549	
Bulgaaria	52	46	43	23	6		39	62		0		34	136	9	227	16	44	14	751														0	751
Eesti	16	10	30	10	2		26	6		0		4	42	26	59	47	8	19	305														0	305
Küpros	1	0	3	0	0		3	13		0		2	9	5	4	14	8	2	64														0	64
Leedu	49	70	61	30	10		67	18		0		51	77	120	294	180	22	145	1 194														0	1 194
Läti	8	27	9	24	2		9	2		0		4	18	32	111	42	7	13	308														0	308
Malta	4	5	3	7	6		52	0		0		2	3	1	6	6	22	2	119														0	119
Poola	159	358	546	294	74		481	122		0		222	855	286	1 870	310	337	362	6 276														0	6 276
Rumeenia	38	163	285	72	21		448	87		0		119	1 125	42	457	33	86	29	3 005														0	3 005
Sloveenia	59	30	63	25	1		56	6		0		30	62	17	125	24	29	19	546														0	546
Slovakkia	44	50	59	29	2		58	24		3		30	80	17	191	52	32	11	682														0	682
Tšehhi	211	134	286	203	43		180	78		0		189	510	163	931	241	317	103	3 589														0	3 589
Ungari	110	98	125	145	15		227	42		0		42	276	58	566	201	109	44	2 058														0	2 058
U12	751	991	1 513	862	182	0	1 646	460	0	3	0	729	3 193	776	4 841	1 166	1 021	763	18 897	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18 897
KOKKU	3 159	4 504	24 051	6 724	3 584	199	12 712	1 593	11	14	1 518	3 766	20 256	6 079	16 863	4 929	16 619	3 393	129 974	89	166	62	216	66	250	1 456	536	201	181	1 298	951	5 472	135 446	

Naiste osakaal saatvate riikide ja õppeaastate lõikes

Saatv riik	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Eesti	74,7%	71,0%	73,3%	71,5%	77,8%	77,7%
Küpros	74,0%	71,4%	-	76,4%	79,1%	65,6%
Läti	72,7%	65,1%	73,6%	71,8%	72,8%	76,9%
Iirimaa	72,6%	73,2%	74,6%	74,8%	70,3%	70,1%
Soome	70,9%	69,8%	72,3%	71,4%	70,6%	70,4%
Kreeka	70,6%	71,4%	71,9%	70,2%	69,1%	70,4%
Luksemburg	70,5%	52,0%	78,6%	90,0%	78,8%	65,9%
Leedu	67,7%	58,2%	65,5%	67,7%	69,2%	70,6%
Suurbritannia	66,3%	66,7%	66,2%	66,1%	66,3%	65,9%
Island	65,0%	65,9%	60,4%	62,6%	62,0%	71,0%
Ungari	64,9%	63,0%	65,4%	65,6%	65,0%	65,2%
Sloveenia	63,6%	55,9%	58,1%	68,4%	61,6%	66,7%
Holland	63,4%	63,8%	64,1%	64,5%	63,0%	61,8%
Rumeenia	62,7%	53,7%	61,4%	62,3%	63,5%	68,0%
Bulgaaria	62,6%	61,9%	58,8%	62,7%	60,9%	66,0%
Taani	62,6%	60,7%	62,5%	61,1%	63,5%	65,1%
Norra	62,4%	63,8%	61,3%	59,9%	61,8%	64,5%
Poola	62,1%	56,2%	6120,0%	61,5%	63,4%	64,8%
Austria	61,5%	59,4%	62,6%	60,9%	61,3%	63,2%
Rootsi	61,5%	62,5%	62,6%	61,5%	60,9%	59,7%
Slovakkia	60,2%	53,9%	59,2%	62,3%	62,7%	60,4%
Tšehhi	59,6%	56,1%	58,2%	60,0%	60,6%	60,4%
Hispaania	59,6%	60,5%	59,8%	60,4%	59,1%	58,5%
Saksamaa	59,4%	56,7%	59,0%	59,2%	60,4%	61,0%
Portugal	59,2%	60,2%	60,4%	59,6%	58,1%	58,5%
Belgia	59,0%	57,6%	59,5%	60,2%	58,8%	59,1%
Malta	59,0%	-	59,8%	63,6%	54,2%	56,3%
Itaalia	58,9%	57,8%	58,6%	58,8%	59,8%	59,1%
Prantsusmaa	58,5%	58,5%	59,2%	58,2%	59,0%	57,7%
Liechtenstein	34,5%	66,7%	58,3%	17,6%	57,1%	21,1%

Õppesuundade osakaal riikide lõikes 1999-2004

Saatev riik																															
Õppesuund	Keskmine	Austria	Belgia	Bulgaaria	Tšehhi	Küpros	Saksamaa	Taani	Hispaania	Eesti	Soome	Prantsusmaa	Kreeka	Ungari	Iirimaa	Island	Itaalia	Liechtenstein	Leedu	Luksemburg	Läti	Malta	Holland	Norra	Portugal	Poola	Rumeenia	Rootsi	Sloveenia	Slovakkia	Suurbritannia
Kasvatusteadus	3,5%	9,5%	7,6%	1,2%	6,7%	19,7%	3,1%	6,2%	3,3%	3,3%	3,7%	1,7%	3,5%	6,4%	1,6%	10,0%	1,4%	0,0%	4,5%	61,8%	7,6%	13,6%	9,5%	8,0%	5,0%	2,2%	1,0%	3,0%	3,5%	2,2%	2,5%
Kunstid	4,4%	4,8%	4,3%	4,7%	6,2%	1,9%	4,3%	3,9%	4,7%	13,8%	7,7%	2,5%	6,8%	5,8%	3,5%	12,2%	4,4%	0,0%	5,2%	1,6%	8,2%	1,7%	3,7%	5,6%	5,4%	3,5%	2,3%	2,4%	6,8%	4,3%	6,2%
Humanitaaria	20,5%	17,4%	16,1%	9,9%	17,6%	30,1%	22,2%	27,0%	18,6%	16,8%	11,4%	20,7%	22,5%	17,3%	22,4%	23,9%	26,9%	0,0%	10,5%	6,7%	14,8%	9,7%	7,2%	13,4%	11,7%	13,8%	17,8%	7,7%	16,8%	15,5%	38,2%
Sotsiaalteadused	10,3%	6,5%	10,7%	7,5%	9,1%	7,8%	9,2%	9,1%	9,1%	8,1%	8,6%	7,9%	13,5%	8,6%	14,2%	7,7%	12,9%	1,7%	7,0%	8,3%	11,7%	11,4%	21,9%	13,8%	13,3%	13,7%	10,1%	11,3%	13,2%	5,5%	8,3%
Ajakirjandus ja infolevi	2,3%	2,7%	3,6%	2,6%	0,4%	0,0%	1,7%	2,8%	3,3%	4,4%	2,2%	1,2%	1,6%	0,9%	2,0%	0,2%	3,8%	0,0%	1,6%	0,4%	2,0%	4,9%	5,4%	1,3%	4,3%	1,0%	1,4%	2,3%	2,0%	0,5%	1,2%
Ärindus ja haldus	21,2%	26,2%	23,6%	8,9%	14,5%	5,9%	24,1%	23,5%	15,3%	18,7%	33,4%	30,6%	13,1%	20,6%	34,2%	21,5%	11,1%	55,2%	18,7%	5,9%	27,3%	7,0%	24,8%	23,0%	9,9%	22,0%	9,6%	31,6%	23,9%	24,9%	18,6%
Õigusteadus	7,5%	7,9%	8,3%	5,0%	5,1%	0,0%	8,0%	5,9%	7,9%	8,3%	3,4%	7,2%	8,5%	5,9%	7,0%	4,6%	9,2%	0,0%	5,7%	2,4%	1,7%	20,9%	6,7%	6,8%	5,1%	6,1%	2,9%	7,6%	11,0%	2,1%	9,4%
Loodusteadused	5,7%	4,7%	1,7%	7,6%	6,9%	7,8%	6,2%	2,8%	7,3%	5,2%	4,1%	5,4%	5,6%	5,3%	3,9%	4,4%	4,7%	0,0%	7,5%	5,9%	6,7%	6,8%	3,5%	2,3%	8,1%	9,3%	13,9%	4,8%	2,5%	5,8%	4,7%
Matemaatika, IKT	2,7%	2,9%	2,1%	11,0%	3,1%	3,3%	2,9%	1,2%	2,8%	1,0%	2,0%	2,8%	3,9%	3,6%	4,1%	2,7%	2,2%	0,0%	5,7%	0,0%	3,4%	2,4%	1,0%	2,4%	2,1%	3,4%	6,4%	2,6%	2,5%	3,6%	1,4%
Tehnikaalad	10,2%	6,9%	7,0%	21,1%	12,5%	14,1%	6,8%	7,6%	14,0%	6,5%	11,4%	13,5%	5,0%	8,0%	2,7%	9,2%	9,3%	0,0%	16,6%	2,4%	3,2%	4,6%	5,0%	8,5%	12,2%	14,0%	21,8%	14,4%	6,3%	15,3%	4,1%
Arhitektuur ja ehitus	3,6%	4,5%	3,6%	3,1%	4,3%	3,0%	4,2%	2,8%	4,1%	4,8%	0,8%	2,4%	5,0%	3,7%	1,2%	0,0%	5,6%	43,1%	3,9%	1,6%	3,4%	0,7%	2,3%	2,2%	6,5%	4,4%	2,4%	2,4%	5,6%	3,6%	1,7%
Põllumajandus	2,0%	1,1%	3,1%	9,7%	5,6%	0,0%	1,0%	0,8%	2,8%	3,3%	1,9%	1,7%	3,0%	6,2%	0,4%	1,4%	2,1%	0,0%	5,1%	0,0%	4,5%	0,0%	1,9%	1,7%	2,2%	2,4%	2,4%	0,9%	3,1%	5,3%	0,3%
Meditsiin	5,0%	4,1%	7,1%	6,8%	6,2%	5,9%	5,0%	5,9%	6,0%	4,0%	7,7%	1,7%	6,1%	6,5%	2,0%	2,1%	5,8%	0,0%	6,9%	2,8%	4,4%	16,3%	5,2%	10,2%	9,9%	3,4%	6,2%	7,7%	2,5%	10,8%	2,7%
Muud	1,0%	0,7%	1,0%	0,8%	1,9%	0,4%	1,2%	0,6%	0,9%	1,8%	1,7%	0,7%	2,0%	1,2%	0,8%	0,0%	0,5%	0,0%	1,0%	0,4%	1,4%	0,0%	1,8%	0,9%	4,4%	0,9%	1,9%	1,3%	0,2%	0,5%	0,5%

Üliõpilaste keskmine vanus välismaale suundumise hetkel riikide lõikes

Saatev riik	Keskmine vanus	Mediaanvanus
Iirimaa	20,74	20,00
Küpros	21,19	21,00
Belgia	21,49	21,00
Suurbritannia	21,49	21,00
Prantsusmaa	21,51	21,00
Kreeka	21,85	22,00
Malta	21,95	21,00
Holland	21,97	22,00
Luksemburg	22,19	22,00
Leedu	22,35	22,00
Läti	22,37	22,00
Slovakkia	22,51	22,00
Portugal	22,57	22,00
Keskmine	22,67	22,00
Eesti	22,82	22,00
Hispaania	22,86	23,00
Rumeenia	22,94	22,00
Austria	22,99	23,00
Ungari	23,03	23,00
Poola	23,13	23,00
Itaalia	23,18	23,00
Tšehhi	23,29	23,00
Soome	23,46	23,00
Bulgaaria	23,52	23,00
Saksamaa	23,54	23,00
Sloveenia	24,11	24,00
Norra	24,22	24,00
Rootsi	24,26	24,00
Liechtenstein	24,34	24,00
Taani	24,79	24,00
Island	25,73	24,00

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel riikide lõikes

Saatev riik	Bakalaureuseõpe	Magistriõpe	Doktoriõpe
Portugal	99,0%	0,8%	0,2%
Iirimaa	96,5%	3,3%	0,2%
Luksemburg	96,5%	2,0%	1,6%
Küpros	96,3%	3,3%	0,4%
Suurbritannia	96,2%	3,6%	0,2%
Itaalia	95,6%	3,9%	0,6%
Kreeka	95,5%	3,0%	1,5%
Sloveenia	91,6%	6,4%	2,0%
Malta	89,8%	10,2%	0,0%
Eesti	86,4%	11,3%	2,3%
Island	85,7%	13,4%	0,9%
Belgia	84,1%	15,7%	0,2%
Liechtenstein	82,8%	17,2%	0,0%
Ungari	79,1%	17,0%	3,8%
Soome	78,0%	21,5%	0,4%
Rootsi	77,7%	22,2%	0,1%
Rumeenia	74,2%	19,7%	6,1%
Läti	73,3%	22,2%	4,6%
Holland	71,9%	25,5%	2,5%
Norra	67,0%	32,9%	0,1%
Leedu	66,4%	28,7%	4,9%
Taani	59,6%	39,9%	0,6%
Keskmine	56,9%	40,5%	2,6%
Bulgaaria	49,7%	41,7%	8,6%
Prantsusmaa	39,9%	51,3%	8,8%
Saksamaa	37,7%	61,6%	0,7%
Poola	31,3%	66,3%	2,4%
Tšehhi	24,9%	66,1%	8,9%
Hispaania	22,4%	75,9%	1,8%
Slovakkia	19,6%	70,6%	9,8%
Austria	13,8%	85,1%	1,1%

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel õppeaastate lõikes

Õppeaasta	Bakalaureuseõpe	Magistriõpe	Doktoriõpe
1999/2000	60,0%	35,0%	5,1%
2000/2001	58,2%	37,4%	4,4%
2001/2002	57,2%	41,5%	1,2%
2002/2003	56,9%	41,5%	1,6%
2003/2004	53,2%	45,6%	1,2%

Keskmine välismaal viibimise periood kuudes riikide lõikes

Saatev riik	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Hispaania	7,5	7,4	7,5	7,5	7,5	7,6
Iirimaa	7,4	7,6	7,4	7,3	7,4	7,3
Prantsusmaa	7,2	7,3	7,3	7,2	7,1	7,0
Itaalia	7,0	7,0	7,1	7,1	7,1	6,9
Saksamaa	6,9	7,1	7,1	7,0	6,8	6,8
Suurbritannia	6,8	6,9	6,8	6,8	6,8	6,8
Keskmine	6,6	6,7	6,6	6,6	6,6	6,5
Austria	6,3	6,4	6,4	6,4	6,3	6,2
Portugal	6,2	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3
Liechtenstein	6,2	6,7	9,1	4,7	6,1	5,7
Island	6,2	6,3	6,1	6,4	6,0	6,0
Rootsi	6,1	6,2	6,1	5,9	6,2	6,2
Norra	6,1	5,9	5,9	6,2	6,2	6,1
Poola	5,8	5,9	5,6	5,7	5,9	6,0
Soome	5,7	5,8	5,6	5,7	5,7	5,7
Tšehhi	5,6	4,8	5,2	5,7	5,8	6,0
Sloveenia	5,6	5,2	5,4	5,3	5,7	6,0
Eesti	5,6	4,9	5,6	5,5	5,7	5,8
Rumeenia	5,5	5,3	5,4	5,6	5,6	5,6
Taani	5,4	5,3	5,3	5,4	5,4	5,4
Luksemburg	5,3	4,5	4,4	4,5	4,8	5,9
Belgia	5,3	5,3	5,3	5,2	5,4	5,1
Holland	5,1	5,2	5,1	5,1	5,1	5,1
Kreeka	5,0	5,0	4,9	5,0	4,9	5,0
Küpros	4,8	4,6	4,4	5,2	4,7	4,5
Ungari	4,8	5,0	4,8	4,8	4,7	4,7
Leedu	4,7	5,5	4,6	4,7	4,6	4,6
Bulgaaria	4,6	3,9	4,3	4,6	4,8	4,8
Slovakkia	4,6	4,7	4,4	4,6	4,6	4,4
Läti	4,4	4,1	4,4	4,2	4,5	4,5
Malta	4,3	-	4,7	4,2	4,3	4,1

Keskmine stipendium riikide ja õppeaastate lõikes (euros)

Saatev riik	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Austria	98,7	95,9	96,6	103,9	104,5	93,3
Hispaania	101,3	98,9	98,1	107,1	106,0	96,6
Prantsusmaa	107,2	106,9	109,3	110,8	109,9	100,2
Soome	116,9	99,8	124,1	128,6	125,3	109,1
Belgia	119,3	110,3	125,9	124,5	118,3	117,5
Iirimaa	121,4	116,9	124,1	117,2	125,2	123,8
Itaalia	129,7	150,2	140,2	127,3	121,8	115,4
Leedu	132,1	248,8	160,4	136,6	111,9	96,0
TšehhiS	148,0	331,0	188,7	139,7	115,8	94,3
Keskmine	150,4	168,3	166,9	148,3	142,3	132,0
Taani	151,8	147,7	155,4	154,8	154,9	145,8
Rootsi	156,5	126,9	143,0	167,8	171,2	178,7
Eesti	164,8	244,8	154,6	165,0	143,2	146,6
Saksamaa	165,6	252,2	253,1	125,2	118,6	107,0
Holland	165,7	172,2	181,6	159,5	162,8	152,7
Sloveenia	175,3	370,1	254,9	173,8	146,2	105,1
Liechtenstein	178,7	312,0	104,5	107,8	400,0	186,5
Portugal	189,9	225,6	211,3	199,0	171,8	159,3
Poola	209,7	337,6	263,0	207,7	174,6	152,7
Norra	211,3	180,4	213,4	222,5	231,4	212,1
Suurbritannia	218,2	183,4	195,2	227,5	244,8	253,8
Ungari	226,3	239,5	180,4	252,2	245,7	221,4
Rumeenia	259,8	386,2	302,5	294,7	208,4	185,1
Island	272,9	336,8	339,1	298,2	253,8	190,0
Kreeka	296,4	286,5	321,2	290,8	291,5	293,3
Luksemburg	310,6	398,4	400,0	395,2	304,4	259,7
Slovakkia	327,7	440,5	345,1	317,6	293,8	292,9
Läti	369,2	459,2	402,8	409,1	359,1	281,1
Malta	437,7	-	483,4	388,2	463,7	440,4
Bulgaaria	469,4	499,4	496,9	501,8	471,8	420,8
Küpros	500,0	500,0	-	500,0	500,0	500,0

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 1999-2004

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	10	11	0	0	11	0	0	0	0	0	6	0	4	15	0	0	57
Belgia	5	5	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	22	0	0	36
Hispaania	0	10	0	5	6	1	0	0	0	0	12	2	0	28	0	0	64
Holland	0	12	0	6	9	3	5	0	0	0	3	0	0	22	0	0	60
Iirimaa	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	2	0	2	0	0	8
Itaalia	5	16	8	7	2	0	0	0	0	0	6	10	0	26	1	0	81
Kreeka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	8	0	3	0	0	23
Portugal	0	1	0	4	0	3	0	0	0	0	0	2	0	8	0	0	18
Prantsusmaa	16	10	1	10	4	6	0	0	0	0	20	5	0	62	0	0	134
Rootsi	17	17	0	3	3	8	0	0	0	0	9	22	0	42	0	0	121
Saksamaa	4	17	0	7	22	5	7	0	16	0	22	31	0	81	1	1	214
Soome	10	9	7	33	13	35	2	3	23	13	68	47	0	85	0	12	360
Suurbritannia	7	11	0	9	8	6	0	0	0	0	7	0	0	7	0	0	55
Taani	6	10	2	8	4	5	0	0	10	0	3	24	0	16	0	0	88
Kokku	80	129	20	94	84	72	14	3	49	13	170	153	4	419	2	13	1 319

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 1999/2000 õppeaastal

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	0	0	0	0	0	0			0		2	0		0			2
Belgia	0	0	0	0	0	0			0		0	0		3			3
Hispaania	0	2	0	0	0	0			0		0	0		2			4
Holland	0	6	0	1	1	0			0		0	0		3			11
Iirimaa	0	0	0	0	0	0			0		0	0		0			0
Itaalia	0	1	2	0	0	0			0		0	1		1			5
Kreeka	0	0	0	0	0	0			0		0	0		0			0
Portugal	0	1	0	0	0	0			0		0	0		1			2
Prantsusmaa	0	2	0	0	1	0			0		0	0		4			7
Rootsi	5	7	0	1	0	2			0		0	0		7			22
Saksamaa	0	4	0	1	3	0			4		5	3		16			36
Soome	1	1	0	10	3	12			5		21	7		12			72
Suurbritannia	0	2	0	0	0	2			0		2	0		1			7
Taani	0	3	0	0	1	1			0		1	5		1			12
Kokku	6	29	2	13	9	17			9		31	16		51			183

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2000/2001 õppeaastal

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	2	1	0	0	1	0	0		0		1	0	4	1	0	0	10
Belgia	0	4	1	0	0	0	0		0		0	0	0	1	0	0	6
Hispaania	0	2	0	0	1	0	0		0		0	0	0	3	0	0	6
Holland	0	2	0	1	3	0	0		0		0	0	0	2	0	0	8
Iirimaa	0	0	0	0	0	0	0		0		0	0	0	1	0	0	1
Itaalia	2	5	1	4	0	0	0		0		0	0	0	2	0	0	14
Kreeka	0	0	0	0	0	0	0		0		0	0	0	2	0	0	2
Portugal	0	0	0	1	0	1	0		0		0	0	0	1	0	0	3
Prantsusmaa	1	1	0	1	1	0	0		0		9	0	0	10	0	0	23
Rootsi	8	4	0	0	1	0	0		0		0	3	0	10	0	0	26
Saksamaa	2	3	0	0	5	0	3		3		4	8	0	12	1	0	41
Soome	4	0	2	6	2	12	0		4		24	12	0	17	0	3	86
Suurbritannia	1	3	0	2	0	0	0		0		0	0	0	4	0	0	10
Taani	1	2	0	1	2	1	0		0		1	7	0	4	0	0	19
Kokku	21	27	4	16	16	14	3	0	7	0	39	30	4	70	1	3	255

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2001/2002 õppeaastal

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	2	2	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0		8	0	0	15
Belgia	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		1	0	0	5
Hispaania	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0		5	0	0	8
Holland	0	3	0	1	2	0	2	0	0	0	2	0		5	0	0	15
Iirimaa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0		1	0	0	3
Itaalia	1	4	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0		4	1	0	12
Kreeka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1		0	0	0	5
Portugal	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0		2	0	0	3
Prantsusmaa	5	1	0	3	1	2	0	0	0	0	6	0		13	0	0	31
Rootsi	1	3	0	2	0	3	0	0	0	0	1	5		8	0	0	23
Saksamaa	1	2	0	1	4	2	2	0	3	0	4	8		14	0	0	41
Soome	1	1	2	9	3	3	1	3	7	3	18	15		19	0	4	89
Suurbritannia	2	2	0	2	0	2	0	0	0	0	2	0		1	0	0	11
Taani	1	3	1	1	1	1	0	0	0	0	0	3		2	0	0	13
Kokku	18	22	4	20	14	14	5	3	10	3	41	32		83	1	4	274

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2002/2003 õppeaastal

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	3	6	0	0	2	0	0		0	0	1	0		2		0	14
Belgia	1	1	0	0	1	0	0		0	0	0	0		9		0	12
Hispaania	0	2	0	1	2	1	0		0	0	2	2		6		0	16
Holland	0	1	0	1	3	2	2		0	0	1	0		6		0	16
Iirimaa	0	0	0	1	0	0	0		0	0	0	1		0		0	2
Itaalia	0	4	1	1	1	0	0		0	0	2	5		10		0	24
Kreeka	0	0	0	0	0	0	0		0	0	6	3		1		0	10
Portugal	0	0	0	2	0	1	0		0	0	0	1		2		0	6
Prantsusmaa	4	3	0	1	0	2	0		0	0	3	3		15		0	31
Rootsi	3	0	0	0	1	1	0		0	0	4	5		10		0	24
Saksamaa	0	3	0	2	4	0	1		3	0	1	9		14		0	37
Soome	3	6	3	2	4	3	0		4	6	2	6		24		3	66
Suurbritannia	2	2	0	3	6	2	0		0	0	3	0		1		0	19
Taani	3	1	1	5	0	1	0		5	0	1	4		4		0	25
Kokku	19	29	5	19	24	13	3		12	6	26	39		104		3	302

Eestist väljaläänud üliõpilased kõrgkoolide ja vastuvõtivate riikide lõikes 2003/2004 õppeaastal

sihtmaa	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO	Kokku
Austria	3	2	0	0	6	0	0		0	0	1	0		4		0	16
Belgia	0	0	1	0	1	0	0		0	0	0	0		8		0	10
Hispaania	0	3	0	3	2	0	0		0	0	10	0		12		0	30
Holland	0	0	0	2	0	1	1		0	0	0	0		6		0	10
Iirimaa	0	0	0	1	0	0	0		0	0	0	1		0		0	2
Itaalia	2	2	3	2	1	0	0		0	0	3	4		9		0	26
Kreeka	0	0	0	0	0	0	0		0	0	2	4		0		0	6
Portugal	0	0	0	1	0	0	0		0	0	0	1		2		0	4
Prantsusmaa	6	3	1	5	1	2	0		0	0	2	2		20		0	42
Rootsi	0	3	0	0	1	2	0		0	0	4	9		7		0	26
Saksamaa	1	5	0	3	6	3	1		3	0	8	3		25		1	59
Soome	1	1	0	6	1	5	1		3	4	3	7		13		2	47
Suurbritannia	2	2	0	2	2	0	0		0	0	0	0		0		0	8
Taani	1	1	0	1	0	1	0		5	0	0	5		5		0	19
Kokku	16	22	5	26	21	14	3		11	4	33	36		111		3	305

Naiste osakaal saatvate kõrgkoolide ja õppeaastate lõikes (Eestis)

Saattev kool	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
TKK	100,0%	-	-	100,0%	-	-
TÕS	100,0%	-	100,0%	-	-	-
ÕI	100,0%	-	100,0%	100,0%	-	-
TMK	92,3%	-	-	66,7%	100,0%	100,0%
TPÜ	88,8%	90,3%	82,1%	85,4%	100,0%	90,9%
TÜ	80,4%	76,5%	78,6%	79,5%	82,7%	82,0%
EHI	80,0%	100,0%	75,0%	50,0%	100,0%	80,0%
VKKO	76,9%	-	66,7%	75,0%	100,0%	66,7%
EBS	76,7%	69,0%	85,2%	72,7%	75,9%	81,8%
EPMÜ	76,4%	70,6%	85,7%	64,3%	76,9%	85,7%
EKA	75,5%	69,2%	87,5%	65,0%	78,9%	76,9%
Keskmine	74,7%	71,0%	73,3%	71,5%	77,8%	77,7%
CIUE	70,0%	66,7%	71,4%	61,1%	73,7%	75,0%
EMA	66,7%	66,7%	81,3%	57,1%	66,7%	61,9%
NORD	64,3%	-	-	80,0%	66,7%	100,0%
TTÜ	51,6%	37,5%	40,0%	53,1%	56,4%	61,1%
TTK	51,0%	44,4%	14,3%	60,0%	66,7%	54,5%

Üliõpilaste keskmine vanus välismaale suundumise hetkel kõrgkoolide lõikes (Eestis)

Saattev kool	Keskmine vanus	Mediaanvanus
VKKO	20,62	20,00
CIUE	21,16	21,00
TTK	21,82	22,00
TTÜ	22,11	21,00
NORD	22,43	22,50
TÜ	22,48	22,00
TKK	22,67	24,00
EPMÜ	22,82	22,50
Keskmine	22,82	22,00
TMK	23,00	23,00
TÕS	23,00	23,00
TPÜ	23,27	22,00
EBS	23,50	23,00
EKA	23,96	23,00
EMA	24,51	24,00
ÕI	25,00	25,00
EHI	25,30	25,00

Õppesuundade osakaal kõrgkoolide lõikes 1999-2004 (Eestis)

Õppesuund	Üliõpilasi	%	CIUE	EBS	EHI	EKA	EMA	EPMÜ	NORD	TKK	TTK	TMK	TPÜ	TTÜ	TÕS	TÜ	ÕI	VKKO
Kasvatusteadus	44	3,3%											7,6%		100,0%	6,4%		
Kunstid	182	13,8%				86,2%	100,0%			100,0%			5,9%					30,8%
Humanitaaria	221	16,8%			95,0%								37,1%			33,2%		
Sotsiaalteadused	107	8,1%	11,3%	0,8%		2,1%							27,6%	5,9%		9,3%		
Ajakirjandus ja infolevi	58	4,4%	25,0%			1,1%							5,3%			5,5%		38,5%
Ärindus ja haldus	247	18,7%	37,5%	97,7%				8,3%	7,1%					32,0%		8,4%		
Õigusteadus	110	8,3%	25,0%	0,8%	5,0%				92,9%					0,7%		17,2%	100,0%	
Loodusteadused	68	5,2%	1,3%			1,1%		11,1%					6,5%	2,6%		10,3%		
Matemaatika, IKT	13	1,0%		0,8%									2,9%	2,6%		0,7%		
Tehnikaalad	86	6,5%						1,4%			26,5%			47,1%				
Arhitektuur ja ehitus	63	4,8%				9,6%		25,0%			73,5%							
Põllumajandus	43	3,3%						51,4%						3,9%				
Meditsiin	53	4,0%						2,8%				100,0%		3,9%		7,6%		
Muud	24	1,8%											7,1%	1,3%		1,4%		30,8%
Kokku üliõpilasi	1319	100%	80	129	20	94	84	72	14	3	49	13	170	153	4	419	2	13

Osalejate jagunemine õppeastmete järgi kõrgkoolide lõikes (Eestis)

Saatev kool	Bakalaureuse- õpe	Magistriõpe	Doktoriõpe
TTK	100,0%	0,0%	0,0%
ÕI	100,0%	0,0%	0,0%
TMK	100,0%	0,0%	0,0%
TÕS	100,0%	0,0%	0,0%
TKK	100,0%	0,0%	0,0%
VKKO	100,0%	0,0%	0,0%
EBS	96,1%	3,9%	0,0%
CIUE	93,8%	6,3%	0,0%
EPMÜ	91,7%	6,9%	1,4%
TTÜ	90,2%	7,8%	2,0%
Keskmine	86,4%	11,3%	2,3%
NORD	85,7%	14,3%	0,0%
TÜ	85,7%	10,0%	4,3%
TPÜ	85,3%	12,4%	2,4%
EHI	80,0%	5,0%	15,0%
EKA	73,4%	26,6%	0,0%
EMA	61,9%	36,9%	1,2%

Osalejate jagunemine õppeastmete vahel õppeaastate lõikes (Eestis)

Õppeaasta	Bakalaureuse- õpe	Magistriõpe	Doktoriõpe
1999/2000	84,7%	12,6%	2,7%
2000/2001	86,3%	11,8%	2,0%
2001/2002	83,6%	13,5%	2,9%
2002/2003	87,1%	12,3%	0,7%
2003/2004	89,5%	7,2%	3,3%

Keskmine välismaal viibimise periood kuudes kõrgkoolide lõikes Eestis

Kõrgkool	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
EMA	7,6	6,9	8,3	8,4	6,9	7,5
EHI	6,1	3,5	6,8	7,3	5,6	6,0
TÜ	5,8	5,8	6,0	5,8	5,9	5,6
CIUE	5,8	5,3	5,4	5,8	5,4	6,7
EBS	5,7	5,3	5,4	6,0	5,7	6,5
TTÜ	5,7	5,2	6,2	5,9	5,3	5,7
Keskmine	5,6	4,9	5,6	5,6	5,7	5,8
EPMU	5,5	4,2	5,2	5,9	6,2	6,3
EKA	5,0	4,3	6,4	4,1	4,9	5,2
TPÜ	4,9	3,6	4,2	5,0	5,9	6,2
TTK	4,6	3,1	4,4	4,4	5,8	4,8
TKK	4,0	-	-	4,0	-	-
TÕS	4,0	-	4,0	-	-	-
NORD	3,6	-	3,0	3,6	3,7	4,3
VKKO	3,2	3,3	3,0	3,0	3,3	3,3
TMK	3,0	-	-	3,0	3,0	3,0
ÕI	3,0	-	3,0	3,0	-	-

Keskmine stipendium Eestis õppeaastate ja kõrgkoolide lõikes (euros)

Kõrgkool	Keskmine	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
EMA	126,5	258,8	93,4	136,7	89,7	130,3
CIUE	132,2	266,2	79,5	128,7	143,4	141,6
EPMÜ	138,4	206,3	115,5	105,9	128,2	121,0
TTÜ	140,0	296,7	100,0	124,1	124,0	135,3
TMK	149,8			222,2	105,4	162,2
EKA	160,6	212,6	136,5	185,0	171,7	122,6
TÜ	164,8	244,8	181,5	177,8	129,9	140,3
Keskmine	164,8	244,8	154,6	165,0	143,2	146,6
TKK	166,7			166,7		
TPÜ	168,4	249,1	141,3	136,4	190,9	146,7
NORD	176,4		188,0	133,5	220,9	191,9
TÕS	188,8		188,8			
EHI	194,3	221,6	199,7	206,7	184,3	179,2
TTK	211,6	300,0	294,6	216,5	124,6	176,8
VKK	212,9		220,7	200,0	229,0	206,3
EBS	223,5	224,3	226,4	255,8	198,0	220,2
ÕI	266,7		300,0	233,3		

Keskmine stipendium Eestis kõrgkoolide lõikes koos riikliku lisatoetusega

Kõrgkool	2002/2003		2003/2004	
	EUR	EEK	EUR	EEK
EKA	282,8	4 425	199,4	3 121
EPMÜ	208,8	3 268	207,0	3 239
EMA	158,5	2 480	205,4	3 214
TTÜ	200,3	3 134	212,2	3 321
TÜ	214,7	3 359	226,7	3 548
CIUE	232,8	3 642	231,8	3 627
TPÜ	258,9	4 052	232,9	3 644
Keskmine	234,4	3 668	236,4	3 699
TMK	186,8	2 923	265,5	4 154
TTK	237,1	3 710	278,9	4 363
EHI	302,8	4 739	293,3	4 590
NORD	362,2	5 668	310,4	4 857
VKK	375,3	5 873	344,4	5 389
EBS	325,7	5 097	360,9	5 646